This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

MG
1054
11

MG1054.11

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
COUNT PAUL RIANT

MEMBER OF THE
INSTITUTE OF FRANCE
HISTORIAN OF THE
LATIN EAST

MDCCCC

GIFT OF J. RANDOLPH COOLIDGE
AND ARCHIBALD CARY COOLIDGE

E.H.O. 1900

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΣ, ΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΝΥΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ
Δ. Φ. ὑφηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ γραφογνωσίας
ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
1882

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΣ, ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΝΥΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑ

ΥΠΟ

Spyridion P. Lambros.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Δ. Φ. ὑφηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ γραφογνωσίας
ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

1882

~~R 3164~~
MG 1054.11

Howard College Library
Gift Collection
Gift of J. Kenneth Coolidge
and Archibald Gary Coolidge
Feb. 26, 1963.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΩι ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΩι

Διὰ δύο λόγους ἐπιβάλλεταί μοι τὸ χρέος νἀναθέσω Ὑμῖν τὴν μικρὰν ταύτην συγγραφήν· τὸ μὲν ἕνεκα τῆς στοργῆς μεθ' ἧς ἐπελήφθητε ἐπ' ἐσχάτων τῆς μελέτης τῆς κερκυραϊκῆς ἱστορίας, ἧς ὀλίγα σημεῖα πρόκειται νὰ διαλευκάνῃ ἡ παροῦσά μου δημοσίευσις, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ θερμοῦ ἐνδιαφέροντος ὅπερ ἐπεδείξατε πρὸς τὰς τελευταίας μου ἐρεύνας τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας.

Καὶ τὸ μὲν περὶ Κερκύρας ἱστορικὸν Ὑμῶν μελέτημα ἀνεγνώσαμεν εὐφροσύνως οἱ ἐν Ἑλλάδι φιλίστορες, ἐθέλχθημεν δὲ βλέποντες τὸν ἱστοριογράφον ὃν ἐκλέϊσεν ἡ μελέτη τῶν τυχῶν τῆς Ῥώμης κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, τρεπόμενον μετ' ἴσης ἀγάπης καὶ ἐξόχου δυνάμεως παραστατικῆς ἐπὶ τὴν ἐξεικόνισιν τῶν τυχῶν περιφανῶν Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Ἡ δὲ αὐτὴ τροπὴ τῆς μελέτης, ἣν προὐκάλεσεν ἡ ἀνάγκη τῆς παραβολικῆς ἐξετάσεως τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσι, ἐγέννησε τὰς περὶ τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν Ὑμετέρας εἰκόνας. Καὶ χαίρω μὲν μεγάλως ὅτι ἠδυνήθην διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐρευνῶν μου νὰ παράσχω Ὑμῖν ἔστω καὶ ὀλίγας γραμμὰς ἑτοίμους πρὸς τὴν Ὑμετέραν γραφήν. Εἶμαι δὲ Ὑμῖν ἰδίᾳ εὐγνώμων ἐπὶ τῷ ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις Ὑμῶν πρός με ἐπιστολαῖς καὶ ἐν ταῖς δημοσίᾳ περὶ ἐμοῦ ἐκφρασθείσαις κρίσεσιν

ἐπεδείξατε εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον καὶ θερμὴν ἀναγνώρισιν τῶν μέχρι τοῦδε παρ' ἐμοῦ καταβληθέντων ἀγώνων πρὸς διαλεύκανσιν τῆς ἱστορίας τῆς πρωτευούσης ταύτης τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Ἀφιερόνων δ' Ὑμῖν εὐγνωμόνως τὴν μικρὰν ταύτην συγκομιδὴν ἀνεκδότων ἀναφερομένων εἰς τῆς Κερκύρας τὴν μεσοχρόνιον ἱστορίαν, ἀπεκδέχομαι ὡς ἀγαθὸν οἰωνὸν ὅσα μοι ἐγράψατε ἐπ' ἐσχάτων εὐχόμενος ἵνα τὴν ἐνθάρρυνσιν Ὑμῶν ἐκλάβω «τοὐλάχιστον ὡς πνοὴν μέλλουσαν νὰ πληρώσῃ τὰ ἤδη ἀναπεπταμένα ἱστία τοῦ ἱστορικοῦ μου σκάφους». Φθόνος οὐδεὶς ἂν ἡ πνοὴ αὕτη ἔρχεται ἐξ ἀκτῶν ἀπωτάτων. Εἶνε πνοὴ πνεύμονος ἰσχυροῦ μὴ προωρισμένη νὰ ἐκλίπῃ ἐν ταῖς κραδάνσεσι τοῦ περὶ ἑαυτὴν ἀέρος. Τοιαῦται δὲ πνοαὶ εἶνε ἀληθῶς ζωογόνοι. Εὐτυχεῖς οἱ μεγάλοι καὶ εὐγενεῖς ἐκεῖνοι οἵτινες ποιοῦνται τῆς δυνάμεως αὐτῶν χρῆσιν οὕτως ἀγαθήν.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν καὶ τῶν πόλεων δὲν γράφεται οὔτε διὰ μιᾶς οὐδὲ ὑφ' ἑνὸς ἀνδρός. Ἐργασία γενεῶν ὅλων ἀπαιτεῖται ἵνα περισυναχθῇ, καθαρισθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἀναγκαία ὕλη, ἀπαραίτητος δὲ εἶνε ἡ συνδρομὴ καὶ ἐπάλληλος ἐνέργεια πολλῶν ἀνδρῶν, ἵνα ἡ μονογραφικὴ καὶ στερουμένη ἑνότητος προεργασία χρησιμεύσῃ εἰς τὴν δημιουργικὴν πλάσιν τοῦ ἱστοριογράφου. Ἡ Κέρκυρα εὐτύχησεν ἀνδρῶν μετ' ἰδιάζοντος ζήλου καὶ προσηκούσης ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἐργασθέντων περὶ τὴν πάτριον ἱστορίαν, δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἐκεῖ καὶ μόνον εὑρίσκομεν τὰς ἀρχὰς ἱστορικῆς σχολῆς, ἥτις ἄλλως παρ' ἡμῖν δυστυχῶς λείπει. Ἐκεῖ καὶ μόνον ὑπῆρξε σειρὰ ὅλη λογίων ἐργασθέντων εὐμεθόδως ἐπὶ τῶν λίθων καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις, ὧν οἱ ἐπιγενέστεροι ἐμορφώθησαν διὰ τῶν διδαγμάτων καὶ τῆς μελέτης τῶν ἔργων τῶν προκατόχων. Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο δὲν εἶνε ἄλλως δυσεξήγητον. Ἔνθα ὑπάρχει ἀρχεῖον καλῶς συντεταγμένον καὶ συστηματικῶς μελετώμενον, ἐκεῖ ἀναγκαίως θὰ γεννηθῇ ἱστορικὸν ἐργαστήριον, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν ἔχει ἴσως ἄδικον ὁ Γερμανὸς ἀρχειοφύλαξ λέγων ὅτι ἔθνος στερούμενον ἀρχείων στερεῖται ἱστορίας. Ὅταν δὲ ἡ ἔρευνα γίνηται συστηματικῶς, εἶνε εὐχερεστέρα πως ἥ τε προσθήκη τῆς ἀνεκδότου ὕλης καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῆς χρησιμοποίησις.

Οἱ περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῆς Κερκύρας διατρίψαντες οὐδενὸς ἠμέλησαν ὅπως αἱ σπουδαὶ αὐτῶν ἀποδῶσι καρποφόροι κατὰ τὸ ἐνόν· πλὴν δὲ τῶν ἐγχωρίων ἀρχείων ἐξητάσθησαν ἐπιεικῶς αἵ τε βιβλιοθῆκαι καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Δύσεως. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ μελέται αὗται δύνανται ὁσημέραι νὰ συμπληρωθῶσι μᾶλλον μᾶλλον, οὐδαμῶς δ' ἀμφιβάλλω ὅτι

τὸ ἔκπαλαι ἐπικρατῆσαν ἐν Κερκύρᾳ ἱστορικὸν πνεῦμα θὰ συντελέσῃ εἰς τοῦτο προσηκόντως. Κατὰ καθῆκον δὲ προσφέρω κἀγώ, συνδεόμενος ἄλλως πρὸς τὴν Κέρκυραν διὰ τῶν ἀναμνήσεων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, συμβολὴν μικράν, δημοσιεύων κερκυραϊκά τινα ἀνέκδοτα, ἀποκείμενα ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις καὶ συντείνοντα εἰς διαφώτισιν, ἔστω καὶ μικράν, τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Τὴν δημοσίευσιν δ' ἑκάστου τούτων συνοδεύω διὰ παρατηρήσεων ἰδίων, ὅσας θεωρῶ ἀρκούσας πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀνεκδότων. Ἐν δὲ τῷ προλόγῳ τῷ προτασσομένῳ τοῦ ποιήματος τοῦ Νικολάου Κερκύρας ἐξηγῶ τοὺς λόγους δι' οὓς συμπεριέλαβον εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην τὸ ποίημα ἐκεῖνο, ὅπερ εἶνε ἐκ τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων τὸ μόνον ἤδη πρότερον ἐκδεδομένον.

Ὡς εἰκός, ἐν τοῖς χειρογράφοις εὕρηνται τὰ ἐκδιδόμενα ἐνταῦθα γεγραμμένα ἐν συνεχείᾳ λόγου ἄνευ χωρισμοῦ τῶν περιόδων καὶ διαιρέσεως εἰς κεφάλαια καὶ παραγράφους. Ταῦτα ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων. Σημειοῦται δ' ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν ἐμὴν συνήθειαν τὰς μὲν λέξεις ὅσας προσέθηκα μὴ ὑπαρχούσας ἐν τοῖς κώδιξι ἐδήλωσα διὰ τῶν ὀρθογωνίων ἀγκυλῶν [ ], τὰς δὲ κατ' ἐμὴν κρίσιν ἀφαιρετέας διὰ τῶν ὀξυγωνίων < >.

Ἐν τέλει ἐκφράζω χάριτας πολλὰς τῷ ἐν Κερκύρᾳ καθηγητῇ τοῦ γυμνασίου κ. Ἰωάννῃ Ῥωμανῷ καὶ τῷ ἐνταῦθα ὑφηγητῇ τῆς θεολογίας κ. Παναρέτῳ Κωνσταντινίδῃ ἐπὶ ταῖς σημειώσεσι δι' ὧν διεφώτισάν τινα τῶν ἐμῶν ἀπορημάτων καὶ ἐπλούτισαν τὴν ἐκδιδομένην ἐνταῦθα ὕλην, ὡς ἐν οἰκείῳ χώρῳ ἰδίᾳ δηλοῦται.

ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΡΙΝΟΝ

Περὶ Ἀρσενίου, τοῦ ἐναρέτου καὶ σοφοῦ μητροπολίτου Κερκύρας, ἐγράφησαν ἤδη πρὸ ἡμῶν τὰ προσήκοντα ὑπὸ ἄλλων τε καὶ τοῦ Φαβρικίου,[1] μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου[2] καὶ μετ' ἐκεῖνον ὑπὸ τοῦ προλύτου τῆς θεολογίας καὶ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας κ. Σπυρ. Π. Παπαγεωργίου.[3]

Ὁ κλεινὸς οὗτος γόνος τῆς Βηθανίας, ὃν ἐπ' ἴσης ἐτίμησε καὶ τιμᾷ ὡς ἅγιον ἥ τε καθ' ἡμᾶς ὀρθόδοξος καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 876, τὴν μὲν νεότητα διῆλθεν ἐν Σελευκείᾳ, μεταβὰς δ' εἶτα εἰς Ἱεροσόλυμα κἀκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔτυχεν αὐτόθι ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Τρύφωνος μεγάλων τιμῶν, ἕως ὁ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ ἀνήλικος υἱὸς Θεοφύλακτος πατριαρχεύσας ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸν χηρεύοντα ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς Κερκύρας, ὃν ἐκόσμησε διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ παιδείας περὶ τὰς δύο, ὡς φαίνεται, ἐτῶν δεκάδας.

Ὁ Ἀρσένιος Κερκύρας εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς ἐκ δύο ἐγκωμιαστικῶν λόγων, τοῦ εἰς τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν καὶ τοῦ εἰς τὴν μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν. Ἀμφότερα δὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα, ὧν μικρὰ ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου, πρῶτος ἐδημοσίευσεν ὁλόκληρα ὁ Μουστοξύδης.[4]

Εἰς τὰ ἤδη δ' ἐκδεδομένα ἔργα τοῦ ἱεράρχου προστίθημι τὸ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον δημοσιευόμενον Ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα

1 Bibl. Graeca ἔκδ. Harles, τόμ. Γ', σ. 490 κ. ἑ.

2 Delle cose Corciresi σ. 409 κ. ἑ.

3 Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου μητροπολίτου Κερκύρας. Ἐν Κερκύρᾳ. 1872.

4 Delle cose Corciresi ἐν τῷ Παραρτήματι (appendice) ὑπ' ἀρ. M, σελ. XXIII-XXX, καὶ N, σ. XXX-XXXIV.

Θερῖνον. Εὕρηται δὲ τοῦτο ἔν τινι κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου. Ὁ κῶδιξ οὗτος, εἰς ὃν ἔδωκα, κατὰ τὴν τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένην ὑπ' ἐμοῦ κατάταξιν τῶν ἁγιορειτικῶν χειρογράφων, τὸν ἀριθμὸν 189 τῆς κουτλουμουσιακῆς βιβλιοθήκης εἶνε γεγραμμένος ἐπὶ χάρτου εἰς 8ον τὸν ιδ' καὶ ιε' αἰῶνα, σύγκειται δ' ἐκ φύλλων 120 καὶ περιέχει τὰ ἑξῆς·

1. φ.1,α. «Παντολέοντος διακόνου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας διήγησις θαυμάτων μερικὴ τοῦ παμμεγίστου ἀρχαγγέλου Μιχαήλ».

Ἄρχ. «Μεγάλαι καὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι τῆς ἀσωμάτου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀρχαγγελικῆς σου ἀρετῆς καὶ ἀξίας αἱ ἔννοιαι».

Τέλ. «Ὁ εἷς τῶν ἑπτὰ ἀρχαγγέλων τῶν ἀναφερόντων τῷ θεῷ τὰς προςευχὰς τῶν δικαίων». Μένει δὲ ἡ διήγησις αὕτη κολοβὴ ἐν τῷ κώδικι.

2. φ.25,α. «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐγκώμιον εἰς τοὺς Μακκαβαίους».

3. φ.42,α. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Μαρκιανόν.

4. φ.56,α. Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.

5. φ.71,α. Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν Γρηγόριον Νύσσης.

6. φ.77,β. Τοῦ αὐτοῦ λόγος συντακτήριος εἰς τὴν τῶν ρν' ἐπισκόπων παρουσίαν.

7. φ.102,α. Τοῦ αὐτοῦ περὶ πτωχοτροφίας.

8. φ.107,α. «Ἀρσενίου ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Θερίνον (sic) τὸν μάρτυρα».

Ἄρχ. «Ἐμέλλομεν ὦ φίλοι, καὶ τὸν ὑμέτερον ἀναδέξασθαι πόλεμον».

Τέλ. «Καὶ τὴν ἐπινίκιον τῶν θείων ἀγώνων πληροῦντες ὑπόμνησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.»

9. φ.118,α. «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θερίνου ἐν πόλει Βοτρωτῷ μαρτυρίσαντος (sic)».

Ἄρχ. «Βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ παρανόμου Δεκίου ἦν διωγμὸς μέγας κατὰ τὴν ὑπ' αὐτὸν βασιλείαν».

Τέλ. «Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἐδυσφήμει καὶ ἤχθετο καὶ ὠργίζετο καὶ ἄφνω γίνονται βρονταὶ καὶ σεισμὸς τοιοῦτος». Ἡ διήγησις αὕτη μένει κολοβὴ ἐν τῷ κώδικι, ὅςτις περατοῦται ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις.

Ὁ κῶδιξ ἀποτελεῖται ἐκ μερῶν δύο, ὧν τὸ μὲν πρῶτον, ἀπὸ φ. 1-106, ἐγράφη κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, τὸ δὲ δεύτερον ἐγράφη πρότερον δι' ἄλλης χειρὸς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα.

Κατὰ ταῦτα τοῦ Ἀρσενίου τὸ ἐγκώμιον, περιλαμβανόμενον ἐν τοῖς φύλλοις 107,α-108,α, ἐγράφη ὑπὸ βιβλιογράφου τοῦ ιδ' αἰῶνος. Καθ' ὅσον δὲ γνωρίζω, δὲν μνημονεύεται ὑπάρχον ἐν ἄλλῳ τινὶ χειρογράφῳ ἐκ τῶν ἀποκειμένων ἐν ταῖς γνωσταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης· ὁ δὲ κουτλουμουσιακὸς κῶδιξ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ μόνος περιέχων αὐτό.

Ὁ μάρτυς Θερῖνος εἰς ὃν ἀποτείνεται τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀρσενίου ἐμαρτύρησεν ἐν Βουθρωτῷ τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου. Ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην δύο μαρτύρων ὁμωνύμων, τοῦ μὲν τῇ 23 Ἀπριλίου, τοῦ δὲ τῇ 6 Μαΐου, ὧν πάντως ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρσενίου ἐγκωμιαζόμενος εἶνε ὁ πρῶτος. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ Συναξάρια καλοῦσιν ἀμφοτέρους Θερινοὺς, ἐσφαλμένως. Τὰ κατὰ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ οἷα ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ ἱεράρχου δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων ὁμοίων διηγήσεων. Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Ἀρσενίου ἔκθεσις τοῦ ἐγκωμίου ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τἄλλα ἐγκώμια τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐν οἷς τῆς διηγήσεως περὶ τοῦ μαρτυρίου προτάσσεται προοίμιον γενικὸν, ὅπερ ἐν μὲν τοῖς ἐγκωμίοις τοῦ μάρτυρος Θερίνου καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας εἶνε μακρότερον, βραχύτερον δ' ἐν τῷ εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀνδρέαν.

Ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, χαρακτηριστικὴ ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν προκειμένῳ ἀπογράφῳ αὐτῆς εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ εὐφωνικοῦ λεγομένου *ν* καὶ πρὸ συμφώνου, σχεδὸν πάντοτε. Ἄξιαι δὲ παρατηρήσεως εἶνε καὶ δύο ὀνομαστικαὶ ἀπόλυτοι, ἐν σ. 480,19 «τοῦτο γὰρ ποιῶν, ὦ δικαστά, εἰς μακρόν σοι παρεκτείνεται τὸ ἀνήνυτον» καὶ ἐν σ. 483,16 «κατασκευάζει κάμινον, ἐκκαύσας τε ταύτην ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ καὶ ἐν αὐτῇ βληθῆναι προςτάττει τὸν δίκαιον» ἂν μὴ ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ χωρίῳ ὑπεισέφρησε παράπτωμά τι τοῦ βιβλιογράφου, ὡς ἐδήλωσα ἐν τῇ ἐμῇ ἐκδόσει, θεωρῶν ἀφαιρετέον τὸν σύνδεσμον *καί*.

Νέαι δὲ λέξεις, οὔπω τεθησαυρισμέναι ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, εὕρηνται ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ Ἀρσενίου εἰς Θερῖνον αἱ ἑξῆς· *πατρελασία* ἐν σελ. 482, στ. 8 *προςκαλιρδοῦμαι* ἐν σελ. 478,8, *στηλιτευτὴς* ἐν σελ. 485, στ. 22.

Ἡ δὲ ἱστορικὴ χρησιμότης τοῦ ἄλλως γλαφυροῦ τούτου ἔργου τοῦ Ἀρσενίου εἶνε μετρία τις καὶ ἔμμεσος μόνον. Κυρίως δὲ διδακτικὰ εἶνε τὰ ἐν σ. 475, 12-19 λεγόμενα, ἅτινα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παρασελιδίας σημειώσεως, ἀναφέρονται εἰς τὴν Κέρκυραν, ἧς οὕτω μανθάνομεν τὴν εὔκτιστον καὶ ὡραίαν ὄψιν κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, ἐν ᾧ ἀργότερον, μετὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Νορμαννῶν, θὰ ἴδωμεν αὐτὴν μεγάλως πεσοῦσαν. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι, στ. 20 - 24, λεγομένων περὶ Βουθρωτοῦ διδασκόμεθα τὸ ἰχθυοπληθὲς καὶ εὔφορον τῆς ἠπειρωτικῆς ἐκείνης πόλεως κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους.

Μετὰ τὰς βραχείας ταύτας προεισαγωγικὰς παρατηρήσεις δημοσιεύω ἐν τοῖς ἑξῆς αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ λόγου τοῦ Ἀρσενίου.

ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΘΕΡΙΝΟΝ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ

---

1. Ἐμέλλομεν, ὦ φίλοι, καὶ τὸν ὑμέτερον ἀναδέξασθαι πόλεμον· ἐμέλλομεν καὶ τὴν ὑμετέραν ὑπενεγκεῖν τυραννίδα. Προκείμεθα γὰρ καθ' ἑκάστην πανήγυριν εὐχείρωτοι καὶ ὑπόχρεοι καὶ οὐκ ἔστι τις ὁ συγγινώσκων ἡμῖν οὔτε τῆς ἀσθενείας οὔτε τῆς ἀπειρίας, ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ σπουδή, τὸ ἀεὶ νικᾶν ἡμᾶς καὶ ὑπὸ χεῖρα ἔχειν καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο στάδιον, ὅτε βούλεται, τῶν λόγων ἄγειν. 2. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῇ ἐπαινετῇ ὑμῶν ἐνστάσει καὶ νῦν νενικήμεθα, ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς προθυμότατα τὴν ἐπίδοσιν καὶ εἴθε γένοιτο τὸ ὄφελος ἄξιον καὶ τῆς φιλονεικίας ὑμῖν καὶ ἐμοὶ τῆς ἐπιδόσεως ἴσον. Φθεγξόμεθα γάρ τοι πρὸς ὑμᾶς ὃ καὶ τῷ μάρτυρι φίλον καὶ ὑμῖν εἰς ψυχὴν ἀνακομίζον τὸ κέρδος.

3. Ἀγαθὸν πανήγυρις, ἀδελφοί, ὅταν ἦ ἐν φόβῳ θεοῦ || καὶ πρὸς θεὸν φέρῃ καὶ τῶν ἀτόπων ἀπανιστᾷ. Ἀγαθὸν πανήγυρις ὅταν ἐμπορίαν ἔχῃ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν φιλαδελφίαν δι' ἀγάπης ἐμπολιτευομένην. Ἀγαθὸν σχολή, ὅταν λόγῳ θεοῦ ἀνοίγωμεν στόμα καὶ τὰς ὑψώσεις αὐτοῦ φέρωμεν ἐν τῷ λάρυγγι καὶ μελετῶμεν ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἀγαθὸν σχολή, ἐν ᾗ προσευχὴ ἀπερίσπαστος καὶ ὕμνοι πνευματικοὶ καὶ θείων λογίων ἀκρόασις καὶ βουλεύματα εἰς σωτηρίαν συντείνοντα· ἐν ᾗ σωφρονίζεται γέλως καὶ θυμὸς χαλινοῦται καὶ ὀφθαλμὸς παιδαγωγεῖται πρεπόντως καὶ νοῦς ἀπλανὴς τηρεῖται

3. καθεκάστην. 4. τίς. ἡμῶν. 6. Ἡ λέξις ἔχειν γέγραπται ἐν τῇ ὥφ. 7. οὐκ οὖν. 9. ἐπίδωσιν. 10. ἴσον φθεξόμεθα. 11. Ἐν τῇ ὥφ φρᾶτον. 13. || Κώδ. 107, 6. 17. φέρομεν.

καὶ πρὸς θεὸν αἴρεται. 4. Πονηρὰ σχολὴ ἐν ᾗ κατεσθίομεν ἀλλήλους ταῖς συκοφαντίαις καὶ κραιπάλης ἀφορμὴν καὶ ᾀσμάτων πορνικῶν καὶ παιγνίων αἰσχρῶν τὰς μαρτυρικὰς πανηγύρεις ποιοῦμεν. Πονηρὰ σχολή, ἐν ᾗ εἰς ἄλλο τι οὐδὲν εὐκαιροῦμεν ἢ
5 λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. «Σχολάσατε γὰρ καὶ γνῶτε» φησὶν ὁ θεῖος ψαλμός, «ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεός». Καὶ πῶς δυνάμεθα χωρῆσαι γνῶσιν θεοῦ, μεριμνῶντες ἀεὶ τὰ τοῦ κόσμου καὶ τοῖς || περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς ἐμβραδύνοντες; Πῶς δυνατὸν εἰς ψυχὴν στενοχωρουμένην ὑπὸ πονηρῶν διαλογισμῶν τὴν
10 περὶ θεοῦ ἔννοιαν εἰςελθεῖν; 5. Τὴν οὖν τοιαύτην σχολὴν οὐ δεῖ καλεῖν σχολὴν, ἀλλὰ πονηρίας διδάσκαλον. Τί γὰρ τὰ ξύλα καὶ ὁ χόρτος καὶ ἡ καλάμη πρὸς τὸν χρυσὸν, τί δὲ χορὸς μεθυόντων καὶ σχολὴν ἀγόντων εἰς τὸ καινοποιεῖν πρὸς παλαίσματα καὶ ἀγῶνας μαρτύρων;
15 6. Μὴ τὰ τῶν ἀκολάστων, ὦ φιλομάρτυρες, ἀλλὰ τὰ τῶν σωφρονούντων, μηδὲ τὰ τῶν θεάτρων, ἀλλὰ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν, μηδὲ τὰ τῶν φιλολοιδόρων, ἀλλὰ τὰ τῶν φιλολογούντων διώκειν ἐθίσωμεν ἑαυτοὺς καὶ καταντήσωμεν θεὸν συνεργὸν ἔχοντες εἰς ἀρετῶν τελειότητα. Ταῦτα γὰρ διώκοντες ὡς συναγω-
20 νισταὶ τῶν μαρτύρων τοῖς τῆς δικαιοσύνης στεφάνοις δοξασθησόμεθα.

7. Ἐπεὶ οὖν κατηρτίσαμεν ὑμᾶς τοῖς βραχυτάτοις ῥήμασι τούτοις καὶ προοιμίοις τοῦ λόγου καὶ πρὸς τὴν πανήγυριν ηὐτρεπίσαμεν, φέρε δὴ καὶ τὰ τοῦ μάρτυρος ἀγωνίσματα ταῖς
25 φιλοθέοις ὑμῶν ἐνηχήσωμεν ἀκοαῖς, εἰ καὶ τῆς ἀξίας ἧττον, || ἀλλ' οὖν τῆς προθυμίας ἐλλεῖπον οὐδέν. 8. Τὸν μέγαν τοῦτον τῆς ἀληθείας ἀθλοφόρον καὶ μάρτυρα τὸν συγκροτήσαντα τὸν ἱερὸν τοῦτον σύλλογον καὶ πάντας θεατὰς τῶν ἑαυτοῦ ἀγώνων παραστησάμενον πῶς ἂν ἀξίως θαυμάσωμεν ἢ πόθεν

4. ποιῶμεν. 5. τί. 8. || Κώδ. 108,α. 9. στενωχωρουμένην. 12. τὸ χρυσόν. 14. ἀγώνας. 16. μηδὲ. 18. ἐθίσομεν. 25. ἧττον ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἧττον. || Κώδ. 108, 6. 26. μέγα.

αὐτῷ τοὺς τῶν ἐπαίνων στεφάνους ὡς οἷόν τε πλέξωμεν; Ἆρα κατὰ τοὺς νόμους τῶν ἔξωθεν ἐγκωμίων, ἐκ γένους, ὃ διαιρεῖται εἰς πατρίδα, προγόνους τε καὶ πατέρας; ἆρα πάλιν ἐκ κάλλους ἢ ῥώμης ἢ τάχους σώματος; ἆρα ἐξ ἀνατροφῆς ἢ πράξεως ἢ συγκρίσεως; 9.Οὐ μὲν οὖν πως δυνατόν τι τούτων αὐτῷ ἀφορμὴν παρέξειν εἰς εὐφημίαν. Αὐτὸς οὖν ἑαυτῷ ἐκ τῶν οἰκείων ἀγώνων πλέκει τὸν στέφανον, ἀμιγῆ τῶν ἔξωθεν ὡραϊσμάτων τοῦτον τηρῶν, καὶ ἡμῖν αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν προτρέπεται, ἐκ τῶν οἰκείων πόνων τῆς ἀρετῆς τηρεῖν ἑκυτοὺς καὶ μὴ τοῖς ἔξωθεν κόσμοις ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὃ καὶ ζῶσιν ἡμῖν κτῆμα τίμιον καὶ ἀπελθοῦσι μέγιστον ἐγκωμίων κεφάλαιον. 10.Καὶ εἰκότως. Ποία γὰρ ἐκ τού || του ἡμῖν σεμνότης προσγίνεται εἰ ἡ πόλις ἡμῶν τείχεσι μακροῖς περιείληπται ἐκ λίθου τετραπέδου καὶ θαυμαστοῦ καὶ εἰς τρίχα συνηρμοσμένου, εἰ ναῶν μεγέθει καὶ κάλλει κεκοσμημένων λαμπρύνεται, ἀλλὰ καὶ παντοίοις δένδροις φυτῶν ὡς παράδεισος ὡραΐζεται, ἑκάστῳ καιρῷ τὸν πρόσφορον καρπὸν ἀπονέμουσιν; Τὸ δὲ μεῖζον, πηγαὶ πολλαὶ αὐτῇ καὶ ἀείῤῥυτοι διειδεστάτων ναμάτων καὶ μάλα ψυχρῶν, τοῖς ἀντλεῖν ἐθέλουσιν ἐμπιπλᾶσαι. Τί τούτων ἡμᾶς, εἰ μὴ ἀρετὴ ἡμῶν τὸν βίον κοσμεῖ, βελτίους ποιῆσαι δύναται; 11.Ἤπου καὶ τὰ περὶ γείτονα πόλιν διηγούμενοι τῇ ὑμετέρᾳ, λέγω ὡς πολλῆς ἐστιν εὐπαθείας ἀνάμεστος· ἰχθύες γὰρ ἐν αὐτῇ ὅτι μάλιστα πλεῖστοι καὶ ὀστρέων γένη πολλὰ τοῖς τε κτήνεσιν ὁ νομὸς ἀμύθητος καὶ αὐτοφυῆ τὰ κηπεύματα· οὐδὲν ἕτερον ποιήσομεν ἢ ἑαυτοὺς ἀπατήσομεν, ὡς διὰ τῶν τῆς γαστρὸς ἐμφορημάτων τοῖς ἀνδράσιν ἐκπληροῦντες τὸν ἔπαινον. Γνῶμεν οὖν ὡς οὐδὲν τούτων ἡμᾶς βελτίους ποιῆσαι δύναται ἢ ἀρετὴ μόνη ἢ καὶ ζῶσι συνῆν καὶ τελευτήσασι || παραμένει.

3. προγόνων. πατέρων. κάλους. 4. ἐξανατροφῆς. 5. οὔ. πῶς. 10. ἐγκαλωπίζεσθαι. 12. || Κώδ. 109,α. 13.Ἐν τῇ ὥᾳ τὴν Κέρκυραν λέγει. 16. ἑκάστων. 18. διηδεστάτων. μάλλα. 19. ἐμπιπλῶσαι. 20. εἴ που. 21. τὴν ὑμετέραν. 23. μάλλιστα. 24. ἀμήθητος. ποιήσωμεν. ἀπατήσωμεν. 28. || Κώδ. 109, 6.

12. Εἰκότως καὶ τὸν μάρτυρα ταῦτα πρὸς ἡμᾶς εἰπεῖν σήμερον· «ἄνδρες οἱ τῶν ἐμῶν ἀγώνων ἐκ πίστεως θεαταί, πόθεν ἐγὼ τοιαύτην ἐκτησάμην τὴν δόξαν, ὡς οὐ μόνον τὰς ἐτησίους ταύτας εὐφημίας δέχεσθαι καὶ τιμάς, ἀλλά γε καὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἀφικνουμένων τὸ σέβας; Οἱ μὲν γὰρ τῷ τάφῳ προςπίπτοντες καὶ ταῖς πλαξὶ τὸ μέτωπον προςαράσσοντες ὡς εὐλογίαν καὶ ἁγιασμὸν τὴν ἐπαφὴν εἶναι πιστεύουσιν· ἕτεροι, θερμοτέρῳ τῷ πόθῳ προςκαλινδούμενοι, ὡς πόθων ἀπαλλαγὴν τοῦτο λογίζονται καὶ μέντοι καὶ λαμβάνουσι κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως· ἄλλοι καὶ τὸν ἐπικείμενον χοῦν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἀναπαύσεως ὡς δῶρον κομίζονται, καὶ γίνεται αὐτοῖς διὰ τὴν ἐκπεμπομένην ἐξ αὐτοῦ χάριν χρυσοῦ τιμιώτερος. 13. Πόθεν οὖν ταῦτα ἀπολαμβάνετε, οἱ τῆς Χριστιανῶν πίστεως ὑπηρέται καὶ φιλομάρτυρες; Οὐκ ἐκ προγόνων ἄνωθεν εὐπατρίδων, οὐδ' ἐκ πατέρων περιφανείας καὶ πολιτικῆς τινος δυναστείας αἱ τιμαὶ αὗταί μοι καὶ δωρεαί. Πένης γὰρ ἤμην τῷ ὄντι κἂν ἐν αὐταρκείᾳ || πάλαι διετέλουν τοῦ βίου, εἰ καὶ τὰ νῦν εἰμι πλούσιος καὶ τῶν ἐνδόξων περιφανέστερος. 14. Ἀλλ' οὐδὲ πόλις ἀνδρῶν εὔφορος καὶ βοσκημάτων παντοδαπῶν αὐτάρκης τροφὸς, στοῶν κάλλεσι καὶ μαρμάρων πολυτελείαις, λοετρῶν τε χαριεστάτων λαμπρότησι καλλυνομένη καὶ ἑρκίοις ἐρυμνοτάτοις ἠσφαλισμένη, ἃ οὐδὲ τοὺς ἐγείραντας ὤνησε, τῆςδέ μοι τῆς δόξης ἐγένετο πρόξενος. Ἐξ αὐτῆς γὰρ ἤμην τῆς μικρᾶς ἣν ζῶν παρῴκησα καὶ θανὼν τάφον ἐκτησάμην· ἀλλὰ πίστις δι' ἔργων βεβαιουμένη καὶ ἡ πρὸς τὸ παθεῖν διὰ τὸν ἑκουσίως παθόντα Χριστὸν ἐπίδοσις, ταῦτά μοι γέγονεν ὁδὸς σύντομος πρὸς τὴν ἄνω Σιὼν, τὴν τοῦ θεοῦ μητρόπολιν, ταῦτά μοι θύρα καὶ εἴςοδος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐχρημάτισε. 15. Μηδεὶς οὖν ἑαυτὸν ἀπατάτω, περιφανείαις γέ-

5. καθεκάστην. 16. αὗται. 17. αὐταρκία. || Κώδ. 110, α. 18. εἰμὶ. 20. αὔταρκες. 22. εὐρυμνοτάτοις. 23. ὄνησε. τῆς δε με. 26. ἐπίδωσις [τ]αῦτα. 28. ταῦτα. 29. μηδεὶς.

νους καὶ πλούτῳ ῥέοντι καὶ ταῖς ἄλλαις εὐημερίαις ἐναβρυνόμενος. Ταῦτα γὰρ πάντα παρέρχεται καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλοις γενήσεται, τυχὸν καὶ οἷς οὐκ ἐλπίζομεν. Ἐκ τῶν οἰκείων πόνων συγκομιεῖται τοὺς καρποὺς ἕκαστος, τοσοῦτον θερίσας ὅσον καὶ ἔσπειρεν καὶ τοσοῦτον ἀπολησόμενος ὅσον καὶ ἐδάνεισεν, 5
ὅτι πόνοι, || φησί, γεννῶσι δόξαν καὶ ἀγῶνες νόμιμοι προξενοῦσι στεφάνους.

16. Ἀλλ' ἐπαινετέον ὅθεν ἐξήλθομεν τὰ ἐξαίρετα τοῦ μάρτυρος σαφηνίσοντες δι' ὧν ἑαυτῷ τοὺς στεφάνους ἐπλέξατο.
17. Οὗτος τοίνυν ὁ τῆς εὐσεβείας γενναῖος ἀγωνιστής, ὁ εὐ- 10
γενὴς διὰ τὴν τῆς εἰκόνος συντήρησιν καὶ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἐξομοίωσιν καὶ τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν εὐγενέστερος καὶ ὢν καὶ καλούμενος, θείῳ ζήλῳ πυρποληθεὶς τὴν διάνοιαν καὶ τοῖς τῆς πίστεως ὅπλοις καὶ τῆς ἐλπίδος θωρακισθεὶς παρατάττεται τῷ πολεμίῳ. Ὁ δὲ πόλεμος οὐκ ἐξ ἐφόδου βαρβαρικῆς 15
συγκροτούμενος ἦν, ἀλλ' ἐξ ἐπινοίας σατανικῆς καὶ θεομάχων βουλευμάτων καὶ προσταγμάτων. 18. Ἐμαίνετο γὰρ κατὰ τῶν εὐσεβῶν Δέκιος καὶ πᾶς Χριστιανὸς ἠλαύνετο καὶ συνελαμβάνετο καὶ πρὸς θάνατον ἤγετο, καὶ τὰ πονηρὰ δικαστήρια κατὰ πόλιν καὶ οἱ κριταὶ τῆς ἀδικίας πρὸς τὰ τοιαῦτα ὀζεῖς, τὸ 20
πῦρ ἕτοιμον, τὰ ξίφη ἠκονημένα, αἱ ῥάβδοι πρὸ τοῦ βήματος, πεπηγμένον τὸ ξύλον. Ἔνθεν ἡ σιδηρᾶ κλίνη, ἐκεῖθεν ὁ ἀλυσιδωτὸς χιτωνίσκος· καὶ οἱ μὲν τὸ πῦρ ἀνῆπτον, οἱ δὲ τοὺς ὀβε || λίσκους ἐκόμιζον, ἕτεροι τὸν τροχὸν κατεσκεύαζον καὶ ἄλλοι τὰς μάστιγας ἔφερον καὶ πάντα καταπλήξεως καὶ φόβου 25
μεστὰ οὐ μόνον τότε τοῖς ὁρῶσι καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς ἀκούουσι. Πρὸ τῆς πείρας ὁ κίνδυνος, πρὸ τῆς ζάλης τὸ ναυάγιον, πρὸ τῆς τομῆς τοῦ ξίφους ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος. Ἡ γὰρ ποικίλη τῶν βασανιστηρίων ὀργάνων κατασκευὴ χαλεπώ-

1. ἐναμβρυνόμενος. 6. || φ. 110, 6. 12. ἀφηλίου. 19. καταπόλιν. 22. σιδηρᾶ. ἀλυσιδωτός. 24. || Κώδ. φ. 111, α. 29. χαλεπότερον

τερον ἐνεποίει πρὸ τῆς πείρας τοῦ πάθους τοῖς ἀνάνδροις τὸν φόβον. 19. Ἀλλ' ὁ στερρὸς οὗτος ἀδάμας καὶ ῥωμαλέος τὸ φρόνημα, μηδὲν ὑποπτήξας τῶν ὁρωμένων, προθύμως ἔφη πρὸς τὸν δικάζοντα· καὶ τί φησι πρὸς αὐτόν; «Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦ-
5 σιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. Μὴ οὖν οἴου με ἄλλως, ὦ ἄρχον, ἐνταῦθα παρεῖναι ἢ ἵνα κρείττον' ἐμαυτὸν τοῦ σοῦ φρονήματος παραστήσω καὶ ἐλέγξω παρρησίᾳ τὴν σὴν ἀθεότητα, δείξω σου τὰ σεβάσματα εἴδωλα ὄντα κωφὰ, τέχνης ἔργα καὶ χειρῶν πλάσματα καὶ δαιμονίων ἀκαθάρτων κατοι-
10 κητήρια τῶν ἀπατώντων τοὺς θεομάχους, οἷς μένει τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον σὺν πᾶσι τοῖς πειθομένοις αὐτοῖς.»

20. Ὡς οὖν εἶδε τὴν παρρησίαν καὶ τὸ εὔτολμον ὁ ἀγὸς || τοῦ ἀνδρὸς, ἐνεγκὼν ὡς πανοῦργος μικρὸν καὶ τὸν ἔλεγχον, ὡς ἂν μὴ πρὸς ὀργὴν ὀξύρροπος τοῖς παροῦσι φανῇ· «ἀπείρως, ἔφη,
15 τῶν δικαστηρίων ἔχεις, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τῶν βασάνων· διὰ τοῦτο πρὸς ἀθυροστομίαν ἐχώρησας καὶ τὰ θεῖα ἐνύβρισας καὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦ δικαστηρίου κατεφρόνησας. Ἀλλ' ὅταν ἀμφοτέρων τὴν πεῖραν λάβῃς, τότε καὶ τὸν ὄγκον τῆς μανίας σου κατευνάσεις καὶ λογισμῷ σώφρονι ποιήσεις τὰς ἀνθυποφοράς.
20 Ἀλλὰ πρὸ τῆς πείρας πειθήνιος τῶν βασιλικῶν γενοῦ προσταγμάτων, πρόςελθὲ τῷ Διὶ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τὰς νενομισμένας θυσίας τούτοις ἀναντιρρήτως προςάγαγε, ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς ὁδὸς φανῇς πρὸς τοῦτο καὶ θύρα καὶ τὰς παρὰ βασι-
25 λέως καὶ ἡμῶν ἀπολήψῃ τιμάς. Πολὺς γὰρ ὁ ἀγὼν τῷ βασιλεῖ καὶ ἡμῖν τὸ παραστήσασθαι πάντα ἄνθρωπον τοῖς θεοῖς ἓν φρόνημα καὶ μίαν πρὸς αὐτοὺς γνώμην ἔχοντα. Εἰ δὲ μικρὸν ἀνανεύσειας, ἴσθι ὅτι πρὸς τῇ ἀπειθείᾳ καὶ τῶν τετολμημένων

2. ῥωμαλαῖος. 3. μηδὲν. 4. Ἡ λέξις μὴ ἐπιγέγραπται ἄνωθεν νεωτέρᾳ χειρί. ζητοῦσι. 6. ἄρχων. κρείττων. 12. || Κώδ. φ. 111, 6. 19. κατευνάσης. 20. βασιλεικῶν. 22. ἀναντηρήτως. 23. φανεὶς. παραβασιλέως. 26. ἔχοντας. 27. ἀπειθία.

εἰςπραχθήσῃ τὰς δίκας». 21.Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπα. Ὁ δὲ μάρτυς — ἦν γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἀδύνατος πρὸς τὰς ἀποκρίσεις — «Θεοὺς μέν, ἔφη, πολλοὺς ἐγὼ || οὔτε ἔγνων, οὔτε δὲ γνώσομαι. Πῶς γὰρ θεοὶ οἱ παντὸς ἀγαθοῦ ἔρημοι καὶ πάσης κακίας δημιουργοί; Ἀπατεώνων δὲ δαιμόνων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπ' ἐκείνων ἐνεργουμένων εἰκόνας στήσαντες σέβεσθε καὶ τιμᾶτε. 22.Ἀλλ' ἐμοὶ θεὸς ὁ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων θείῳ λόγῳ παραγαγὼν εἰς τὸ εἶναι συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Τιμῶ τὸν λόγον ὃν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς πρὸ τῶν αἰώνων ἐγέννησεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸν κόσμον ἀπέστειλεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· ὃς σκηνώσας ἐν παρθένῳ ἁγίᾳ, προκαθαρθείσῃ τῷ θείῳ πνεύματι,προῆλθεν ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπος τέλειος μὴ ἐκστὰς τῆς θεότητος, αὐτὴν τὴν κυήσασαν παρθένον ὡς πρὸ τοῦ τόκου καταλιπὼν, καὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν ἐταπείνωσεν ἵνα λάθῃ τὸν πάλαι τὸν ἄνθρωπον ἀπατήσαντα ἀποστάτην δαίμονα, ὥςτε καὶ σταυρὸν ὑπομεῖναι ἑκουσίως καὶ θάνατον· καὶ ἔλαθε καὶ ἐδελέασεν αὐτὸν τῆς σαρκὸς τῷ προςλήμματι, καὶ τούτῳ ὡς βροτῷ προςβαλόντα συνήθως ὡς θεὸς ἐχειρώσατο καὶ κατέβαλεν ὀλέσας αὐτοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ καὶ σωτηρίῳ πάθει· διὰ δὲ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ζωοποιοῦ ἀναστά- || σεως ἀνεκαίνισε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, δωρησάμενος τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι τὴν κατ' ἐκείνου νίκην. 23.Διὰ τοῦτο τὴν δεισιδαίμονα ταύτην πλάνην τῆς εἰδωλομανίας ὡς ἐκείνου καθ' ἡμῶν εὕρεμα φεύγωμεν καὶ τὰς μυσαρὰς ὑμῶν σπονδὰς καὶ θυσίας ἐκείνῳ προςαναφερομένας ἀποστρεφόμενοι, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον, τὴν λογικὴν ἡμῶν ἔντευξιν καὶ λατρείαν, κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν καὶ σωτῆρι προςαναφέρωμεν».

1. ἐσιῶπα. 2. ἦν τὲ εἰπεῖν. 3. || Κώδ. φ. 112, α. 5. ἀπαταιόνων. 8.παραγαγῶν. πνεύματος τοῦτον τὸν λόγον. 9.ἀρεύστως. 11.ἐπεσχάτων. 19. προσβαλλόντα. 21. || Κώδ. φ. 112, β. 24. δυσειδαίμονα.— 28. προςαναφέρομεν.

24. «Ἐάσας, ἔφησεν ὁ δικάζων, τὸ ἐν τρισὶ καὶ μόνοις θεοῖς συγκλείεσθαι, καινῶς ἀναπλαττομένοις ὑπὸ σοῦ καὶ συντιθεμένοις, τῇ ἀφθονίᾳ πρόςελθε τῶν θεῶν, ὑφ' ὧν τὸ πᾶν συνέχεται καὶ κρατεῖται καὶ περισώζεται, ἐπεὶ τὴν πεῖραν τὴν προκει-
5 μένην κολαστηρίων ὀργάνων σὺ μόνος ὡς ἀπειθὴς ἀναδέξῃ. 25. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὴν καθ' ἡμᾶς θρησκείαν καὶ χρόνῳ βεβαιουμένην καὶ νόμῳ καὶ ποιητῶν μαρτυρίαις συνισταμένην; Ὅμηρος αὐτός, ἡ τῶν ποιητῶν κορυφαιοτάτη ἀκρότης, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ποιήσεως καὶ προπολεμοῦντας εἰςάγει τοὺς θεοὺς καὶ
10 συμμαχοῦντας καὶ συνευωχουμένους καὶ συνδιέποντας καὶ κοινῇ περὶ τῶν πρακτέων βουλευομένους || καὶ τοῦ παντὸς πρόνοιαν ποιουμένους. 26. Ἔρρεσθαι οὖν φράσας τὴν ἀπίθανον ταύτην λέσχηνκαὶ τὴν πολυρρήμονα γλῶτταν σιωπῇ χαλινώτας ὃ προςετάχθης τοῦτο ποίητον τάχιον. Ὁρᾷς πῶς ἀνέχομαί σου τῆς
15 κενολογίας; Ἔτι γάρ σου φείδομαι καὶ τῆς ἀνοίας οἰκτείρω. Διὸ καὶ ἐπιεικῶς σοί πως διαλέγομαι, παιδαγωγοῦ τρόπον παιδεύειν σε πρὸς τὸ συμφέρον ἐκβιαζόμενος».

27. «Μὴ προςτίθῃ, φησίν, τοῖς λόγοις, ὁ μάρτυς, τὰς ἀπειλάς· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ὦ δικαστά, εἰς μακρόν σοι παρεκτείνε-
20 ται τὸ ἀνήνυτον· ἀλλὰ μᾶλλον, εἰ βούλει, τοῖς ἔργοις δεῖξον τὴν γενναιότητα. Τότε γὰρ γνώσῃ σαφέστερον τὴν σὴν ἧτταν καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν, ὁπόταν τοὺς λόγους ἐάσας πρὸς τὰ ἔργα χωρήσῃς. 28. Προτίθημί σοι τὸ σῶμα· ποίει ὃ βούλει· παῖε τὰς γνάθους· τέμνε τὰ μέλη· ξέε τὰς
25 σάρκας· πυρὶ κατάφλεγε· ἐπίχεε ταύταις καὶ τὴν ἅλμην ὄξει συγκεκραμένην. Δίδου καὶ τὰς κατὰ νώτου πληγάς· ἕκαστον γὰρ μέλος χρεωστεῖ τῷ δεσπότῃ τὴν ὁλοκάρπωσιν. Ἔχε τοίνυν με τοῦ λοιποῦ μήτε κολακεύοντί σοι πειθόμενον μήτε κολάζοντι ἐξιστάμενον.»

4. ἐπεῖ. 8. κορυφαιωτάτη. 11. || Κῶδ. φ. 113,α. 12. ἀπείθανον. 15. ἀννοίας. 16. σοι πῶς. 17. σοι. 20. βούλη. 23 [χωρήσεις.

29. Πεπλήγει τούτοις τοῖς λόγοις ὁ τύραννος [καὶ] ἀφό-||
ρητος ἐγένετο τῷ θυμῷ, ὥςπερ οὖν καὶ εἰκός. Πεῦσις γὰρ καὶ
ἀπόκρισις δύο συγγενεῖς ἀντιθέσεις. Θυγάτηρ ἡ ἀπόκρισις τῆς
πεύσεως καὶ ἔστιν ἡ μὲν πεῦσις προςεοικυῖα ὕδατι πορευομένῳ,
ἡ δὲ ἀπόκρισις γῇ ποτιζομένῃ. Ἐπὰν δὲ τραχυτέρα τῆς πεύ- 5
σεως ἡ ἀπόκρισις γένηται, τὸ τηνικαῦτα μεταποιοῦνται αἱ δύο
καὶ γίνεται ἡ μὲν ἀπόκρισις εἰς ὕλην, ἡ δὲ πεῦσις εἰς πῦρ καὶ
εἰς ὕψος αἴρεται καὶ ἀκατάσχετον γίνεται καὶ κατὰ τῆς ὕλης
ἐκμαίνεται. 30. Καὶ λοιπὸν λόγου ταχύτερον τὸ ἔργον ἠνύετο
καὶ ὁ δήμιος τὸν προςτάττοντα τῇ προθυμίᾳ προέφθανεν, καὶ 10
θροῦς τις ἦν περὶ τὸ δικαστήριον ἄσημος καὶ ψόφος μαστίγων
ἠκούετο. Θερῖνος δὲ τὸν ἀγῶνα προθύμως διήνυεν καὶ τῆς σαρ-
κὸς ἀνδρείως τὰ ἐπίπονα φέρων τὴν ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστίαν τῷ
δεσπότῃ τῶν ὅλων ἀνέπεμπεν. Ἡ γὰρ τῶν ἀποκειμένων τοῖς
ἀθληταῖς ἐλπὶς ἀγαθῶν κοῦφον ἐνεποίει τούτῳ τῶν βασάνων 15
τὸ δυςαχθές. Ὡς δὲ ἑώρα μηδόλως ὑφιέντα τὸν ἀθλητὴν, ἀλλὰ
μᾶλλον ἑαυτὸν τῇ ἐκείνου ἐνστάσει νικώμενον, ἀνῆκε μὲν τῶν
βασάνων ὁ δικαστὴς, ἀπῄτει δὲ τὴν ὑπακοὴν καὶ αὖθις αὐτῷ.

31. Πρὸς ὃν «οὐ τοσοῦτον, εἶπεν ὁ ||μάρτυς, καταγελῶ σου
τῆς ἀπονοίας ὅσον καταγινώσκω τῆς εὐηθείας. Εἰ,ὡς προςτάτ- 20
τεις, θύσω τῷ Διὶ καὶ τοῖς ἐκ Διὸς καὶ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν
σου, οὐ μάχην παρειςφέρεις τοῖς ἄλλοις θεοῖς;—«Ποίοις, ὁ ἄρ-
χων ἔφη, θεοῖς;» — «Τοῖς κροκοδείλοις, φησί, τοῖς αἰλούροις, τῷ
ἴβι, τῷ πιθήκῳ καὶ τοῖς τιθασευομένοις ἑρπετοῖς, προςέτι δὲ
τῷ μυκωμένῳ Ἄπει καὶ ποηφάγῳ, τῷ ζῶντι μὲν τιμωμένῳ, 25
θανόντι δὲ θρηνουμένῳ; Τί δὲ ὁ Μενδήσιος τράγος; οὐκ ἀγα-
νακτήσει τιμωμένων τῶν ἀνθρωπομόρφων θεῶν σου; Τί δὲ τὸ
νειλῷον ῥεῖθρον; Οὐ παύσεται τῆς ἐπιρροῆς, παρορώμενον;

1. ||Κώδ. 113,6. Ἡ λέξις καὶ λείπει ἐν τῷ κώδικι. 5. ἐπ'ἂν. 11. τίς. 12. θερίνος. 13. εὐχαριστείαν. 16. μηδ' ὅλως. 17. νικόμενον. 19. ||Κώδ. 114,α. 21. καὶ τῆς ἐκ. 23. ἐλούροις 24. ἴδει. τιθασευομένοις. 25. μυκομένω. ἄπη. 28. παύσηται. παρωρόμενον.

32. Ὦ τῆς πωρώσεως, ὦ τῆς πηρώσεως. Ἀμφότερα γὰρ καὶ πώρωσις καὶ πήρωσίς σε περιέσχον ὅτι λογικῆς ὢν φύσεως καὶ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς πεποιημένος εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ πεποιηκότος θεοῦ, προτιμᾷς τὴν ἄλογον φύσιν αὐτοῦ καὶ σέβῃ θεοὺς καθ' ἑαυτοὺς φιλονεικοῦντας καὶ μαχομένους καὶ στασιάζοντας καὶ τοὺς μὲν τυραννοῦντας, τοὺς δὲ τυραννουμένους.

33. Πάντως οὐκ ἀπιστήσεις ἐνθυμηθεὶς τὰς κρονικὰς τεκνοφαγίας καὶ πατρελασίας Διός, τά τε δεσμὰ καὶ τιτανικὰ πάθη καὶ τὰς ἐν Ἰλίῳ θεομαχίας. Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν || ἄνω· περίβλεψον δὲ καὶ τὴν γῆν κάτω καὶ κυκλόθεν κύκλῳ, κατάμαθε τὴν θάλασσαν καὶ, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς κατανοήσας, γνῶθι τίς ὁ ποιήσας αὐτὰ καὶ μὴ θεοποίει τὰ κτίσματα, ἀλλὰ προςκύνει τὸν κτίσαντα. Πρόκειται γάρ σοι ὁ κόσμος οὗτος, ὁ μέγας οὗτος καὶ τῷ ὄντι τῆς τοῦ ποιητοῦ μεγαλειότητος κῆρυξ, οἱονεὶ διδασκαλεῖον καὶ παιδευτήριον, ἵν' ἐκ τῶν ὁρωμένων κατανοῇς τὸν ἀόρατον, καὶ, ἐκ τῶν περιγραπτῶν καὶ αἰσθητῶν τούτων σωμάτων τὸν ἄπειρον καὶ ὑπερμεγέθη καὶ πάντων τῶν ὄντων ὑπεροχικῶς ἐξῃρημένον γινώσκων, δοξάζῃς καὶ ἀνυμνῇς ὡς θεὸν καὶ τῶν ὅλων ποιητὴν παντοδύναμον.

34. Διὰ τοῦτο τοίνυν θαυμαστὰ τὰ ποιήματα, ἵνα θαυμάζηται καὶ προςκυνῆται ὁ ποιήσας αὐτά. Σὺ δὲ θαυμάζεις μὲν τὸν ποταμὸν τὸν τὴν Αἴγυπτον πελαγίζοντα, οὐ δοξάζεις δὲ τὸν ἀρρήτῳ σοφίᾳ τὴν αὔξησιν αὐτῷ παρεχόμενον εἰς εὐεργεσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀλλὰ σέβῃ τὸ ῥεῖθρον ὡς θεὸν καὶ τιμὰς αὐτῷ προςφέρεις καὶ εὐφημεῖς ὡς ἰδίᾳ καὶ πλημμυροῦν δυνάμει καὶ συστελλόμενον; Φασὶ δὲ ὅτι ὅταν ὁ Νεῖλος τοῖς ἐτησίοις καιροῖς πλη || μμυρῇ τὴν Αἴγυπτον, τότε [ὁ] Τίγρις καὶ

2. πόρωσις καὶ πήρωσις σε. 5. καθεαυτοὺς. 10. || Κώδ. 114,6. περίβλεψε. 16. κατανοεῖς. 17. Μετὰ τὴν λέξιν σωμάτων ἐν τῷ κώδικι αἱ λέξεις κατανοεῖς τὸν ἀόρατον καὶ πάλιν, ἀλλὰ διαγεγραμμέναι. 18. δοξάζεις. 19. ἀνυμνεῖς. 21. προσκυνεῖται. 25. εὐφημίας. 27. || Κώδ. 115,α. πλημμυροῖ. τίγρης.

ὁ Εὐφράτης κινοῦνται· ὅτε δὲ ἀποβαίνει τῆς Αἰγύπτου ὁ Νεῖλος, πάλιν ἐκεῖνοι πλημμυροῦντες ἀναπληροῦνται. Ὡς ἐκ τούτου ὑπονοεῖν ἐστιν ὅτι περ οἱ ποταμοὶ οὗτοι δι' ὑπονόμων πόρων εἰς τὸν Νεῖλον ὑπερρέουσι· καὶ ὃν πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἔταξεν ὁ θεὸς, οἱ ἄφρονες προσανέχουσιν ὡς θεῷ, ἀπονέμοντες χάριν ὡς εὐεργέτῃ. 35. Μία οὖν ἐστιν ἀρχὴ πάντων καὶ πρόνοια, ἡ τὸ πᾶν συνέχουσα καὶ κυβερνῶσα καὶ περιέπουσα, καὶ οὐδαμῶς οἰητέον ἑτέρους θεούς τινας ἐπιστατεῖν τοῖς οὖσιν ἢ ἐπαμύνειν ἢ ἐπιτίθεσθαι, ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν εἶναι πίστευε τὴν πάσης ἀρχῆς ἐπέκεινα καὶ πάσης ἀρχῆς φύσεως ἀπῳκ || ισμένην καὶ ἱδρυμένην, τὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρουμένην τε καὶ γνωριζομένην. Μία γάρ ἐστι φύσις ἐν τρισὶν ἰδιότησι νοεραῖς, τελείαις καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσαις, ἀριθμῷ διαιρεταῖς, οὐ θεότητι».

36. Ταῦτα πάλιν τὸν δικαστὴν εἰς μείζονα καὶ ἀγριωτέραν μανίαν ἐξήγειρεν. Καὶ τί ποιεῖ; Κατασκευάζει κάμινον, ἐκκαύσας τε ταύτην ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ <καὶ> ἐν αὐτῇ βληθῆναι προστάττει τὸν δίκαιον. || Ὁ δὲ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν καθοπλίσας καὶ τοὺς ἐμβάλλειν τοῦτον προσταχθέντας προλαβὼν, σὺν τοῖς ἱματίοις εἰσήλατο, οὐχ ὡς εἰς κάμινον καιομένην, ἀλλ' ὡς εἰς θάλαμον ἔνδροσον καὶ τερπνόν. 37. Οἱ δὲ συνελθόντες εἰς τὴν θεωρίαν, ὁρῶντες τὸν μάρτυρα ἐν μέσῳ τῆς καμίνου ἄφλεκτον διαμένοντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Κύριον, αἶνον ἔδωκαν τῷ πρυτάνει τῶν ὅλων θεῷ. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τύραννος, μεταβαλὼν εἰς θαῦμα τὴν ἀγανάκτησιν, ἔληξε μὲν τοῦ θυμοῦ· τοῦ γὰρ θαύματος τὸ παράδοξον εἰς ἔκπληξιν καὶ φόβον τοῦτον ἐνέβαλε· κελεύσας δὲ αὐτὸν ἐξελθεῖν καὶ καλέσας πλησίον, κατενόει ἐρευνῶν εἰ ἐκυρίευσεν αὐτοῦ τῶν ἐνδυμάτων τὸ πῦρ ἢ κἂν αὐτῆς τῆς τριχός. 38. Ὡς δὲ πάντα εὗρεν ἀλώ-

1. ἐφράτης. 3. ὅτι. ὑπονομῶν.. 4. ὑπέρρουσι. ὅ. 6. ἀπονέμοντες κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπονέμουσιν. 11 ἀνῳκισμένην. 13. καθεαυτὰς. 15. ἀγριοτέραν. 18. || Κώδ. 115, 6. 20. οὐχ'. 24. πρύτανι.

βητα, ἠπόρει, ἐθαύμαζεν, ἠνιᾶτο, ἤσχαλλεν, ἡττᾶσθαι ἠσχύνετο καὶ βιάζεσθαι οὐκ ἠβούλετο· ἐδεδίει γὰρ, μήπως, εἰς πλείστας βασάνους ἐρχόμενος, πλεῖστα ἐνδείξηται καὶ τὰ θαύματα, καὶ ἕνα μόνον διὰ τῶν βασάνων πείθειν οἰόμενος ἀποστήσῃ πάντας τῆς τῶν εἰδώλων θρησκείας.

39. Ὅμως τῇ λύττῃ τοῦ || βασιλέως δουλεύων, θηρίοις τοῦτον ἐκδίδωσι, καὶ τὸ θέατρον ἦν πλῆρες τῶν θεατῶν. Οὐκ ἀνὴρ, οὐ γυνὴ τῆς θέας ἀπέλιπεν, οὐ δοῦλος, οὐ χειροτέχνης, οὐ μικρὸς, οὐ μέγας, ἀλλὰ καὶ παῖδες διδασκάλων ὑπεριδόντες καὶ παρθένοι τὴν αἰδὼ ἀπορρίψασαι ἐπὶ τὸ στάδιον ἔτρεχον.

40. Ὁ δὲ μάρτυς, πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην ἀνατεταμένον ἔχων τὸ ὅμμα καὶ τὴν διάνοιαν, ἐν μέσῳ τοῦ θεάτρου ἀπτόητος ἔστηκεν. Τί οὖν γίνεται καὶ τί πρὸς ταῦτα θεὸς ἐνήργησε; Προςπίπτουσιν αὐτῷ τὰ θηρία, προςτρέχουσιν ἑκατέρωθεν, ἅπτονται τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, φιλονεικοῦσι ποῖον αὐτοῦ πρῶτον ἅψηται. Τέλος, τὰ ὅσια, ὥςπερ πάλαι τῷ προφητικωτάτῳ Δανιὴλ τῷ ἁγίῳ, ἐπιτελέσαντα, ἀπ' αὐτοῦ μακρὰν ἀπῆλθον ὡς κοιμησόμενα. 41. Ὦ σώματος ἱεροῦ δυνατωτέρου πυρὸς, ὦ σαρκῶν ὁσίων ὑπὸ θηρῶν σεβομένων ἀγρίων, ὦ ἀνδρὸς ἀπτόητον τὸ φρόνημα ἐν μέσῳ συνεδρίου παρανόμου ἔχοντος. Ταῦτα ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ποιῶν θαυμάσια, ὁ καὶ πάλαι δροσίσας ἐν καμίνῳ νεανίας τὴν εἰς αὐτὸν τηροῦντας πίστιν ἀκήρατον καὶ || προφήτην ἐν λάκκῳ λέουσι δοθέντα βορᾷ φυλάξας ἀπήμονα καὶ ἄλλον φυγάδα ῥυσάμενος ὑπὸ κήτους καταποθέντα.

42. Τί δὲ μετὰ τηλικούτων θαυμάτων ἐπίδειξιν; Ἐσχάρα κομίζεται καὶ πῦρ ὑποστρώννυται καὶ λύσσῃ τυραννικῇ ὁ ἅγιος ἐπ' αὐτῆς ἀνακλιθῆναι προςτάττεται. Ὁ δὲ, τὸν Χριστὸν ὀνομάσας, αὐτομολεῖ πρὸς τὴν βάσανον. Οὐ γὰρ ἀνέμεινε τοὺς ἄ-

1. ἐθαύμαζε. ἔσχαλε. 2. ἐδεδείη. 5. ἀποστήσει. 6. || Κώδ. 116, α. 7. πλήρης. 12. ἀπτώητος ἔστηκεν. 22. || Κώδ. 116, β. 23. δωθέντα βορρᾶ. 24. ῥυσάμενον κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ῥυσάμενος. 27. δὲ.

γοντας, ἵνα μηδὲ χεῖρες ψαύσωσιν ἄναγνοι ἁγνοῦ καὶ γεν-
ναίου σώματος. Καὶ ἦν ἐπὶ τῆς πεπυρακτωμένης ἀνακείμε-
νος ἐσχάρας ὡς ἐπὶ κλίνης μαλακοῖς στρώμασι καὶ καθαραῖς
σινδόσι κεκοσμημένης. 43. Ἔλεγε δὲ πρὸς τὸν τύραννον· «τί
κοπιᾷς, μάταιε, διασπώμενος τὴν ψυχήν; Ἰδοὺ τὸ πῦρ σου ψυ- 5
χρόν ἐστιν· αἰδεῖται γὰρ τοὺς εἰδώλων καταφρονοῦντας. Ἐπι-
νόει μοι καινότερα κολαστήρια, ἵνα καὶ μείζονας τοῦ ἐμοῦ Χρι-
στοῦ τὰς δυνάμεις θεάσῃ, καὶ, γνοὺς ἐκ τούτων τῶν σεβασμά-
των σοῦ τὴν ἀσθένειαν, κἂν ὀψέποτε τῆς ἀληθείας εἰς ἐπίγνω-
σιν ἥξεις». 44. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ καὶ βρονταὶ πρηστήριοι καὶ 10
σεισμοὶ φοβεροί, τοὺς θεομάχους ἐκδειματοῦντες. Δείσας δὲ τὴν
ἀπειλὴν τοῦ θεοῦ ὁ ἐπίληπτος || δικαστὴς καὶ ὡς ἐκμανὴς κα-
ταστὰς, τί ποιεῖ; Προςπίπτει τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου, ἐξομολογεῖ-
ται τὰς ἁμαρτίας, αἰτεῖ συγγνώμην τῶν τετολμημένων, ἀσφά-
λειαν τῶν μελλόντων προςτρέχειν τῇ μετανοίᾳ, ὁμολογεῖ τὴν 15
ἀλήθειαν καὶ, ὦ τοῦ θαύματος, ἵστησι τὴν ὀργὴν ἡ μετάνοια.
45. Καὶ ὁ ἅγιος εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ ἐπὶ τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ
καὶ τῇ μετανοίᾳ τοῦ πρὶν διώκτου, καὶ γίνεται τοῖς πᾶσι δι-
δάσκαλος, ἀφεθεὶς, τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματι
περιφέρων, κήρυγμα ζῶν, ἔμπνους στήλη, ἀνδρείας ὑπόδειγμα, 20
σωφροσύνης ὑπογραμμὸς, κακίας ἐκριζωτὴς, ἀρετῆς φυτουργὸς,
ὁδηγὸς πλανωμένων, στηριγμὸς σωζομένων, τῆς πλάνης στη-
λιτευτὴς, νομοθέτης εὐσεβείας, τῷ λόγῳ παιδεύων, τοῖς ἔργοις
βεβαιῶν τὸν λόγον, ἀπάγων ἀπὸ τῶν εἰδώλων, προςάγων τῷ
πάντας καλοῦντι πρὸς σωτηρίαν, νεότητος παιδαγωγὸς, πολιᾶς 25
σύμβουλος ἀγαθὸς, παρθενίας συνήγορος, συζυγίας συναρμοστὴς,
πεινώντων τροφεὺς, γυμνῶν σκεπαστὴς, θλιβομένων παρηγορία,
πενθούντων παράκλησις, ἰητὴρ νοσούντων, πασχόντων θεραπευ-
τὴς καὶ ὅσαι τῶν || παθημάτων αἱ προςβολαὶ, τοσαύτας καὶ

1. μηδὲ. 4. κεκοσμημένοις. 10. πριστήριοι. 12. || Κώδ. 117,α. ἐκμανίας. 17. αὐτοῦ. 21. ἐκριζωτὴς ἀρετῆς. 22. σωζωμένων. 27. πινόντων. 29. || Κώδ. 117,6.

τῶν ἰαμάτων παρεῖχε τὰς δωρεάς. 46. Ταῦτα χρόνοις μετὰ τὸ πάθος τρισὶ καὶ ἄλλῳ τι πρός· τοσοῦτον γὰρ ἐχαρίσθη πρὸς θεοῦ τοῖς συμπολίταις πρὸς καταρτισμὸν καὶ ὠφέλειαν ὁ ἅγιος μάρτυς. Ἔπειτα ἐν καλῷ ὕπνῳ καταλύει τὸν βίον καὶ τὸ μὲν
5 πνεῦμα χειρὶ θεοῦ παρέθετο, ἐπεὶ ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ θεοῦ κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, τὸ δὲ σῶμα τοῖς συμπολίταις ὑμῖν ὡς ἀδελφοῖς καὶ οἰκείοις κατέλιπεν, ὃ καὶ περιστείλαντες ἐντίμως κατέχετε καὶ τιμᾶτε ἀεὶ καὶ ταῖς δι' ἔτους γεραίρετε πανηγύρεσιν. Ὅθεν καὶ μᾶλλόν ἐστιν ὑμῖν ποθητός, ὅτι τῆς θρεψα-
10 μένης ὑμᾶς ὁ καρπός. Οἰκεῖος ὁ κόσμος, οἰκεῖον τὸ ἀγαθόν, συγγενὴς ὁ πρόμαχος, ἀδελφὸς ὁ προστάτης. 47. Χαίρετε οὖν καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ἀθροίζοντες αὐτῷ τὴν πανήγυριν, τὸν ἱερὸν καὶ πιστὸν καὶ φιλομάρτυρα σύλλογον, τόν τε κοινὸν δοξολογοῦντες δεσπότην καὶ τὴν ἐπινίκιον τῶν ἐκείνου θείων ἀγώνων πλη-
15 ροῦντες ὑπόμνησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

2. ἄλλό. 3. ὀφέλειαν. 8. πανηγύρεσι. 9. μάλλον ἐστὶν.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΠΟΙΗΜΑ ΕΠΙ ΤΗι ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Νικόλαος ὁ μητροπολίτης Κερκύρας περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα ἤκμασεν ἀρχομένου τοῦ ιϐ' αἰῶνος. Εἶνε δὲ γνωστὸς τὸ μὲν ὡς μετασχὼν ἐν ἔτει 1017 τῆς ὑπὸ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ συγκληθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου πρὸς ἀναστήλωσιν τῶν ἁγίων εἰκόνων*, τὸ δὲ ὡς ἐκ τῆς φιλίας αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας Θεοφύλακτον οὗ σώζονται τρεῖς ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Κερκύρας, ἡ ιζ' κϐ' καὶ κγ' τῶν παρὰ Migne. ** Ὁ Μουστοξύδης ὀρθῶς ἀπέδειξεν ὅτι εἰς τὸν ἡμέτερον Νικόλαον ἀναφέρονται αἱ ἐπιστολαὶ ἐκεῖναι τοῦ Θεοφυλάκτου. Κατὰ τὸν Κερκυραῖον ἱστοριογράφον ὁ ἐν τῇ κϐ' ἐπιστολῇ μνημονευόμενος «Σενναχηρεὶμ ὁ Ἀσσύριος, ὃν ἐν μέσῃ τῶν ποταμῶν ἡμῖν ἀμείλικτον ἐπαπέστειλεν» εἶνε ὁ Νορμανδὸς Βοημοῦνδος, ὅστις συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Μεσοποταμίᾳ, εἶτα δ' ἐλευθερωθεὶς καὶ πάλιν ἡττηθεὶς ἀπεσύρθη εἰς Ἀπουλίαν, ἔνθα συναθροίσας στρατιὰν ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Βουλγαρίας, καὶ διέδραμε πάντα φέρων πῦρ καὶ σίδηρον***. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν δὲ τούτων, αἵτινες ἐστάλησαν κατὰ πιθανώτατον λόγον ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου πράγματι εἰς τὸν Νικόλαον, γνωρίζομεν τὸν ἱεράρχην τῆς Κερκύρας ὑφιστάμενον παντοῖα δεινὰ ὑπὸ τῶν τὰ κακὰ διαϐουλευομένων καὶ πιεζόμενον ὑπὸ τῆς ἐχθρότητος αὐτῶν. Διὸ ἐνθαρρύνων αὐτὸν γράφει ὁ Θεοφύλακτος· «καὶ καταδιώξαις αὐτοὺς »καὶ καταλάϐοις καὶ ἐκθλίψαις καὶ ὡς πηλὸν τῶν πλατειῶν

* Montfaucon, Bibl. Coisl. σ. 384.— Mansi Coll. Concil. Τόμ. Κ' σ. 1104.

** Patrologiae graecae τόμ. 126 σ. 384, 394, 401.

*** Μουστοξύδου Delle cose Corciresi σ. 412.

»λεάναις τοὺς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἀθέου Μωάμετ στέρξαντας. »Καὶ ταῦτά σοι οὐκ ἐπεύχομαι μόνον ἀλλὰ καὶ πέποιθα ὅτι »ἔσονται. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ὥςτε μὴ καὶ ψυχῆς καθαρό»τητα ἐκ περιουσίας προςκληθέντα δοῦναι τῆς νίκης τὸν στέ»φανον.» *

Οἷον δὲ περιγράφει αὐτὸν ὁ Θεοφύλακτος ἐν ταῖς μνησθείσαις ἐπιστολαῖς, ἀκήρατον τύπον ἀληθείας, ἔμπνουν εἰκόνα τῆς εἰς τὸν θεὸν πεποιθήσεως καὶ ἀληθῆ ποιμένα τοῦ Χριστοῦ, τοιοῦτον μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη, εἰς τρίμετρα ἰαμβικὰ ἐντεταμένη, παραίτησις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κερκυραϊκοῦ θρόνου. Ὡς βλέπομεν ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου, ἡ παντοδαπὴ τῶν νησιωτῶν κακία, ἡ ἠθικὴ ἔκπτωσις τοῦ ἐμπεπιστευμένου αὐτῷ ποιμνίου, αἱ ἀντεγκλήσεις τοῦ κερδαλεόφρονος καὶ ἀνελευθέρου ὄχλου κατ' αὐτοῦ, μάτην ζητοῦντος νὰ ὀρθοτομήσῃ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, παρεκίνησαν τὸν Νικόλαον νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπισκοπικὴν ῥάβδον. Συγκαλέσας δ', ὡς φαίνεται, τὸν κλῆρον καὶ τοὺς προΰχοντας εἰς σύνοδον, ἐξέθηκεν αὐτοῖς μετὰ παρρησίας τὸ βάραθρον τὸ διαχωρίζον αὐτὸν ἀπ' ἐκείνων. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε σθεναρά, ἡ δ' ἀρετὴ κατίσχυσε τῆς κακίας.

Τὸ ποίημα τοῦτο δὲν ἐκδίδεται τὸ πρῶτον ἐνταῦθα. Πρῶτος ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Μουστοξύδης ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1815 ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ εἰς μέγα 8ον, ἐπιγραφομένῳ Nicolai metropolitae Corcyrae carmen morale. Ἀντέγραψε δὲ τὸ ποίημα ὁ Κερκυραῖος φιλόλογος ἐκ κώδικος ἀποκειμένου ἐν τῇ λαυρεντιακῇ βιβλιοθήκῃ (Plut. V. Cod. X), καὶ τοῦτον τὸν κώδικα ἔθηκεν ὁ ἐκδότης βάσιν τῆς δημοσιεύσεως, καίπερ γνωρίζων τὴν ὕπαρξιν καὶ δευτέρου τινὸς ἐν ᾧ ἦτο γεγραμμένον τὸ ποίημα τοῦτο· εἶνε δ' οὗτος ὁ βατικανικὸς κῶδιξ ὑπ' ἀρ. CVII. Ἀλλ' ἡ ἔκδοσις ἐκείνη ἀπέβη ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀντιγραφικῶν παραπτωμάτων τοῦ λαυρεντιακοῦ κώδικος καὶ τῆς ὀλίγης

* Migne ἔνθ' ἀν. τ. 126. ἐπιστ. κγ'.

τότε πείρας τοῦ Μουστοξύδου ἐσφαλμένη ἐν πολλοῖς, καίτοι οὐκ ὀλίγα διώρθωσεν ὁ ἀνήρ. Συνιδὼν δὲ τοῦτο αὐτὸς παρέβαλεν εἶτα καὶ τὸν βατικανικὸν κώδικα καὶ ἐδημοσίευσε βελτιωμένην ἔκδοσιν τοῦ ποιήματος, ἥτις καὶ εἶδε τὸ φῶς ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Μουστοξύδου Illustrazioni Corciresi, Append. σ. XX. Ἐπανέλαβε δὲ τὴν ἔκδοσιν ταύτην κατὰ τοὺς δύο κώδικας, τὸν λαυρεντιακὸν καὶ τὸν βατικανικόν, καὶ ἐν τῷ παραρτήματι τῆς συγγραφῆς Delle cose Corciresi, ἀλλ' ἄνευ σημειώσεως τῶν διαφόρων γραφῶν, ὡς εἶχε πράξει τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῇ ἐν ταῖς Illustrazioni Corciresi.

Πλὴν δὲ τῶν δύο τούτων γνωστῶν ἀπογράφων ηὐτύχησα νἀνεύρω καὶ τρίτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. CCXII ἑλληνικῷ κώδικι. Εἶνε δὲ τοῦτο ὀρθότερον μὲν ἐκείνων καθ' ἃ ἤδη ἐξεδόθη τὸ ποίημα τοῦ Νικολάου, πληρέστερον δ' αὐτῶν κατ' ὀλίγους μέν, ἀλλ' οὐσιώδεις στίχους ἐν τέλει, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἡ παρρησία τοῦ μητροπολίτου ἐπήνεγκε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, καταστήσασα περιττὴν τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. Διὰ τούτους λοιπὸν τοὺς λόγους καὶ τὴν σπάνιν τῶν βιβλίων τοῦ Μουστοξύδου, ἐν οἷς ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον, ἐκδίδω ἐνταῦθα καὶ πάλιν τὸ ποίημα τοῦ Κερκύρας Νικολάου. Καὶ βάσιν μὲν τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως ἔθηκα τὸν κώδικα τοῦ Μονάχου, τότε μόνον προτιμήσας τὰς γραφὰς τῶν ἄλλων κωδίκων, ὅτε αὗται ἦσαν ὀρθότεραι προφανῶς. Ὑπὸ δὲ τὸ κείμενον ἐσημείωσα τὰς κακὰς γραφὰς τῶν κωδίκων, τὰς μὲν τοῦ μοναχικοῦ διὰ τοῦ γράμματος Μ, τὰς δὲ τοῦ λαυρεντιακοῦ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Μουστοξύδου ἐν τῇ πρώτῃ πασῶν ἐκδόσει διὰ τοῦ Λ, τὰς δὲ τοῦ βατικανικοῦ, οἵας παρουσιάζουσι σιωπηλῶς αὐτὰς αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις τοῦ Κερκυραίου λογίου, διὰ τοῦ Β. Ἐσημείωσα δὲ δι' ἰδίων σημείων, κατὰ τὸ εἰωθός, τὰς ἀρχὰς τῶν φύλλων τοῦ μοναχικοῦ κώδικος ἐν οἷς περιέχεται τὸ ποίημα, ὧν ἡ τάξις εἶνε συγκεχυμένη ἐν τῇ σταχώσει, ὡς θὰ πα-

ρατηρήσῃ ὁ ἀναγνώστης. Ἡ δ'ἀκολουθία τῶν φύλλων ἐν οἷς εὕρηται τὸ ποίημα εἶνε κατὰ τὴν σημερινὴν τοῦ κώδικος ἀρίθμησιν ἡ ἑξῆς· φ.100,α-100,β, 118,β-118,α, 41,α-41,β, 42,α.

Πλὴν τοῦ προκειμένου ποιήματος τοῦ Νικολάου ἀπεδόθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου καὶ δύο ἐπιγράμματα, τὸ μὲν εἰς τὸν τίμιον Σταυρὸν, τὸ δὲ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. * Ἀλλὰ ταῦτα κατὰ μὲν τὸν λαυρεντιακὸν κώδικα εἶνε ἔργον ἄλλου τινὸς μητροπολίτου Κερκύρας, Ἰωάννου,** ἐν δὲ τῷ βατικανικῷ, ἐξ οὗ ἐξέδωκεν ὁ Μουστοξύδης τὴν ἔμμετρον παραίτησιν, ἀποδίδονται εἴς τινα μητροπολίτην Κορίνθου. ***

Ἀλλ' ἀντὶ τῶν ὀλιγοστίχων τούτων ἐπιγραμμάτων, ἅτινα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, δὲν συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου, ἀποδίδομεν σήμερον εἰς τὸν λόγιον τῆς Κερκύρας μητροπολίτην συγγραφὴν ἀξίαν πολλοῦ λόγου, ἥτις ἔμεινε μέχρι τοῦδε ὅλως ἄγνωστος, κεῖται δὲ ἀνέκδοτος ἔν τινι χειρογράφῳ τῆς κατὰ τὸν Ἄθω μονῆς τοῦ Διονυσίου.

Ὁ κατὰ τὴν ἐμὴν ταξινόμησιν ὑπ' ἀριθ. 271 κῶδιξ τῆς ἀξιολόγου βιβλιοθήκης ταύτης τῆς μονῆς εἶνε βομβύκινος γεγραμμένος κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα τελευτῶντα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 321 κατὰ τὴν ὑπὸ χειρὸς τοῦ ιη' αἰῶνος γενομένην ἀρίθμησιν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς τελευταίοις φύλλοις, ἀπὸ τοῦ 211,α μέχρι τοῦ τέλους περιλαμβάνει ὁ κῶδιξ διαφόρους ἀσκητικὰς παραινέσεις καὶ κεφάλαια τοῦ ἀββᾶ Κασσιανοῦ καὶ Νείλου τοῦ ἀσκητοῦ. Τὸ δὲ μέγιστον μέρος τοῦ κώδικος ἀπὸ φ.1,α μέχρι φ.211,α κατέχει μεγάλη συγγραφὴ τοῦ Κερκύρας Νικολάου, ὅστις ἄνευ ἀντιρρήσεως εἶνε ὁ γνωστὸς ἡμῖν μητροπολίτης τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λό-

* Excerpta rhet. et soph. ἀριθ. 11 παρὰ τῷ Φαβρικίῳ, Bibl. Graec. ἔκδ. Harles, τόμ. ς'. σ. 54.

** Ἴδ. Κατάλογον Bandini ἐν Plut. V. cod. X.

*** Μουστοξύδου Delle cose Corciresi σ. 412.

γος. Ἡ συγγραφὴ ἐπιγράφεται «Τετρακόσια κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἑρμηνευθέντα παρὰ μητροπολίτου Κερκύρων Νικολάου.» Ἡ δ'εἰς τὰ ἀσκητικὰ κεφάλαια τοῦ ἁββᾶ Μαξίμου, ἀκμάσαντος, ὡς γνωστὸν κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα, ἑρμηνεία τοῦ λογίου τῆς Κερκύρας μητροπολίτου ἕπεται ἐν τῷ ἁγιορειτικῷ (διονυσιακῷ) κώδικι εἰς ἕκαστον τῶν κεφαλαίων χωριστά. Τὸ δ'ἑκάστοτε ἑρμηνευόμενον κείμενον δὲν εἶνε πάντοτε γεγραμμένον ὅλον ἐν τῷ κώδικι, ἀλλ'ἐνίοτε ἀποκόπτεται, δηλουμένης τῆς συνεχείας διὰ τῶν λέξεων «καὶ τὰ ἑξῆς.» Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἑρμηνεύονται ἅπαντα τὰ κεφάλαια τῶν ἑκατοντάδων τοῦ Μαξίμου, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα μόνον, κατ' ἐκλογήν, τηρουμένης ὅμως πάντοτε τάξεως περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κεφαλαίων, ὅστις προβαίνει κατ' αὐστηρὰν ἀκολουθίαν.

Τῆς δὲ μακρᾶς καὶ σπουδαίας ταύτης θεολογικῆς συγγραφῆς προτάσσεται ὁ ἑξῆς πρόλογος τοῦ ἑρμηνευτοῦ, ἐντεταμένος εἰς στίχους πολιτικοὺς, οἵτινες ἐν τῷ κώδικι (φ.1,α κ. ἑ.) εἶνε γεγραμμένοι κατὰ συνέχειαν ὡς πεζὸς λόγος·

«Ὁ πρόλογος, ὦ δέσποτα, τῶν σοφῶν κεφαλαίων
ἃ συγγραφὴ τυγχάνουσα Μαξίμου τοῦ μεγάλου,
δι' ὧν ἐκδιδασκόμεθα τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην,
πρῶτον μὲν ἐκδιδάσκει σε δι' ἣν αἰτίαν ταῦτα
εἰς τέσσαρας πεπόσωκεν ἑκατοντάδας πάντα. 5
Τῶν γὰρ τεσσάρων τοῦ Χριστοῦ θείων εὐαγγελίων
τὸν ἀριθμὸν τετίμηκε, καλῶς ποιῶν καὶ τοῦτο.
Τὸ σύμπαν γὰρ μυστήριον τὸ τῆς διδασκαλίας
τῶν πανιέρων καὶ σεπτῶν εὐαγγελίων, λέγω,
εἰς τὴν ἀγάπην καταντᾷ, τὴν μόνην σώζουσάν σε. 10
Ἀγάπης γὰρ οὐκ ἔξεστι δίχα τινὰ σωθῆναι,
ἐν ᾗ καὶ περιέχεται πρᾶξις ἔνθεος πᾶσα.
Δεύτερον δὲ διδάσκει σε πάλιν οὗτος ὁ λόγος
ὅτι τὸ θεῖον σύγγραμμα τούτων τῶν κεφαλαίων

15 ἀπὸ πολλῶν συνέλεξεν || ἁγίων φιλοπόνων,
ἀρχαιοτέρων καὶ σοφῶν καὶ θεοφορουμένων,
ὧν τινας καταλέξω σοι τοῦ λόγου προϊόντος,
ὅταν καὶ τὰ κεφάλαια τὰ περὶ τῆς ἀγάπης
ταῦτα καθ' ὅσον δύναμαι καθ' ἓν ἐπεξηγῶμαι.
20 Ἔπειτα παραγγέλλει σε μετὰ φιλοπονίας
ποιεῖσθαι τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κεφαλαίων τούτων,
ὡς δι' ὀλίγων λέξεων, νοῦν πολὺν κεκτημένων
ὠφέλιμον εἰς μάθησιν καὶ ψυχῆς σωτηρίαν,
εἰ μετὰ φόβου θείου τις ἀναγινώσκει ταῦτα.
25 Οὐκ εὔληπτα καὶ γάρ ἐστι ταῦτα τοῖς μὴ σπουδαίοις,
μηδὲ τὸ πνεῦμα συνεργὸν τὸ θεῖον κεκτημένοις.
Πρέπει δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σοφῶν συγγραμμάτων,
ὡς οὗτος πάλιν ἔλεξεν ὁ Μάξιμος ὁ μέγας,
διὰ ψυχῆς ὠφέλειαν ποιεῖσθαι φιλοπόνως,
30 μὴ μέντοι, καθὼς βλέπομεν τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων,
φιλοδοξίας ἕνεκα καὶ φρυάγματος χάριν. ||
Ὁ γὰρ τοιοῦτος ἄνθρωπος οὐκ ἂν ὠφεληθείη
κἂν πάμπολλα συγγράμματα σοφῶν ἀναγινώσκῃ.
Τοσαῦτα μὲν ὁ πρόλογος τῶν κεφαλαίων λέγει.
35 Κεφάλαια δὲ λέγεται, διότι, δέσποτά μου,
ἀπηρτισμένην ἔννοιαν ἕκαστον ἀποσώζει,
ἅπερ ἐπιχειρήματα καλοῦσιν ἄλλοι πάλιν,
ἀφορισμοὺς δὲ λέγουσι τῶν ἰατρῶν οἱ παῖδες.
Ἐγὼ δὲ τὰ κεφάλαια λοιπὸν ἐκτίθημί σοι,
40 εἰς τίτλους δὲ τρισκαίδεκα πάντα πεπόσωκά σοι,
ἑκάστῳ τὰ προοίμια καὶ συγγενῆ συνάξας
μετὰ τῆς ἐξηγήσεως ἑκάστου κεφαλαίου,
ὡς ἂν ἐντεῦθεν εὔληπτα καὶ προσηνῆ φανῇ σοι.

Ὁ ἔμμετρος οὗτος πρόλογος εἶνε, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν

15. || Κῶδ. 1,6. 24. τίς. 26. μηδέ. 31. || Κῶδ. φ. 2,α. 29. ἂν.

λέξεων *δέσποτά μου*, ἀφιέρωσις πρός τινα μονάρχην· εἶνε δ'οὗτος πιθανώτατα αὐτὸς ὁ Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός, ἐφ' οὗ γνωρίζομεν ζῶντα τὸν Κερκύρας Νικόλαον. Ἂν δὲ ὑποθέσωμεν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖ μέγεθος τόλμης, ὅτι αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Νικόλαον τὸν ὑπομνηματισμὸν τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων τοῦ Μαξίμου, δυνάμεθα ἐντεῦθεν νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ παιδεία τοῦ ἱεράρχου δὲν ἔμεινεν ἀβράβευτος ἐν τῇ αὐλῇ τῶν φιλομούσων Κομνηνῶν.

Καταχωρίζοντες δ' ἐνταῦθα τὸ ποίημα τοῦ Νικολάου ἐπὶ τῇ παραιτήσει αὐτοῦ σημειοῦμεν ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ εὑρηνται λέξεις οὔπω τεθησαυρισμέναι παρὰ τῷ Ἐρρίκῳ Στεφάνῳ, αἱ ἑξῆς, *ἐπιτρέμω* ἐν στ. 106 καὶ 115, *ἐσχατόθρονος* στ. 111, *εὐρυβάτης* ὡς προσηγορικὸν στ. 150, *θεοκρότητος* στ. 284, *λυκόκαπρος* στ. 307, *μελάνουρος*, ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ *μοναχὸς*, στ. 253, καὶ *μυστικοτρόπως* στ. 176. Διδακτικὴ δὲ εἶνε ὑπὸ ἔποψιν γλωσσικὴν καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ προλόγου τῆς ἑρμηνείας τοῦ Μαξίμου πρὸς τὰ ἐπὶ τῇ παραιτήσει στιχουργηθέντα. Σημειούσθω π. χ. ἡ χρῆσις τῆς σπανίας λέξεως *ἐκδιδάσκω* ἐν ἀμφοτέραις ταῖς συγγραφαῖς. Τὸ δὲ ὕφος τοῦ Νικολάου ἐν τοῖς στίχοις ἐπὶ τῇ παραιτήσει εἶνε εὐπαρρησίαστον, μεστὸν μένους καὶ μόλις ἀπηλλαγμένον ὕβρεως καὶ ὀργῆς. Ὁ κατέχων τὴν ψυχὴν σάλος ἐπιφαίνεται ἐκ τῆς εἰς πολλὰς βραχείας περιόδους κατατμήσεως τοῦ λόγου, εἰς ὃν ἄλλως παρέχει ὁ ἐπικρατῶν δογματισμὸς χροιὰν εὐθεμελιώτου, δυσκλονήτου εὐσταθείας, ἣν γεννῶσι πεποιθήσεις βαθέως ἐρριζωμέναι καὶ ἀρχαί, ὧν ἡ καταπάτησις ἐγείρει τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἱεράρχου. Βυθίζων δὲ, ὡς ἅπαντες οἱ Βυζαντῖνοι, τὸ κύπελλον εἰς τὴν δίκρουνον πηγὴν τῆς ἀρχαίας παιδείας καὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν, φαίνεται μᾶλλον ἐξ ἐκείνης ἀρυόμενος λέξεις τε καὶ ἰδέας. Ἰδίως δὲ δὲν ἀπέβησαν ὅλως ἀπαραγνώριστα παρὰ τῷ ἱεράρχῃ τὰ ἀπὸ τοῦ Εὐριπίδου δάνεια.

ΣΤΙΧΟΙ ΙΑΜΒΙΚΟΙ

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΩΝ ΚΥΡ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΓΕΓΟΝΟΤΕΣ ΕΠΙ ΤΗ: ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΙ ΑΥΤΟΥ

Στηλογραφία τῆς ἐμῆς ῥαθυμίας.

Ψυχὴ διέγνως ὡς τὰ τοῦ βίου πλάνη.
Μὴ κάμνῃς λοιπόν, μὴ περιττά μοι φρόνει.
Ψεῦδος, φενάκη πάντα καὶ φλυαρία,
5 εὐδοξία, πλοῦτός τε, σωροὶ χρημάτων·
ὕποπτα πάντα, ῥῶσις, εὔκλεια, κρότοι.
Τοῦτ' ἐστὶ πιστὸν ἄρτι, τοῦτο καὶ μόνον,
τὸ τῶν ὅλων ἄπιστον ὡς παρὸν βλέπειν.
Ὁ πλοῦς σκοτεινός, ἡ θάλασσα πληημία,
10 κρύφ' ἄλλα δεινὰ, πειρατὶ, τρικυμίαι.
Καὶ ναυτία μὲν ἐκταράττει καρδίας
τῶν ἀγρυπνούντων, οὐ καθευδόντων λέγω,
ἐπεί περ ἀνάλγητος οὐ νήφων ἅπας,
ὡς νῆψις αὖθις τῆξίς ἐστι σαρκίων.
15 Λιμὴν δὲ σωτὴρ οὐδαμῶς τοῖς ἐν ζάλῃ,
οὐ πυρσὸς, οὐ σύνθημα σῳζόντων φίλων.

3. περισσὰ ΛΒ. φρόνη Μ. 5. πλοῦτος καὶ σωροὶ Μ. 6. κρότος ΛΒ. 8. παρ' ὧν Λ. 10. κρύφαλα Μ. κρύαλα Λ. ὕφαλα Β. 11. ναυτικὸς Λ. καρδέαν Λ. 14. τῆξις ἐστὶ ΜΛΒ. 15. σάλῳ ΛΒ. 16. πυρσὸν Λ.

Λαοί, τί ταῦτα καὶ πόθεν τὰ τῆς ζάλης;
ἦ παντὶ σαφὲς ὡς παρ' ἡμῶν ὁ κλύδων.
Αὔραις γὰρ αὐτὸν ἰδίας ἀκρασίας
ἐγείρομεν ζέοντα ταῖς τρικυμίαις, 20
ὅταν παρέντες τὰς ἀπ' ἀρχῆς ἐλπίδας
κλώθωμεν ἀσύγκλωστα πολλῇ μωρίᾳ.
Εἰκὼν τὰ τῇδε πάντα νυκτομαχίας·
ὡς ἐν βαθυτάτῳ γὰρ ἀλλήλους σκότει
κεντοῦμεν ἐμπίπτοντες — ὦ τῆς μανίας,— 25
κακὸς δ' ὁ μὴ δρῶν παρὰ κακοῖς κακίαν.
Ἕκαστος οὖν ἕκαστον εἰς ἀβουλίαν
ζητοῦμεν ὡς μάλιστα νικᾶν ἀθλίως
καὶ συντελοῦμεν πάντες εἰς μοχθηρίαν,
ἔρανον ὥςπερ ἐκτελοῦντες ἐν μέσῳ 30
πάνδημον, ἀπέραντον μέχρι θανάτου.
Μόνος γὰρ αὐτὸς ἐξανιστᾷ τῆς μάχης
εὐεργετῶν ἅπαντας οἷς πλησιάσῃ.
Ἐν τῷ πονηρῷ πάντα τὸν κόσμον λέγει
κεῖσθαι σοφός τις ἐνθέως καὶ πανσόφως· 35
ὃν ἄρτι καὶ μάλιστα τοιοῦτον βλέπω
ἀποψυγείσης εἰς τέλος τῆς ἀγάπης,
κατακρατησάσης δὲ τῆς μοχθηρίας.
Τίς οὖν ἐν αὐτῷ προςμένων φύγῃ βλάβος,
τίς οὐ φλογισθῇ καρτερῶν πυρὸς μέσον; 40
ὄψις δὲ ποία καπνὸν ἀλύπως φέρῃ;
Τί λοιπὸν ἀλέξημα, τίς σωτηρία;
Ἐπιστάτα, δίδασκε ποῦ στῆναι δέον.
|| Ἃ γὰρ παρ' ἡμῖν οὐκ ἐφικτὰ τυγχάνει

17. τοιαῦτα Λ. 18. ἦ ΜΛ. 21. ἀπαρχῆς Μ. 22. τιμωρία Λ. 24. καταλλήλους Λ. 25. ἐκπίπτοντες ΛΒ. 26. κακῶς δ' ὁ Λ. 31. ἄχρι ΛΒ. 32. μέθης Β. 33. οἷος Μ. 36. βλέπε Μ. 37. ἀποψηγήσης Μ. 39. φύγει ΜΛ. βλάβην ΛΒ. 40. φλογισθεῖ Μ. μένον Μ. 41. ποῖα Μ. καμνὼν ἀλύπης Λ. φέρει ΜΛΒ. 43. τοῦ Μ. 44. || Κώδ. φ. 100, 6.

45 ἀνυστὰ σοὶ πέφυκεν ὡς θεῷ μόνῳ.
Γνώριζε τοίνυν ἣν πορεύσομαι τρίβον
μισοῦντα τὴν νῦν, κἂν δοκῇ τιμητέα.
Ἔσχατον αἰτῶ βαθμὸν ἀντὶ τοῦ θρόνου
οὗπερ κατεστέναξα πολλὰ πολλάκις,
50 ἄκανθαν αὐτὸν καὶ διωγμὸν καὶ λόχον
εὑρὼν ἀπ' ἀρχῆς ἢ κενὴν μακαρίαν.
Κάτω τιθοίμην οὐκ ἐρῶ προστασίας
ἥτις περικνίζει με κέντροις μυρίοις.
Γυμνὸς γὰρ ἦλθον εἰς τὸ κλαυθμῶνος πέδον
55 καὶ τοῦδε γυμνὸς ἐξελεύσομαι πάλιν.
Ὅθεν τί μοχθῶ καὶ ταράττομαι μάτην,
γυμνὴν γινώσκων τὴν τελευτὴν τοῦ βίου;
Τὰ δεσπότου πρόβατα ποιμαίνειν μέγα,
ἀλλ' εἴ τις αὐχεῖ Πέτρος εἶναι τὴν χάριν
60 ἢ μέτριον μίμημα τοῦ Πέτρου φέρειν.
Ἐμοὶ δὲ τῷ μάλιστα πάντων ἀθλίῳ
φεύγειν, σιωπᾶν, ἡσυχάσειν ἁρμόσει,
τὸ «μαίνεται Θάμυρις» οὐ δεδοικότι.
Οὐ ποιμένων χρεία τις αὐτοῖς ἀρτίως.
65 Θᾶττον διδαχθῇς ἐν μέσῳ πονηρίαν
ἢ περ διδάξεις ἀρετὴν τοὺς ἐν μέσῳ.
Οἷς συγκακουργῶν εὐχερῆ ζήσεις βίον,
ἄλλως δὲ ποιῶν οὐκ ἀνὴρ δόξεις φίλος.
Ὁ γοῦν συνιὼν ἐν πονηραῖς ἡμέρας
70 ἔσται σιωπῶν, ὡς παραγγέλλει λόγος,
καὶ δεῖ λαβέσθαι τῆς φίλης ἀπραξίας

45. ἀνυστά σοι MB. 47. μεσοῦντι Λ. μισοῦντι B. τιμητέαν Λ. 51. ἀπαρχῆς M. καινὴν Λ. μιαρίαν ΛB. 54. παρῆλθον ΛB. τὸν κλαυθμῶνος βίον ΛB. 56. ταράσσομαι Λ. 58. τοῦ M. 62. ἁρμώσει M. 63. δεδωκότι Λ. 64. χρεία γὰρ ἐν τοῖς ἀρτίοις Λ. 65. θάττον Λ. διδαχθεὶς MΛ. 66. εἴπερ MΛB. διδάξει M. διδάξαις B. 70. παραγγέλει M.

ἢ προξενεῖν πέφυκεν ἀταραξίαν.
Ὦ τάγμα θειότατον, ὦ πάντων ἅλας,
— πῶς εὐστόχως εἴποιμι, πῶς εὐσχημόνως; —
οὐ χρωματισμὸν ᾠόμην τὰ σεμνά σου. 75
Τῆς γὰρ θυγατρός φησι τοῦ βασιλέως
ἔσωθεν ἡ σύμπασα δόξα τυγχάνει.
Λίαν ἐπαινεῖν οὐκ ἔχω συναυλίαν
ἐν ᾗ τὰ σεμνὰ σχηματισμὸς καὶ μόνον,
ἐν ᾗ τὰ πολλὰ τεχνικὸν τρέχει δρόμον, 80
ἁπλῶς δέον μάλιστα καὶ σοφῶς τρέχειν·
ἐν ᾗ τὰ δυςπρόσιτα καὶ πλήρη φρίκης
ἅπασιν εὐπρόςιτα καὶ πόρος βίου·
ὅπου περ ἀρκεῖ ῥήματ' ἀντὶ πραγμάτων·
ὅπου θρόνους δίδωσι φιλία χύδην, 85
γνῶσις δὲ καὶ παίδευσις, αἰδώς, εὐθύτης
καὶ τῶν Νόμων Πλάτωνος ἀργοῦσι πλέον.
Ἂν οὖν τις ταῦτα καὶ λόγῳ μακαρίσῃ
«οἴκοι τὰ Μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε»
|| σαφῶς ἀκούσει τὴν πάλαι παροιμίαν· 90
ὅπου θρόνος μὲν ἀποσεμνύνει λόγον,
λόγος δὲ κοσμεῖν οὐ δεδύνηται θρόνον·
ὅπου σοφοὺς δείκνυσι καὶ θρόνος μόνος,
ἡμεῖς δ' ἀβούλως, ὡς ἔοικεν, ἐκ νέου
πόνοις κατεξάνθημεν οἵοις καὶ πόσοις 95
ὡς μικρὸν αὐχήσωμεν ἐν κτήσει λόγων·
ὅπου τὸ μεῖζον ἢ τὸ μεῖον οὐ τρόπου,
βαθμοῦ δὲ σαφῶς ὃν δέδωκεν ἡ χάρις·

73. ἅλις Λ. 76. θυγατρὸς φησὶ ΜΛ. 77. ξύμπασα Β. 78. ξυναυλίαν Β. 79. χρηματισμὸς κανόνες Λ. καὶ μόχθος Β. 81. ἁπλῶς Α. 82. πλήρης Μ. 84. δ' ἐκεῖ Λ. 88. τίς Μ. αὐτὰ καὶ μακαρίσῃ λόγῳ ΛΒ. 89. μηλήσια Μ. 90. || Κώδ. 118, 6. ἀκούσῃ ΜΛ. 91. θρόφον Μ. λόγος Μ. 92. οὐδὲ δύναται Λ. 97. ἢ τὸ μεῖζον οὐ τρόπος Λ. 98. δίδωσιν Β.

σὺ δ' ὡς θέλῃς νόησον ἣν λέγω χάριν·
100 ὅπου τὰ πάντα κυκεὼν εἶναι θέλει·
ὅπου περ ἀντᾴδουσι τοῖς κύκνοις ψάροι·
ὅπου βλοσυρὸν καὶ λεόντειον βλέπειν
πίθηκος αὐχεῖ καὶ λέων τοὐναντίον
στέργει ταπεινὸν καὶ πιθήκειον βλέπειν·
105 ὅπου περ ἀνὴρ δεξιὸς φαγεῖν μόνος
τὸν δεινὸν εἰπεῖν οὐκ ἐπιτρέμει λόγον.
Σκληρὸν μὲν εἰπεῖν, ἐκλαλητέον δ' ὅμως·
οὐ γὰρ ξένον λέγειν τι τῶν πεπραγμένων,
ὥςπερ ξένον πράττειν τι τῶν παρ' ἀξίαν·
110 θείου χάριν θαύμασον ἢ θεοῦ χάριν,
ὅταν θεοῦ χάρις μὲν ἐσχατοθρόνους,
ἀνθρωπίνη χάρις δὲ καὶ πρωτοθρόνους
καινοπρεπῶς ἔδειξέ τινας πολλάκις,
ὡς ἄν τις ὡς μάλιστα καὶ ταῦτα βλέπων
115 τὰς ὧδε τιμὰς εὐχερῶς παρατρέχῃ·
ὅπου τὸ δόξαν σήμερον τῶν ἀδίκων
τῶν ἐνδίκων ἔδοξεν αὔριον πάλιν·
ὅπου τὰ συμπίπτοντα κρατεῖ κανόνων,
οὐ μὴν δὲ τἀνάπαλιν ὥςπερ ἦν θέμις·
120 παίζειν ὅπου πάρεστιν ἐν μὴ παικτέοις·
παίζειν γὰρ ὡς μάλιστα ταὐτὸν ψηφίσει
καὶ ποιμένων ψήφισμα ποιεῖν ἀρτίως·
ὅπου καλὸς μὲν πᾶς ἐπ' εὐρίπου πλέων
ὃς πάντα πᾶσι γίνεται, πλὴν οὐ Παῦλος,

99. ἐθέλεις M. θέλεις νοῆς ἣν λέγεις Λ. 101. ψᾶρες Λ. ψάρες B. 102 λεόντεον Λ. 104 πηθήκειον M. 105. φαγῆ Λ φαγεῖν M μόνον ΛB. 106 δ' εἰπεῖν Λ λόγος Λ. 108. τί MΛ παραξένων Λ. 110. ἢ θείαν ΛB. 111 ἐσχάτου θρόνου Λ. 112. προτωθρόνους M 113. κενοπρεπῶς M ἔδειξε ΛB. τινὰς MΛ. πολλοὺς B 115. ὧδε M. παρατρέχει M. παραβλέψῃ B. 116. τοδόξαν M. τήμερον ΛB. ἐνδίκων ΛB. 117 ἐκδίκων ΛB. 119. τ'ἀνάπαλιν Λ. ὥς που Λ. 120. ἂν μὴ Λ. πεκταίοις M. 121. ταυτὸν MΛ. ψηφίσει B. 123. ἀπ' κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἐπ' M. ἀπ' M.

ἵνα τὰ Χριστοῦ δίχα Χριστοῦ κερδάνῃ, 125
αὖθις δὲ κακὸς ὃς μίαν βαίνῃ τρίβον
τὰς διόδων ἄριστα καμπὰς ἐκκλίνων.
Υἱὸς λέγων δίκαια πατρὶ θνησκέτω
νόμος παλαιός· ἀλλ' ὅρα μοι καὶ νέον.
Κτανεῖν λέγων δίκαια τοῖς ἀνωτέρω 130
νῦν σύντομον μάνθανε διδασκαλίαν.
Θέλεις ἀρέσκειν; βοῦν ἐπὶ γλώττης φέρε
καὶ πάντ' ἐπαίνει καὶ τὰ πρὸς χάριν λέγε.
‖ Οὕτω γὰρ, οὕτω, κἂν τὰ πάνδειν' ἐργάσῃ,
ἀπλῆξ ἀπέλθῃς, οὐ νόμους ἐπιτρέμων. 135
Καὶ συλλαβὼν εἴποιμι, μὴ διατρίβων,
πολλοῖς ἀρέσκων εὐπραγήσεις ἐν βίῳ,
σοφοῖς δ' ἀρέσκων ὑποχώρει τοῦ μέσου
ἢ πικροποιὰ πάντοθεν δέχου βέλη.
Ἐγὼ δὲ δειλός· ἅλις οὖν μοι τραυμάτων. 140
Οὐκ οἶδ' ἀρέσκειν οἷς ἀπαρέσκω κρίνων.
Κέντει με, παττάλευε, καιροῦ πικρία,
ὡς ἀσθενὴς ἔγωγε πράγματα βλέπειν
οὐ τλητὰ τοῖς ἔχουσι μικροψυχίαν·
οὕτω γὰρ ἐκράτησε τὸν ζῆλον λέγειν, 145
ὡς τὴν φυλακὴν τῶν νόμων καὶ κανόνων
αὖθις καλεῖν ἔδοξε φιλοδοξίαν,
ὡς αὖ κατωνόμαστο φιλανθρωπία
ἅπαν ἀδιάστικτον ἐν τοῖς τιμίοις.
Οὐκ οἶδα συμπλεῖν οὐδαμῶς εὐρυβάταις 150
καὶ δεῖ με σιγᾶν καὶ καθῆσθαι μακρόθεν.

125. τυγχάνει M. 126. βαίνει MΛB. 127. διόδους Λ. 128. θρησκέτω M. 131. θκύμαζε Λ. 132. γλώσσης ἔχε ΛB. 134. ‖ Κώδ. 118,α. 136 δια τρίβων Λ. εἴποιμι συντόμῳ λόγῳ B. 138. δ' λείπει MΛ. 140. οὔνμὲν Λ. 141. ἀπαρέσκειν κρίνω ΛB. 142. μὲν παττάλαβε Λ. παττάλευε M. 148 ὃς M. κατωνόμασε φιλανθρωπίαν M. 150. συμπνεῖν Λ. εὐρυβάταις M. 151. μὲ Λ. καθεῖσθαι M.

Ἄκομψός εἰμι πρὸς πυκνὰς μετακλίσεις
αἳ προξενοῦσιν ἐνθάδ' εὐημερίαν.
Οὐκ οἶδ' ἐπαινεῖν ἃ στενὴ γνώμη φέρει.
155 Ἀκριτομυθῶν οὐδαμῶς τέρπει μέ τις.
Φορεῖν ἐγὼ κόθορνον ἀφυῶς ἔχω.
Ἁπλοῦς ἐπλάσθην· ἁπλότης με τερπέτω.
Κἂν σύνθετος πέφυκα τὴν διαρτίαν,
φύσει τὸ μικτὸν, οὐ φρονήσει δεικτέον,
160 ὃ καὶ τὸ παράγγελμα τοῦ πάλαι νόμου
δόξειε, δηλοῦν τοῖς θεωρεῖν εἰδόσι,
φέρειν ἀπεῖργον χαλκὸν ἅμα χρυσίῳ.
Οὐκ ἂν γενοίμην ποικίλος χαμαιλέων,
οὐκ ἂν πολύπους ἐξαμείβων τὰς χρόας.
165 Εἴη δέ μοι ζῆν ἀνυπόκριτον βίον·
δούλων γὰρ ὑπόκρισις, οὐκ ἐλευθέρων,
κἂν εὐπραγεῖν λέγωσι, μὴ μακαρίσῃς.
Ψευδὲς γὰρ εὐτύχημα πίπτει ταχέως
καὶ φαῦλον ἐμπόρευμα φωρᾶται χρόνῳ.
170 Ὅλοιτο πᾶσα διπλόη κερδαλέα.
Παύσῃ κἂν ὀψὲ κόσμος ἐκ πονηρίας.
Πλὴν ἀλλ' ὁ κόσμος, ὡς ὁ δεσπότης ἔφη,
πᾶν ἴδιον πέφυκε φιλεῖν ἐκθύμως·
ἐν τῷ πονηρῷ κείμενον γὰρ οὐκ ἔνι
175 στρωμνὴν μισῆσαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ κλίνην
ἕως ἀμειφθῇ πάντα μυστικοτρόπως,
τοῦ δημιουργοῦ καθίσαντος εἰς κρίσιν.
‖ Ἄνθρωπον οἴμοι, τοῦ θεοῦ τὴν εἰκόνα,
ἡ φαυλότης δείκνυσι φευκτὸν θηρίον·
180 χεῖρον γὰρ εἰπεῖν εὐλαβοῦμαι τὴν φύσιν,

152. ἄκομψος M. εἰμὶ ΜΛ. μετακλήσεις M. 155. μέ τις Λ. 159. δεκταῖον M. δεκτέον Λ. 161. δαλοῦντες Λ. 165. με Λ. 170. ἀλλοῖτο Λ. κεσδαλέα Λ. 171. παύσοι ΜΛ. 175. μισεῖσαι M. 176. ἀμοιφθῇ M. 178. ‖ Κώδ. 41, α.

τὸ πρᾶγμα δ' αὐτό, φησὶν ἡ παροιμία,
δείξει προϊὸν οἷόν ἐστι φαυλότης.
Θὴρ συκοφαντεῖν οὐ γινώσκει τὸν πέλας·
θὴρ ἀχαριστεῖν οὐκ ἐπίσταται φίλοις·
ὁ θὴρ φιλήσας οὐ διαστρέφει πάλιν· 185
ὁ θὴρ κορεσθεὶς οὐκ ἀπαιτήσει πλέον.
Οὐ μάχεται θὴρ ἂν παρέλθῃς ἡσύχως·
οὐ ψεύδεται θὴρ οὐδὲ διπλόην φέρει·
οὐ δέξεται θὴρ ἀγγέλους χρυσορρόας·
ἄπεστι θηρῶν ἡ φιλοχρηματία, 190
δι' ἣν γέμει σύμπασα κακῶν ἡ κτίσις·
ὑποκρίσει ζῇν οὐ φιλοῦσι θηρία,
τὸ νῦν ἐπιτήδευμα τῶν σεμνοτρόπων·
φθόνος παρ' αὐτοῖς οὐκ ἄγει παρρησίαν·
τύφος παρ' αὐτοῖς οὐκ ἔχει χώραν ὅλως, 195
τὰ δύο ταῦτα τῶν σκοτεινῶν δαιμόνων
ἃ φεῦ κατῆλθε καὶ πρὸς ἀνθρώπους πάθη.
Εἴ πού τι δὲ πρόςεστι τούτων θηρίοις,
φύσει πεφυκὸς οὐ λογισθῇ κακία·
προαιρέσει γὰρ, οὐ φύσει τὰ ψεκτέα. 200
Δορκὰς διέδρα πολλάκις ἀπὸ βρόχων,
ἄνθρωπος ἀνθρώπου δὲ πάγην οὐ φύγοι,
φίλου δοκοῦντος, εἶτα πηγνύντος πάγην.
Ὁ νῦν τὸν ἄρτον ἐσθίων σου γνησίως
μετὰ βραχὺ πλήττει σε δυσμενοῦς πλέον· 205
ἄλλοι δ' ἐν αὐτῷ τῷ καλῶς πάσχειν ἔτι
ἔνυξαν ἐξάπινα τοὺς εὐεργέτας,
ὃ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ δεσπότου

182. οἷον ἐστὶ ΜΛΒ. 185. φίλησας Λ. 186. κόρθεὶς Λ. 188. ψεύσεται Λ. 191. ξύμπασα Β. 194 ἔχει Μ. 195 ἄγει Μ. 198 δέ τι Λ. 199 φύσει Λ. λογισθῇς κακία Μ. 200 προαίρεσις Μ. φύσει ψευκτέα Μ. 202. φύγεις Λ. φύγῃ Β. 203. πηγνῦντος ΜΛ. 206. τῷ λείπει Μ. 207. ἐξάπεινα Μ.

ἔδειξε κακῶς τῶν μαθητῶν τις πάλαι.
210 Τοιοῦτόν ἐστι φαυλότης ἀνθρωπίνη.
Συνοικίαν φύγοιμι τοιαύτην, λόγε,
ἐρημίαν εὕροιμι πρὸς κατοικίαν
ὅπου ταραγμὸς ἢ κυδοιμὸς οὐκ ἔνι,
ὅπου προελθὼν ἀγγέλων ζήσεις βίον,
215 ὅπου σχολάσας τοῦ θεοῦ μᾶλλον τύχοις,
ὃ κέρδος ἕξεις ἀντὶ κερδῶν ἀθλίων.
Δόξα μεγίστη δόξαν ἀφεῖναι κάτω·
Γραφῇ σχολάζειν τῶν τροφῶν ἡ βελτίων·
τροφὴ κρατίστη προσλαλεῖν τῷ δεσπότῃ.
220 ‖ Ταύτης με, Χριστέ, τῆς τροφῆς πλῆσον μόνης·
ὃς ἐκδιδάσκεις οὐκ ἐπ' ἄρτῳ ζῆν μόνῳ,
ἀλλ' ἐν λόγῳ μάλιστα πιστῶν καρδίας·
ὃς οὐδὲν οὕτω δῶρον ἀνθρώπου θέλεις
ὡς λιτὸν, ἀπέριττον, ἄσκευον βίον,
225 ὃ καὶ διδάσκων πρακτικῶς καὶ πανσόφως
ποῦ τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔχειν ἔφης κλῖναι.
Ἀλλ' οὖν τί πάθω; Νῦν γὰρ ἡ μοχθηρία
ὁμοῦ τὰ πάντα συγκλονεῖ κλόνον μέγαν.
Ὡς λοιπὸν αὐτῇ καὶ τὰ τῆς ἐρημίας
230 ἁλωτὰ, βατὰ καὶ προσιτὰ τυγχάνει,
πτέρυξι δ' οὐκ ἔξεστιν ἀρθῆναι πάλιν
ἄνω πρὸς ὕψος ἢ καλυφθῆναι κάτω,
ὡς τοὺς δάκνειν θέλοντας ἀνθρώπους φύγω.
Σῶτερ, περικράτησον, αὐτός εἰπέ μοι
235 πῶς τλήσομαι, πῶς, τὴν ἐν ἀνθρώποις ζάλην,
ὀβριμοεργοῖς, χαλεποῖς, ἀσυνέτοις,

209. ποτὲ τῶν Λ. βαβαὶ Β. 210. τοιοῦτον ἐστὶ ΜΛΒ. 211. λόγου Λ. 213. ἔτι Λ. 215. τύχῃς Λ. 216 μυρίων Β. 218. γραφῆς Λ. γραφαῖς Β. τῇ βελτίω Μ. 219. τρυφὴ Β. 220 ‖ Κώδ. 41,6. μοι Λ. 221. ἐπάρτω μόνον Μ. 223. θέλει Μ. 227. ὦ τῶν παθῶν Λ. ὦ τί πάθω Β. 230. τυγχάνειν ΜΒ. 235. τὰ Λ. ζάλῃ Λ. 236. ὀμβριμοεργοῖς ΜΛΒ. ἀσυνθέτοις ΜΛ.

ἀεὶ κύκλους βαίνουσι τῆς μοχθηρίας·
οἱ φαῦλα μὲν πράττουσιν ἐξ ἐμπληξίας,
ἄλλους κατακρίνουσι δ' ἐκ φιλαυτίας.
Ἄρ' οὖν ἐγὼ βέλτιστος; οὐχ οὕτω λέγω, 240
κἀγὼ κακὸς μέν, ἀλλ' ἐμαυτῷ καὶ μόνῳ.
Ἐκεῖνό φημι, φευκτέον μοι τοῦ μέσου,
ὃς τοῦτο πρὸς καύχησιν ἀσκήσας ἔχω,
τὸ τὰς πονηρὰς ἐκκλίνειν συνουσίας.
Ἄφες καθίσω, κλαύσομαι τὰ κακά μου, 245
ἀπειροπληθεῖς τὰς ἁμαρτίας ἔχων.
Οὐ ποιμεναρχεῖν, ἀλλὰ πενθεῖν ἐκρίθην.
Δειλός τίς εἰμι καὶ βραδύγλωσσος λέγειν.
Οὐ πάντα πᾶσι γίνομαι Παύλου τρόπον,
ὃς οὐδ' ἐμαυτῷ προσδιαρκῶ πολλάκις. 250
Τί καὶ πονοῦμεν τοὺς ἀνηνύτους πόνους;
Κἂν πάντα προσλάβῃ τις, οἴχεται τέλος.
Μηδὲν πλέον γένοιο πλὴν θεῷ φίλος.
Τοὺς οὐρανοὺς πέφθακεν ὃς βιοῖ κάτω
βίον ταράχου καθαρὸν καὶ βρασμάτων. 255
Σώζοιό μοι, Κέρκυρα, σώζοιο, θρόνε,
ἄλλῳ προσαρμόσθητι καλῷ νυμφίῳ
τῷ νυμφαγωγήσοντί σε πρὸς ἀξίαν,
ὃς ἕδνα πολλὰ καὶ πρέποντα προσφέρει.
Χαίροιτε, τέκνα τῆς ἐμῆς κληρουχίας. 260
Ἄλλος δεχέσθω τὴν ὑμῶν προστασίαν
ἐν τῷ μέσῳ τις καὶ τὸ πῦρ σκαλευσάτω.

237. τὴν μοχθηρίαν Λ. 238. πράττουσι Λ. 240. οὐχ' Μ. 242. ἐκεῖνο φημὶ ΜΛΒ. φευκταῖον Μ 243. ὡς Β. προσκαύχησιν Μ ἀσκήσειν ΛΒ. 244. πονηρῶν Λ ξυναυλίας Β. 246. ἀπειροπληθῆ τὴν ἁμαρτίαν Λ. ἔχω Β. 248. τις εἰμὶ Μ. 249. παντάπασι Μ. παῦλου Λ. 250 ὡς Λ. 251. τί γοῦν Β. 252. τὶς Λ οἴχεται σπανίως Λ. 253. μηδὲν Μ. γίγνοιο Μ. θεοῦ Λ. 254 τοὺς ἀνθρώπους Λ. 255 βίον καθαρὸν ταραχῆς Β. βρωμάτων Β. 258. νυμφαγωγήσαντί ΜΛΒ. γε Λ. 259. ἕδνα Μ. Ὁ στίχος 259 προηγεῖται τοῦ 258 ἐν τῷ ΛΒ. 260. χάριτε Μ. 262. τὶς Λ.

Εἴληφα δ' αὐτὸς τῶν μελανούρων κόρον.
Οὕτω γάρ, οἶμαι, τῇ θεοῦ συνεργίᾳ
265 καὶ τὰς παρ' ὑμῖν ἐκφύγω σελευκίδας,
|| τὰς ἀρχικὰς δήπουθεν ἀγερωχίας,
κἂν πάντα προσλάβωσιν οὐ πληρουμένας.
Αἷς οἷα πάσχω πῶς παραστήσω λόγῳ,
ὅταν κατεσθίωσι τοὺς ἄλλων πόνους,
270 ὅταν λεβητίζωσιν ἀνθρώπων κρέα
κηφῆνες ἢ κόρακες ἢ Λαιστρυγόνες,
οὓς ἀνδροφαγεῖν μυθικὸς γράφει λόγος ;
Κλέπται μεγάλοι τῶν ἐλαττόνων φόβος·
λῃστάς τις αὐτοὺς ἐν πόλει καλῶς λέγει
275 καὶ δημίους, ἄλλος δὲ πανδήμους πάλιν,
οἳ καὶ μετεγγράφουσιν ἡμῖν κακίαν.
Λήθην ὅθεν τίθεσθε τῶν ἐμῶν λόγων·
τὸ γὰρ κακὸν πρόχειρον ἡδονὴν ἔχον.
Ἀλλ', ὦ φίλοι, στείλασθε βελτίω τρίβον,
280 ἐπεί περ ἣν στέλλεσθε πιστοῖς οὐ πρέπει.
Οὐκ αἰσχρὸν εἰ πείθεσθε τοῖς ἐμοῖς λόγοις,
ἀλλ' αἰσχρὸν εἰ πείθεσθε λοιμοῖς ἀνδράσιν.
Αὕτη πρὸς ὑμᾶς διάλεξις ἐσχάτη.
Σὺ δ', ὦ θεοκρότητε καὶ σεβασμία
285 τῶν ἱεραρχῶν καὶ φίλων συμποιμένων
ὁμήγυρις σύμπασα καὶ συναυλία,
συντάσσομαί σοι συνταγὴν τὴν ὑστάτην
καὶ σύ, κορυφὴ τοῦδέ μοι τοῦ συλλόγου,

261. τὴν θεοῦ συνεργίαν Λ. 266. ἀρχηγῶν Β. ἀρχυχὰς Λ. || Κῶδ. 42,α. 267. προσλάβωσι Λ. Ὁ στίχος 267 προηγεῖται τοῦ 266 ἐν τῷ ΛΒ. 271. λεστρυγόνες ΜΛ. 272. λόγος γράφει Λ. 274. ληστὴς Μ. 275. δερμίους Μ. πάλιν πανδήμους Λ. 276. μετέγγράφουσιν Μ. ὑμῖν Λ. 278. ἔχων Μ. 280. στέλλεσθαι Μ. βροτοῖς Λ. 282. λοιποῖς Λ. ἀνδρᾶσιν Μ. 283. ἡμᾶς Μ. 285. συμπυμένων Λ. 286. ξύμπασα Β. 288. τοῦδε Μ.

ἦ καὶ παρηνώχλησα πολλὰ πολλάκις.
Ἔληξε Νικόλαος ἀχρήστων πόνων 290
ὁ φιλοκάνων καὶ πονηρὸς καὶ λάλος
καὶ τῶν νεαρῶν δογμάτων ἡ κωλύμη·
ἔπαυσεν ἀντίμαχος εἶναι μειζόνων,
ἔπαυσεν ἀντίφωνα φωνεῖν ἐν μέσῳ,
ἀφ' ὧν στυγητὸς καὶ μισητὸς ἐκρίθη. 295
Ἀλλ' ἡμερούσθω φιλαπεχθήμων ἅπας,
ἐξιλεούσθω καὶ τὰ κέντρα τοῦ φθόνου·
διάστασις γὰρ ἡμεροῖ καὶ θηρία.
Ἔγνων σε, κόσμε, καὶ μόλις πέφευγά σε.
Λαβοῦ, λαβοῦ μου τῆς χειρὸς, πλαστουργέ μου. 300
Ἕρπει γὰρ ἐγγὺς ὁ δράκων, ἀλλ' ἀντέχου.
Ὁρᾷς ὅπως σὲ παντὸς ἀντηλλαξάμην.
Σύ μοι τὰ πάντα τοιγαροῦν γίνου, λόγε,
δι' ὃν τὰ πάντα νῦν παρεῖδον ἀθρόως,
εὐδοξίαν, κέρδη τε, συλλόγους, θρόνον. 305

—

Τούτων δοθέντων τῇ σεβαστῇ συνόδῳ
ἡ λυκόκαπρος ἐφράγη στωμυλία,
λόγοις ἀποψυγεῖσα τοῖς τοῦ Κερκύρων,
θυμηδίας δὲ παντοῦ κεχυμένης
μόνος στενάζει τοῦ σκότους ὁ προστάτης. 310

289. παρηνόχλησα Μ. 294. ἀντίφωνος φωνῶν Μ. 295. ἐκρίθην Μ. 297. ἐξιλεούσθων Λ. 299. ἔγνω Λ. 300. λαβοῦ τὴν χειρὶ πλαστουργίαν μου Λ. 302. σε Λ. 303. τοιγάρτοι γενοῦ ΛΒ. 304. ἀθρόα Λ. 305. εὐπραξίαν Β. θρόνους Μ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΕΔΙΑΔΙΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΣΤΙΛΒΗΝ

Τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἐπιστολὴν ἀντέγραψα τὸ θέρος τοῦ 1876 ἔκ τινος κώδικος ἐν τῇ ἀγγλικῇ Κανταβριγίᾳ, τοῦ μόνου ἑλληνικοῦ τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ αὐτόθι Fitzwilliam Museum, γεγραμμένου ἐπὶ βομβυκίνου χάρτου κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα. Ὁ κῶδιξ οὗτος περιέχει λόγους δημοσθενικοὺς, πλὴν δὲ τούτων ὀλίγα τινὰ ἔργα Βυζαντίνων λογίων. Καὶ πρῶτον μὲν πάντων εὕρηται ἐν αὐτῷ διαλογικόν τι ἔργον, οὗ δὲν σώζεται ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ἀκεφάλῳ κώδικι. Γίνεται δὲ ὁ διάλογος μεταξὺ νεκρῶν, Δημοκράτου, Λογοθέτου, Μίνωος, Ῥαδαμάνθυος. Μετὰ τὸν νεκρικὸν διάλογον τοῦτον ἕπεται «ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ ἔχουσα καὶ ἔκφρασιν» κτλ. Εἶτα δὲ μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἐκδίδομεν ἐνταῦθα ἀκολουθοῦσιν «Ἰωάννου μητροπολίτου Εὐχαΐτῶν τοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἀκμάσαντος Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ Μονομάχου τοῦ καὶ διδασκάλου ὡς λέγεται τοῦ Ψελλοῦ», * μεθ' ὃ τέσσαρες ἐπιστολαὶ ἀνωνύμου τινὸς, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων εὑρίσκομεν τὴν φράσιν «εἰς τὸ πρῶτον καὶ μάλιστα καὶ κυριώτατον ἔαρ ὃ *πρωτοκαίριον* λέγειν τοῖς πολλοῖς σύνηθες», εἶτα «ἐπιστολὴ τοῦ τοῦ Νομικοπούλου κυρίου Ἰωάννου ἔχουσα ἔκφρασιν αἰθίοπος καὶ ἵππου πάνυ ταλαιπορημένου ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο ὁ αἰθίοψ» κτλ., τέλος δὲ μεταξὺ ἄλλων συνταγαί τινες ἰατροσοφικαὶ καὶ μαγγανευτικαὶ ἐκ τῶν συνήθων ἐκείνων τῆς παρὰ Βυζαντίνοις σολωμονικῆς.

* Ἐνταῦθά τε καὶ ἐν τοῖς κατωτέρω σημειουμένοις ἀναγράφομεν τὰς ἐπιγραφὰς τῆς περιεχομένης ὕλης μετὰ τῶν ἐν τῷ κώδικι περιεχομένων γραφικῶν παραπτωμάτων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατειλεγμένων φαίνεται ὅτι εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ἀνήκουσιν ὅ τε νεκρικὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος διάλογος, ἡ ἐπιστολὴ ἣν δημοσιεύομεν παρακατιόντες καὶ ἡ εἰς ταύτην ἀμέσως ἑπομένη ἐν τῷ χειρογράφῳ. Ταῦτα δὲ ἂν ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ αὐτοῦ ἔχῃ ὀρθῶς καὶ ἂν μὴ πρέπῃ νὰ ὑποθέσωμεν, τοῦθ' ὅπερ ἐνίοτε συμβαίνει ἐν χειρογράφοις τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, ὅτι ὁ βιβλιογράφος, μεταγράψας ἐξ ἄλλου κώδικος κατ' ἐκλογὴν, συμμετέγραψε καὶ τὰς ἐπιγραφὰς χωρὶς νὰ προσέξῃ πολὺ τίνες οἱ γράψαντες τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφόμενα.

Ἀλλὰ τίς ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν; Καίτοι ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς εἶχε ὑπὸ ἔποψιν γραμματικὴν παραδόξως πως συντεταγμένη, εὐκάλως ἀναγνωρίζεται ὅτι ἐγράφη καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν διδάσκαλον Κωνσταντῖνον τὸν Στιλβῆν ὑπό τινος Πεδιαδίτου ἀρχιερατεύσαντος· ἐκ δὲ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς γίνεται δῆλον ὅτι οὗτος ἦτο ἀρχιερεὺς ἐν Κερκύρᾳ. Ὁ Πεδιαδίτης οὗτος δὲν εἶνε μὲν ἀναγεγραμμένος ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπισκόπων Κερκύρας, οὔτε παρὰ τῷ Lequien, * οὔτε παρὰ τῷ Μουστοξύδῃ,** ἀλλὰ δὲν εἶνε ὅμως καὶ ὅλως ἄγνωστος. Ὠνομάζετο δὲ Βασίλειος καὶ ἦτο φίλος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Δημητρίου τοῦ Χωματιανοῦ. Τούτου σώζεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 62 ἑλληνικῷ κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, τῷ περιέχοντι τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἔργα, «ἐπιστολὴ πρὸς τὸν χρηματίσαντα μητροπολίτην Κερκύρας, τὸν Πεδιαδίτην, περὶ τῶν χειροτονηθέντων παρὰ τῶν βουλγαροεπισκόπων τῶν ἀπὸ τῆς Ζαγορᾶς ἐξελθόντων». Ἐν ταύτῃ ὁ Χωματιανὸς καλεῖ τὸν Βασίλειον «ἄνδρα πάσης ἀρετῆς ἐμπεπλησμένον καὶ δυνάμεως λόγου καὶ σοφίας τῆς τε ἔνδον καὶ τῆς θύραθεν, ἑδραίωμα τῆς πίστεως ἀκράδαντον καὶ ἀσάλευτον, στῦλον ἐναρέτου διαγωγῆς, θαυμαστῶς φωτίσαντα τὴν Κερκυραίων καὶ σπείραντα ἐν ταύτῃ καὶ πανταχοῦ βίου καὶ λόγου θεοειδῆ ἀμαρύ-

* Oriens Christianus τόμ. Β'. σ. 147—150.

** Delle cose Corciresi σ. 407 κ. ἑ.

»γματα».* Σώζεται δὲ τοῦ Βασιλείου Πεδιαδίτου καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης Ἰννοκέντιον τὸν Γ', ἣν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 208 χειρογράφου τῆς ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς Συνόδου ὁ μακαρίτης ἀρχιμανδρίτης ἐν Λειψίᾳ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος.** Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ θαρραλέως ἀντεπεξέρχεται ὁ ἱεράρχης κατὰ τοῦ σχεδίου τοῦ μεγάλου τῆς Δύσεως ποιμενάρχου, σκοποῦντος νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον οἰκουμενικὴν ἐν τῷ Λατερανῷ καὶ δεικνύει αὐτῷ τὸ ἄτοπον τῆς συγκαλέσεως τοιαύτης συνόδου ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων οἵτινες μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων κακοὶ κακῶς ἀπηλάθησαν τῶν θρόνων αὐτῶν.

Μεθ' ὅσα ἀνηνέχθησαν ἀνωτέρω, φανερὸς καθίσταται ὁ χρόνος καθ' ὃν ὁ Πεδιαδίτης ἀρχιεράτευεν ἐν Κερκύρᾳ· ἀνερχόμεθα δῆλα δὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ιγ' καὶ τὰ τέλη τοῦ ιϛ' αἰῶνος. Ἐπειδὴ ἡ μὲν πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον ἐπιστολὴ εἶνε προγενεστέρα τοῦ ἔτους 1215 ὅτε συνῆλθεν ἡ ἐν Λατερανῷ σύνοδος, ἡ δὲ πρὸς τὸν Στιλβῆν ἀνάγεται εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἂν μὴ καί πως ἀρχαιοτέρους. Τοῦτο δὲ μανθάνομεν ἐκ στίχων τινῶν αὐτοῦ τοῦ Στιλβῆ σωζομένων ἐν οἷς ὑπάρχει καὶ χρονολογία τοῦ γεγονότος εἰς ὃ ἀναφέρονται. Εὕρηνται δὲ οὗτοι ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 524 κώδικι τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντι σύμμικτά τινα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, τοῦ Βαλσαμῶνος, τοῦ Ψελλοῦ καὶ ἄλλων. Αὐτόθι ἀναγινώσκονται ἐν φ. 10,β-18,α «Κωνσταντίνου καθίστωρος καὶ διδασκάλου τοῦ Στιλβῆ στίχοι ἰαμβικοὶ ἐπὶ τῷ συμβάντι ἐν Κωνσταντινουπόλει θεηλάτῳ

* Ἐν φ. 28,α. Τὴν μὲν ὕπαρξιν τῆς ἐπιστολῆς ἐγνώριζον καὶ ἐσημείωσα, αὐτὸς μελετήσας τὸν κώδικα τῷ 1877 ἐν Μονάχῳ· τὸ δὲ ἀνωτέρω δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα μοι ἀνεκοινώθη φιλικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Παναρέτου Κωνσταντινίδου.

** Ἐν Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ Βρετοῦ 1870, σ. 187 κ. ἑ.

«μεγάλῳ ἐμπρησμῷ μηνὶ Ἰουλίῳ κε' ἔτους ,ϛψε'.» Καὶ ἄρχονται μὲν

«Δεῦτε, τρόφιμοι, δεῦτε, τῆς Βυζαντίδος
«ξυναυλίαν κλαύσωμεν καὶ τραγῳδίαν»

τελευτῶσι δὲ ὧδε·

«δέδοικα μὴ φάντασμα καὶ φλογὸς μόνον
«ἀπεῖπα· πῦρ με καὶ λαλοῦντα συμφλέγει».

Φαίνεται δ' ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Στιλβῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σύγχρονος καὶ αὐτόπτης τοῦ ἐμπρησμοῦ. *

Κατὰ ταῦτα ὁ Στιλβῆς ἔζη περὶ τὰ τέλη τοῦ ιβ' αἰῶνος, ἐπειδὴ ὁ Ἰούλιος τοῦ ϛψε' ἀπὸ κτίσεως κόσμου συμπίπτει πρὸς τὸ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτος 1198**. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀκριβῶς ἂν ἤδη κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὁ Βασίλειος ἦτο μητροπολίτης Κερκύρας, τῆς περισωθείσης αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἁπλῶς ἀναφερούσης ὅτι ὁ Πεδιαδίτης ἔγραψε ταύτην ἤδη ἀρχιερατεύων. Τὸ δὲ *ἀρχιερατεύσαντος* νομίζω ὅτι δὲν σημαίνει τυχὸν μεταγενεστέραν τινὰ παραίτησιν ἢ καθαίρεσιν τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλ' εὕρηται ἁπλῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν τῷ καντα-βριγιακῷ κώδικι προηγούμενα ἔργα τοῦ αὐτοῦ, γραφέντα πιθανῶς πρὸ τῆς ἀρχιερατείας.

Ἡ δὲ προκειμένη ἐπιστολή, γραφεῖσα, ὡς ἐξάγεται εὐθὺς ἀμέσως ἐκ τῆς εἰςαγωγῆς αὐτῆς, δύο ἔτη μετὰ τὴν εἰς Κέρκυραν ἄφιξιν τοῦ ἱεράρχου, εἶνε γεγραμμένη ἐν βαρυθυμίᾳ ἣν

* Τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας περὶ τοῦ κώδικος ὀφείλω εἰς τὴν φιλικὴν μέριμναν τοῦ πολυμαθοῦς τῆς Μαρκιανῆς ἐφόρου κ. Ἰωάννου Βελούδου.

** Τὸν Στιλβῆν τοῦτον δὲν πρέπει νὰ συγχύσωμεν μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ἐπισκόπου Κυζίκου, οὗ σώζεται ἀπόσπασμα ἑρμηνείας εἰς τὸν προφήτην Ἀβακοὺμ ἔν τινι κώδικι τῆς λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης. Ἴδ. Bandini, Catalogus codicum graecorum bibliothecae Laurentianae Τόμ. Α' σ. 263. Ὁ τῆς Κυζίκου ἐπίσκοπος ἔζησε κατὰ παλαιοτέραν ἐποχήν, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἡλικίας τοῦ λαυρεντιακοῦ κώδικος, ὅστις εἶνε γεγραμμένος κατὰ τὸν ια' αἰῶνα.

συχνὰ εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις, ὅτε ἠναγκάζοντο νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰ ἐν Βυζαντίῳ ἀγαθὰ πρὸς τὸν ἐπαρχιακὸν βίον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πρέπει νὰ γείνῃ ἡ ἱστορικὴ αὐτῆς χρῆσις οὐκ ἄνευ προσοχῆς. Θλιβερὰν εἰκονίζει τὴν κατάστασιν τῆς νήσου ὁ Πεδιαδίτης. Καὶ τὰ μὲν περὶ ἀπαιδευσίας καὶ κακίας τῶν Κερκυραίων λεγόμενα εἶνε ἀνάλογα πρὸς τὰ ὅμοια παράπονα τοῦ Ἀκομινάτου περὶ τῶν συγχρόνων Ἀθηναίων καὶ ἄλλων ἱεραρχῶν περὶ τοῦ αὐτοῖς λαχόντος κλήρου. Τὰ δὲ περὶ νοσηροῦ κλίματος καὶ ἐλλείψεως ὀπωρῶν λεγόμενα εἶνε πάντως ὑπερβολικὰ καὶ πιθανῶς πρεσβυτικῆς δυσκολίας ἐκφράσεις. Ἀληθείας δέ τινος φαίνονται μετέχοντα τὰ λεγόμενα περὶ τῆς πτωχείας τῶν νησιωτῶν καὶ κακῆς καταστάσεως τῶν οἴκων αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη δὲν εἶνε ἡ κατάστασις τῆς πόλεως κατὰ τὸν θ' αἰῶνα ἐπὶ Ἀρσενίου, εὐλόγως ἴσως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Πεδιαδίτου εἰκονιζομένη ἀπορία καὶ παρακμὴ τῆς Κερκύρας προῆλθεν ἐκ τῶν κακῶν ἅτινα ἐπήνεγκον εἰς τὴν πόλιν αἱ κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα τελευτῶντα ἐπιδρομαὶ τῶν Νορμαννῶν καὶ ἡ κατ' αὐτῶν ἄμυνα.

Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καὶ ὁ τύπος τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως. *Κορυφοὺς* εὑρίσκομεν ὀνομαζομένην τὴν Κέρκυραν, ἐκ τοῦ δικορύφου σχήματος τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς, τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Λιουτπράνδῳ, τῷ γνωστῷ πρεσβευτῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ὅστις ἐπισκεψάμενος ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν νῆσον κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείας αὐτοῦ τῷ 968 λέγει τὰ ἑξῆς «Igitur decimonono Calendas Januarii Leucatem exeuntes. . . decimoquinto ad Coriphus pervenimus. * Ἀργότερον δὲ ἀπαντῶμεν τὸ ὄνομα ἑνικῶς ὡς *Κόρυφῶ* παρὰ τῇ Ἄννῃ Κομνηνῇ ** καὶ Νικήτα τῷ Χωνιάτῃ. *** Ἐκ δὲ τῶν δυτικῶν συγγρα-

* Pertz, Monumenta Germaniae historica. Tom. E'. σ. 362.

** Ἔκδ. Βόννης Α'. 76,2. 183,5.283,1.284,18. Β'.115,20.128,6.132,1.

*** Ἔκδ. Βόννης σ.96,16.

φέων ὁ μὲν Malaterra καλεῖ τὴν πόλιν Carofium, ἂν ἔχει ὀρθῶς τῶν κωδίκων ἡ γραφή, ὁ δὲ Γουλιέλμος ὁ ἀπουλικὸς Coryphum, ὁ δὲ ἀνώνυμος ἐκ Βαρίου χρονογράφος Corfo.*

Τίς δὲ ὁ ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πεδιαδίτου ἀναφερόμενος Γρηγόριος δέν μοι εἶνε γνωστόν.

Ἐν τέλει σημειωτέον ὅτι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης προσθετέαι εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου αἱ λέξεις *ἀπαρηγόρησία*, *καλυβοπρεπής*, *κελλύδριον*, *προσλάλησις*, *πτωχοεπισκοπή*, *συζήτημα*.

* Ἴδ. τὰς σημειώσεις τοῦ Ducange εἰς Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν ἐν ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β'. σ. 440 κ. ἑ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΣΤΙΛΒΗΝ

ἀρχιερατεύσαντος τοῦ Πεδιαδίτου ὅτε ταύτην ἔπεμψε πρὸς τὸν αὐτὸν Στιλβῆν.

Τιμιώτατε πάντων ἐμοὶ δέσποτα, δεύτερον τοῦτο ἤδη τὸν ζωηφόρον ὁ ἥλιος διεμέτρησεν, ἀφ' οὗ συνεταξάμεθά σοι τὰ ἐξιτήρια, καὶ οὐδ' ὀλιγόστιχόν σοι γράμμα ἐνεχαράξαμεν. Εἴωθε γὰρ τὰ μεγάλα καὶ ἐκπληκτικώτερα τῶν πραγμάτων
5 πρῶτα μὲν παντελῆ σιγὴν ἐμποιεῖν, ἔπειτα ἠρέμα τιθέναι τὰς λαλιὰς καὶ τὰ διηγήματα. Ὁ κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπισυμβεβήκει κἀμοί, πρῶτα μὲν ἐννοησαμένῳ ἡλίκου τούτου κατετολμήσαμεν πράγματος, μὴ καθαροὶ ἁψάμενοι καθαροῦ καὶ θεοπρεποῦς, τῆς ὑπερτάτης ἱερωσύνης, εἶτα καὶ πόθεν ἀπεληλάμεθα
10 ποῦ, ἐκ βασιλίδος εἰς ἐσχατιὰν, ἐκ πόλεως γραμμάτων εἰς ἀγροικίαν, ἐκ παντὸς καλοῦ εἰς πᾶν τοὐναντίον. Καθὼς οὖν ἄνωθεν ὑπεθέμεθα ἡσυχῇ φθέγγεσθαι τοὺς τοῖς μεγάλοις ἐγκύρσαντας, σπερματικῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ‖ ὑπογράψω σοι. Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσε, τοῖς Λαιστρυγόσι,
15 ταῖς Χαρύβδεσι, ταῖς ἀμπώτισι· τούτων γὰρ πάντων ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Ἀδριατικῷ πεπείρατο ὁ πολύμητις. Περὶ τῶν Κορυφαίων εἴτ' οὖν Κερκυραίων τὰ εἰρημένα. Τοῦ κατ' αὐτοὺς δὲ πέρι χωρίου Ἡσίοδος διασαφήσειε κάλλιστα, χείματος μὲν λέγων εἶναι ψυχρὸν, θέρους δὲ ἀργαλέον, οὐδέποτ' ἐσθλόν. Οὔτε
20 ἀλέξημά ἐστι τὸν νοσοῦντα εὑρέσθαι, οὔτε νοσήλιον· ἢ τοῦ τόπου δὲ σηπεδὼν... Ἀλλὰ παρὰ τοῖς Κερκυραίοις ὁ πεντηκοντα-έτης ἐστὶν ἐσχατόγηρως, καὶ ὡς ἂν τὸν Ἰάρεδ θαυμάσαις αὐτὸν ὡς μακροβιώτατον, οὕτω τὸν ἑξηκονταέτη ὁ Κερκυ-

2. ἀφοῦ. 3. ὀδ'. 4. εἰώθει. 5. εἰρέμα. 13. ‖ Κῶδ. 10,6. 14. πέλασε. 16. πολύμητης. 17. δεπερὶ. 19. οὐδέποτ'. 23. ἑξηκονταέτη.

ραῖος. Κελλύδρια ἐν ἡμῖν πνιγηρά τε καὶ καλυβοπρεπῆ ταῖς ἐν τοῖς ἀμπελῶσι σκηναῖς ἢ ὁπωροφυλακίοις προςεοικότα, ὧν πρὸς καταγέλωτα ἐκφραστέον τὸν ὄροφον. Κάλαμοι κατὰ δυάδα ζευγνύμενοι, βοτάνεις συνδεδεμένοι, τὰς κεράμους ὀχοῦσιν, οὐ συγκειμένας κατὰ συνάφειαν, ἀλλὰ διεστηκυίας ἀλλήλων ὅσον συνεκάλυψεν ἡ ἐπικειμένη, ὡς εἶναι καὶ τῷ φλογμῷ καὶ τῷ ψύχει καὶ τοῖς ὄμβροις βάσιμα πανταχόθεν. Ὀπώρα ἀλλ' οὐδὲ μία ἔστιν αὐτόχθων, ῥητέον δὲ ὅτι οὐδὲ μέτοικος. Ἡ τῆς μητροπόλεως ἱκανότης ὁποία οὐδὲ πτωχοεπισκοπῆς· καίτοι τὴν κατὰ κόσμον θυμηδίαν περόνην τῇ ψυχῇ ἐποίησεν ὁ θεός, δι' ἧς ἀνέχεται τὴν προςεδρείαν τοῦ σώματος· «πάλαι γὰρ ἂν τὸν δεσμὸν ἀπέρρηξε τῆς σαρκὸς» τοῦ λέγοντος ἤκουσας. Τί γοῦν τὸ καθέξον ἐνταῦθα ἡμᾶς; Ὁ ἐντεῦθεν λαὸς εὐαγγελικῶν λόγων οὔτε συνίησιν οὔτε ἀνέχεται· λείπεται μήτε αὐτὸν ὠφελεῖσθαι καὶ ἡμᾶς ἐγκεκλεισμένους τῆς Κορυφοῦς τὴν ἐσχάτην ἀμαθίαν νοσεῖν. Ποῦ γὰρ λόγος ἐνταῦθα, ποῦ βίβλος, ποῦ συζήτημα λογικόν; Εὔξαιο θεόθεν φυλάττεσθαι ἡμῖν τὴν ὑγίειαν, τὸ μόνον γλυκὺ ἐνταῦθα ἡμῖν παρηγόρημα. Καί ποτε ἀναβησόμεθα καὶ τὴν γειναμένην προςείπωμεν. Οἶδα μὲν ὡς συναναβήσεται ἡ κακὴ συνοδοιπόρος πενία καὶ κατισχύσει ἡμῶν, τὰ πάντα δὲ τῆς ἐνταῦθα ὑπερορίας καὶ κακίας τῶν συνοικούντων τὴν Κερκυραίων γῆν καὶ τῆς τοῦ τόπου ἀπαρηγορησίας οἰστότερα.

Μὴ ἀπαξιώσῃς ἡμᾶς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μὴ φθονήσῃς ἡμῖν τοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολιμαίας προςλαλήσεως ψυχαγωγήματος. Περὶ τοῦ Γρηγορίου ἀξιῶ ὡς ἂν τυγχάνῃ τῆς προςηκούσης ἐπιμελείας. Μέμνησο καὶ ἡμῶν ἐν ταῖς πρὸς θεὸν ἐντυχίαις σου.

8. ψῦχει. ὀπώρα. 9. ὁποῖα. 10. τὸν. θυμηδίας. 18. ὑμῖν.

ΤΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΗΓΟΥΝ ΚΟΡΥΦΙΑΤΩΝ ΔΙ' Ἃ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Ἡ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐκδιδομένη νῦν τὸ πρῶτον διατριβὴ εὕρηται ἔν τινι κώδικι τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων, τῷ ὑπ' ἀρ. 1340, οὗ παραθέτω ἐνταῦθα τὴν περιγραφήν.

«Κῶδιξ χαρτῷος εἰς 16ον, αἰῶνος ις', ἐκ φύλλων 316, περιέχων τάδε·

1. «Περὶ τῆς σατανικῆς αἱρέσεως τῶν κακοδόξων Ἀρμενίων καὶ τῶν ἐνάγων νηστειῶν αὐτῶν καὶ περὶ τῶν αἱρέσεων, ὧν ἔλαβον ἐκ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη, τοῦ λεγωμένου Βραμπάσου, καὶ τῶν ἑβδομάδων τῶν φυλασωμένων τοῦ ὅλου ἐνιαὐτοῦ».

2. «Γεναδίου πατριάρχου Κωνσταντίνου πόλεως τοῦ Σχολαρίου ἀπολογία πρός τινα ἱερωμόναχον ἐν τῷ συνέῳ ὄρει περί τινων ἀναγκαίων ζητημάτων».

3. «Ἔκθεσις τοῦ αὐτοῦ ἀναγκαιοτάτη περιτῶν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ῥήσεων, ὅθεν συνελέγησαν καὶ κατὰ τίνων αὗται συγκείμεναι εἰσίν.

4. «Τοῦ αὐτοῦ κῦρ Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας».

5. «Τὰ σφάλματα καὶ αἰτιάματα τῶν Κερκυραίων ἢ Κορυφιάτων δι' ἃ αὐτοὺς ἀποστρεφόμεθα».

6. «Ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων» ἀποσπάσματα καὶ ἕτερα ἀποσπάσματα συνόδων καὶ πατέρων.

7. «Τοῦ παναγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης κῦρ

Συμεὼν ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Πενταπόλεως κῦρ Γαβριὴλ» κεφάλαια πε' καὶ ἕτερα νϐ' κεφάλαια, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀριθμήσεως, θεολογικοῦ περιεχομένου.

8. «Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων».

9. «Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐν Κυριακῇ προσφώνησις ἑρμηνεύουσα τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐσθίομεν οἱ Χριστιανοὶ τυρὸν καὶ ὠὸν τῇ Τετράδι καὶ τῇ Παρασκευῇ τῆς Τυρινῆς».

10. «Ἀπόδειξις Κλήμεντος περὶ τοῦ Πάσχα».

11. «Βαλσαμὼν πατριάρχου Θεουπόλεως τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας διδασκαλία ἀναγινωσκομένη πρὸς τοὺς ἀναγομένους πρὸς ἱερωσύνην καὶ πρὸς τοὺς μαρτυρίσοντας ἱερεῖς. Περὶ αὐτοῦ ἀξίωσις τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κῦρ Ματθαίου κεφάλαιον».

Ἄρχ. «Ὁ ἀναγνώστης οὗτος ζητεῖ ἵνα ἀναχθῆναι πρὸς ἱερωσύνην κτλ.».

12. Ἐκλογὴ ὀλίγων κεφαλαίων συμπληρωτικῶν τῶν κανόνων.

13. «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου περὶ διαφορᾶς προσοχῆς καὶ προσευχῆς.»

14. Ἐκ τοῦ γεροντικοῦ ἀπόσπασμα ϐραχύ.

15. «Τοῦ Θεολόγου σχόλεον».

16. «Τοῦ αὐτοῦ νέου Θεολόγου περὶ προσευχῆς στίχοι» καί τινα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ.

17. «Ἐκ τοῦ γεροντικοῦ περὶ πορνείας».

18. «Τοῦ ἁγίου Νείλου» περὶ τοῦ αὐτοῦ.

19. «Ἐκ τοῦ ἁγίου Βαρσανουφίου περὶ ἐλεημοσύνης».

20. «Ἐκ τῶν ἀσκητικῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐρώτησις· διαφορᾶ ὑπακοῆς καὶ ἐπιταγῆς» εἰς ἣν ἕπεται ἡ ἀπόκρισις.

21. Ἐν τέλει φύλλον ξένον πρὸς τὸν κώδικα περγαμηνῆς ἰϐηριτικὴν φερούσης γραφήν.

Ἡ δὲ παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ ἄλλως ἀσήμου τούτου κώδικος δημοσιευομένη ἐνταῦθα πραγματεία εἶνε συμϐολὴ ἀξία λόγου

εἰς τὴν ἐπὶ Βενετοκρατίας ἐν Κερκύρᾳ ἱστορίαν τῆς αὐτόθι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα τελευτῶντα κατηργήθη ὑπὸ τῶν Ἀνδηγαυῶν τῶν κυρίων τῆς νήσου γενομένων ἡ ἕδρα τοῦ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου, ἀντικατεστάθη δὲ οὗτος ὑπὸ ἐπισκόπου Λατίνου, εἰς δὲ τοὺς ὀρθοδόξους παρεχωρήθη μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἀντὶ ἐπισκόπου ἀρχιπρεσβύτερον ἢ πρωτοπαπᾶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἐγκατάστασιν τῶν Βενετῶν οἱ Λατῖνοι ἐπίσκοποι, οἵτινες ὡς τὸ πλεῖστον ἀνῆκον εἰς ἀριστοκρατικὰ τῆς Βενετίας γένη, καὶ ὁ ὑπ' αὐτοὺς κλῆρος ἤρξαντο σφετεριζόμενοι τὰ δικαιώματα τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καὶ καταδυναστεύοντες πολυτρόπως τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον ἐν Κερκύρᾳ. Καί τοι δὲ αἱ παντοῖαι τῶν δυτικῶν καταχρήσεις ἐξήγειραν τῆς τε βενετικῆς πολιτείας καὶ αὐτῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἕδρας τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὸ κακὸν μόλις που περιωρίσθη καὶ ἤθελεν ἴσως ἐπενέγκει τὴν ἀπορρόφησιν τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ νήσῳ, ἂν μὴ παρουσιάζετο καὶ ἐνταῦθα ἡ πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους εἰς τὴν γενναίαν ἀντίδρασιν ἐπακολουθοῦσα βαθμιαία συγχώνευσις τῶν ξενικῶν στοιχείων, μάλιστα διὰ τῶν γάμων τῶν ἐγχωρίων γυναικῶν πρὸς τοὺς ἐπήλυδας ἀλλογενεῖς.*

Εἰς τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ δεινὴν πάλην τοῦ ἐγχωρίου θρησκεύματος πρὸς τὰς μισαλλοδόξους καὶ δυναστικὰς τῶν Λατίνων καταπιέσεις ἀναφέρεται καὶ ἡ ἀνώνυμος καὶ ἀχρονολόγητος συγγραφὴ τοῦ ἰδηριτικοῦ χειρογράφου. Καὶ τίς μὲν ὁ γράψας τὰ Αἰτιάματα δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν. Τοῦτο δὲ μόνον φαίνεται ἐξ αὐτῶν, ὅτι συνετάχθησαν ὑπό τινος τῶν ἐν αὐτῷ τῷ Ὄρει μοναζόντων. Τὸν δὲ χρόνον καθ' ὃν ταῦτα συνετάχθη-

* Ἰδ. Ἑρμ. Λούντζη, περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἐνετῶν. Ἐν Ἀθήναις 1856 σ. 90 κ. ἑ. καὶ τὴν πληρεστέραν ἰταλικὴν μετάφρασιν Della condizione politica delle isole Jonie sotto il dominio Veneto. Venezia. 1858 σ. 359 κ. ἑ.

σαν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν σχεδὸν ἀκριβῶς, ὁδηγούμενοι ἐξ αὐτῶν τῶν περιεχομένων. Ἐπειδὴ δῆλα δὴ ὁ γράψας τὰ Αἰτιάματα δείκνυται αὐστηρὸς τῆς ὀρθοδοξίας τηρητὴς καὶ οὐδαμῶς ἀποδέχεται τὴν ἐν Κερκύρᾳ ὑποταγὴν τοῦ ὀρθοδόξου θρησκεύματος καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν Λατίνων πίστιν, φανερὸν εἶνε ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταγραφόμενα αἰτιάματα περιέχουσι πάσας ὅσας ἠδύνατο νὰ καταλέξῃ ἐκ τῶν χρόνων ἐν οἷς ἔζη καταπιέσεις τῶν Λατίνων καὶ ἀναμίξεις τῶν δύο θρησκευμάτων ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς τελεταῖς καὶ λειτουργίαις. Ἀλλ' ὅμως παραβάλλοντες πανθ' ὅσα καταριθμεῖ πρὸς τὰ παθήματα τῆς ἐγχωρίου κερκυραϊκῆς ἐκκλησίας, οἷα παρουσιάζονται ἡμῖν ἐν ταῖς βούλλαις τῶν παπῶν Λέοντος τοῦ Γ', ἀπὸ 10 Μαΐου τοῦ 1521, Κλήμεντος τοῦ Ζ', ἀπὸ 26 Μαρτίου 1526, καὶ Παύλου τοῦ Γ', ἀπὸ 8 Μαρτίου 1540, βλέπομεν ὅτι ὁ φιλορθόδοξος τῶν Αἰτιαμάτων συγγραφεὺς δὲν συμπεριλαμβάνει πολλὰς τῶν καταχρήσεων τοῦ λατινικοῦ κλήρου ἃς κακίζουσιν οἱ προμνημονευθέντες πάπαι ἐν ταῖς βούλλαις αὐτῶν. Δυνάμεθα λοιπὸν ἐντεῦθεν νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως ὅτι τὰ Αἰτιάματα τοῦ ἀνωνύμου ἁγιορείτου συνετάχθησαν μετὰ τὰς βούλλας ἐκείνας, διότι ἄλλως ὁ συντάξας αὐτὰ δὲν ἤθελε παρκλείψει νὰναγράψῃ τὰ πολλῷ μείζω τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένων κακὰ, ἅτινα ἠναγκάζοντο πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν παπικῶν βουλλῶν νὰ ὑπομένωσιν οἱ Κερκυραῖοι ἐν τῇ τελέσει τῶν δογμάτων αὐτῶν. Τοιαῦτα δὲ δεινὰ εἶνε ἡ ἐκβίασις τῶν ὀρθοδόξων νὰναβαπτίζωσι τὰ τέκνα αὐτῶν κατὰ τὰ ἔθη τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἡ ἀπαίτησις νὰ χειροτονῶσιν οἱ Λατῖνοι τοὺς ὀρθοδόξους ἱερεῖς, ἡ ἀφαρπαγὴ τοῦ δικαιώματος τῶν Ἑλλήνων ἱερέων τοῦ λειτουργεῖν ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἐν ταῖς ἐνοριακαῖς ἐκκλησίαις, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι λόγου γινομένου ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Αἰτιαμάτων περὶ ἀναμίκτων θρησκευτικῶν τελετῶν γίνεται μὲν μνεία τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου, ἀπο-

σιωπᾶται δὲ ἡ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καθ'ἣν συνέβαινον παραπλήσιαι καταχρήσεις· αἰτία δὲ τῆς ἀποσιωπήσεως ταύτης εἶνε πιθανώτατα ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐγράφησαν τὰ Αἰτιάματα δὲν ἐτελεῖτο ἀκόμη ἡ πανήγυρις τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐπισήμως ὡς ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ἴδιος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ναὸς καὶ διεδόθη πλειότερον ἡ λατρεία αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τούτου δὲν ἦτο εἰςέτι τετελεσμένον ἐν τέλει τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος,* συνδυάζοντες τὸ γεγονὸς τοῦτο μετὰ τοῦ προμνησθέντος,ὅτι τὰ Αἰτιάματα εἶνε μεταγενέστερα τῶν παπικῶν βουλλῶν, εἰκάζομεν ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν μεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος.**

Μετὰ δὲ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐδείξαμεν ὅτι συνετάχθησαν τὰ Αἰτιάματα συμπίπτει καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς γινομένη μνεία Ἰωὴλ τοῦ Δεκαδύου. Εἰς τοὺς μελετῶντας τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μετὰ τὴν ἅλωσιν δὲν εἶνε ἄγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ Κερκυραίου Ἰουστίνου τοῦ Δεκαδύου, ὃν Ἄλδος ὁ Μανούτιος μετεκαλέσατο εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων.*** Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀξιολόγου συγγραφῆς τοῦ Διδότου περὶ Μανουτίου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Δεκάδυος διετέλεσε διάκονος.† Δύναται κατὰ ταῦτα νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ὁ Ἰωὴλ Δεκάδυος ὁ ἐν τοῖς Αἰτιάμασιν ἀναφερόμενος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ γνωστὸς Ἰουστῖνος, ἡ δὲ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος φυλάττοντος τὸ ἀρκτικὸν γράμμα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος, ὅπερ κα-

* Ν. Τ. Βουλγάρεως καὶ Ν. Β. Μάνεση, ἀληθὴς ἔκθεσις περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, σ. 24.

** Ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγράφησαν τὰ Αἰτιάματα συμφωνῶ πληρέστατα μετὰ τοῦ φίλου κ. Ἰω. Ῥωμανοῦ, τοῦ ἀρίστου τῶν κερκυραϊκῶν γνώστου, εἰς ὃν ὑπέβαλον ταῦτα πρὸς κρίσιν.

*** Ἴδ. Μουστοξύδου Ἑλληνομνήμονα σ. 196 κ. ἑ. De Biazi, Memorie biografiche intorno agli illustri Corciresi σ. 56 κ. ἑ.

† Alde Manuce σ. 60 καὶ 456.

τόπιν ἠσπάσθη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δεκάδυος ἔζη, καθ' ἃ εἶνε ἡμῖν γνωστὸν, μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους 1526, ὅτε ἐμαρτύρησεν Ἀθανάσιος ὁ ἐν Μετεώρῳ ἀσκήσας, οὗ συνέταξε τὴν ἀκολουθίαν, ἀγνοοῦντες ἀκριβῶς τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Κερκυραίου τούτου λογίου, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ γινομένης ἐν τοῖς Αἰτιάμασι μνείας, ὅτι ἔζη ἔτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτῶν, ἤτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ ιϛ' αἰῶνος. Εὐνόητος δὲ εἶνε, νομίζω, ὁ λόγος τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μεταβάσεως αὐτοῦ, προςφέροντος μάλιστα καὶ ποσὸν χρηματικὸν εἰς τοὺς μοναχοὺς, ὅπερ οὗτοι δὲν ἀπεδέχθησαν ὡς παρὰ τῶν ἐν Βενετίᾳ προερχόμενον, εἴτε τοὺς αὐτόθι ὁμοδόξους θελήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν, εἴτε τοὺς Λατίνους. Ὁ Δεκάδυος δῆλα δὴ οὐκ ἀπιθάνως ἐστάλη μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1515 συμβάντα θάνατον τοῦ Ἄλδου ὑπό τινος τῶν ἐν Βενετίᾳ τυπογράφων ἢ ἴσως ὑπὸ τῶν κοσμητόρων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης εἰς τὴν Ἀνατολὴν, φέρων χρήματα, ἵνα ἀποκομίσῃ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν χειρόγραφα ἑλληνικά. Ἂν δ' ἐγένετο τοῦτο, εἰκὸς ἦτο νὰ διευθυνθῇ κυρίως εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, οὗ αἱ βιβλιοθῆκαι ἔχαιρον παγκόσμιον φήμην διὰ τοὺς ἐν αὐταῖς ἀποκειμένους θησαυρούς· Ἴσως δὲ κατὰ ταύτην τὴν περιοδείαν ἔμαθεν ἀκριβέστερον καὶ τὰ κατὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀθανασίου οὗ συνέταξε τὴν ἀκολουθίαν.

Μετὰ τἀνωτέρω ἐκτεθέντα θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω ἐνταῦθα εἰς τὴν διασάφησιν τῶν καθ' ἕκαστα κεφαλαίων τῶν Αἰτιαμάτων, πρὸς ὧν τὴν διαφώτισιν συντελοῦσιν ἐπαρκῶς τὰ παρὰ τῷ Λούντζῃ γραφόμενα περὶ τῆς κερκυραϊκῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοὺς Βενετούς. Σημειωτέον δὲ τοῦτο μόνον, ὅτι τὸ πρῶτον τῶν Αἰτιαμάτων οὐχὶ προςηκόντως ἀποδίδεται τοῖς Κερκυραίοις, ἀναφέρεται δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξους.*

* Ἴδ. Βελούδου Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ σ. 53 κ. ἑ.

ΤΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΗΓΟΥΝ ΚΟΡΥΦΙΑΤΩΝ ΔΓ "Α ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Α^ον. Ὅτι αἱ χειροτονίαι αὐτῶν οὕτω γίνονται. Ὁ μέλλων χειροτονηθῆναι ἀπέρχεται εἰς τὸν τοῦ Λατίνου μητροπολίτου ἐπίτροπον, τὸν λεγόμενον βικάριον, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ὅρκον καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ εἶναι αὐτὸν εἰς τὴν ὑποταγὴν
5 αὐτοῦ καὶ εὐπείθειαν καὶ μὴ ἀντιλέγειν ἢ σχίζειν ἢ ἀντιπράττειν εἰς ἃ λέγουν καὶ φρονοῦν καὶ δογματίζουν οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ κατὰ πάντα ὑπείκειν αὐτοῖς. Καὶ τότε δίδοται αὐτῷ γράμμα ὑπὸ τοῦ λεγομένου καντζιλέρη δημόσιον, διαλαμβάνον τὴν αὐτοῦ ὑπόσχεσιν καὶ ὑποταγὴν ἣν ἐποίησεν, ἐλευθεροῦν αὐτὸν
10 ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ δουλωσύνης, ὡς ὁμόφρονα αὐτῶν.

‖ Β^ον. Ὅτι ποιοῦσιν λιτὴν οἱ Λατῖνοι τοῦ παρ' αὐτοῖς ἱερουργουμένου ἀζύμου, ὅπερ λέγουσιν ἁγίαν δωρεὰν, καὶ ἀπέρχονται ἔμπροσθεν μὲν οἱ Ἑβραῖοι, εἶτα οἱ Γραικοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Λατῖνοι, ὁμοῦ πάντες οἱ ἱερεῖς φορεμένοι· καὶ συμφο-
15 ροῦν καὶ συμψάλλουν ἅμα καὶ γίνονται οἱ πάντες ἕν.

Γ^ον. Ὅτι ποιοῦσιν ἑορτὴν οἱ Λατῖνοι ἐν τῇ μητροπόλει αὐτῶν ἁγίου τινὸς Ἀρσενίου, ἐντοπίου· καὶ λειτουργοῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ ἅμα οἵ τε Γραικοὶ καὶ οἱ Λατῖνοι πλὴν ἐν διῃρημέναις τραπέζαις. Καὶ λέγουν πρῶτον οἱ Γραικοὶ τὸν Ἀπόστο-
20 λον, εἶτα οἱ Λατῖνοι, ὡςαύτως καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ λαὸς, ἄμφω τὰ γένη, ἵστανται ἀναμεμιγμένοι καὶ εἰς τὰς δύο τραπέζας, συνευχόμενοι καὶ συμψάλλοντες ἅμα.

7. Κῶδ. καταπάντα. 11. ‖ Κῶδ. 25,6. αὐτοῖς. 16. αὐτῶν. 17. τινος.

Δον. Ὅτι ὅταν τελευτήσῃ Λατῖνος καὶ μά||θωσιν τοῦτο οἱ Γραικοὶ παπάδες ἀπέρχονται καὶ ἄκλητοι καὶ φορένουν ἀνὰ μέρος καὶ συμψάλλουν καὶ μνημονεύουν αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τῶν Λατίνων.

Εον. Ὅτι δέχονται ἀδεῶς οἱ Γραικοὶ τὰ τῶν Λατίνων λειτουργικὰ καὶ εὐλογίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀλογίας καὶ λειτουργοῦν καὶ μνημονεύουν αὐτάς. 5

Ϛον. Ὅτι οἱ λαϊκοὶ τῶν Γραικῶν, ὅταν τύχωσιν εἰς τόπον μὴ ὄντος ἱερέως ὁμογλώσσου αὐτοῖς, ἀπέρχονται εἰς τὰς τῶν Λατίνων ἐκκλησίας καὶ προϛεύχονται καὶ λειτουργοῦνται, καὶ, εἰ τύχοι, κλίνουν καὶ γόνυ καὶ ἐξομολογοῦνται εἰς τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῶν. 10

Ζον. Ὅτι τὰς δεσποτικὰς μεγάλας ἑορτὰς ἀπέρχονται οἱ Γραικοὶ παπάδες καὶ φορένουν δημοσίᾳ καὶ εὐφημοῦν καὶ || εὔχονται τοὺς Λατίνους καὶ τὸν πάπαν. 15

Ηον. Ὅτι, εἰ συμβῇ γενέσθαι πάπαν ἀπὸ τὸ γένος τῶν Βενετίκων, προϛτάσσονται οἱ Γραικοὶ μνημονεύειν αὐτὸν ἀπαραιτήτως.

Θον. Ὅτι συνοικέσια καὶ συμπεθερίας ποιοῦσιν ἀδεῶς μετὰ τῶν Λατίνων καὶ ποτὲ μὲν μνηστεύονται καὶ εὐλογοῦνται ὑπὸ τῶν παπάδων, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν φράρων. 20

Ιον. Ὅτι συντεκνίας ποιοῦσιν ἀνυποστόλως εἴϛ τε τὸ βάπτισμα καὶ τὰ συνοικέσια καὶ ἀναδέχονται καὶ στεφανοῦσιν ἀλλήλους ὡς ὁμόδοξοι.

ΙΑον. Ὅτι τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ συνάγονται οἱ Γραικοὶ καὶ οἱ Λατῖνοι εἰς μίαν ἐκκλησίαν λατινικὴν καὶ φορένουν οἱ ἱερεῖς ἑκατέρου μέρους ὁμοῦ καὶ αἴρουσιν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπι- 25

1. τελευτήσει. || Κῶδ. 26, α. 2. ἀναμέρος. 3. συμψάλουν. 14. || Κῶδ. 26, 6. 16. βαενετίκων. 17. προϛτάσονται. 26. λατίνικην. 25-27. Τὸ κεφάλαιον ΙΑον εἶνε προϛτεθειμένον ἐν τῷ κώδικι ἐν τῷ κάτω περιθεωρίῳ, γίνεται δὲ παραπομπὴ εἰς αὐτὸ δι' ἰδίου σημείου, ἐγγεγραμμένου ἐν τῷ ἀντιστοιχοῦντι μέρει τοῦ κειμένου.

τάφιον, ἤγουν τὸν ἀμνὸν, ἕνα ὁμοῦ πάντες, καὶ ἀπέρχονται εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν τελοῦνται ἐν τοῖς Κορυφοῖς. Εἰς δὲ τὴν Πούλιαν καὶ Βενετίαν τί δεῖ καὶ λέγειν, ὅπου μείζων ὁ ὄλεθρος
5 καὶ τὸ δεινὸν σὺν τῇ δυναστείᾳ ὑπερακμάζει; Καὶ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηνται, ἀλλ' ὑπὸ φιλαλήθων ἀνθρώπων καὶ φοβουμένων τὸν θεὸν καὶ ἐκεῖθι παραγενόμενοι καὶ ἐνταῦθα ὄντες ἐμά||θομεν καὶ ἐβεβαιώθημεν. Συμμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ πρὸ ἐννέα χρόνων γενόμενον πυρίκαυστον
10 βραβεῖον ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Βατοπεδίου μεγάλῃ λαύρᾳ. Εἰ μὲν γὰρ ἦσαν ὀρθόδοξοι, διὰ τί τὸ βραβεῖον ἀπετεφρώθη καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπελείφθη ὡς κακοδόξων, καὶ ταῦτα ὑπὸ τοιούτων πνευματικῶν καὶ γνωστικῶν γερόντων; ἀλλ' ὡς δείκνυσιν ἡ ἀλήθεια διὰ τὰ ἄνωθεν εἰρημένα δικαίως καταγνω-
15 σθέντες ἐξεβλήθη αὐτῶν τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τοῦ τῶν ὀρθοδόξων συστήματος. Ἀλλὰ καὶ Ἰωὴλ ὁ Δεκάδυος ἀπεκεῖθεν ἀρτίως ἐλθὼν οὐ μόνον οὐ προςεδέχθησαν ἃ προςήνεγκεν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀφορισμὸς ἄλυτος ἐξεφωνήθη καὶ ἐγγράφως ἐβεβαιώθη ἐπὶ τὸν τολμήσοντα τοῦ λοιποῦ ἀπελθεῖν εἰς λατι-
20 νικὸν τόπον χάριν ζητείας διὰ τὸ τοὺς ἐκεῖσε νομι || ζομένους εἶναι Γραικοὺς μὴ εἶναι ὀρθοδόξους, ἀλλὰ συνδυάζειν καὶ συμφρονεῖν τὰ τῶν Λατίνων. Ὡς καὶ ἡ μεγάλη Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου οὐ μόνον ἐν τοῖς εἰρημένοις τόποις ποιεῖ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῆς τῷ ἐν τῇ Σκύρῳ παραχωρεῖ ὁ ἐκεῖσε
25 ὢν οἰκονόμος τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ στασίον τῷ Λατίνῳ ῥετούρῳ, καὶ συνεύχεται καὶ συλλειτουργεῖται αὐτῷ καὶ οὐ μόνον τὰς τῶν Γραικολατίνων παρακλήσεις καὶ προςφορὰς δέχεται, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Λατίνων τῶν ἐν θαλάσσῃ λῃ-

3. πούλειαν. 6. φιλαληθείας. 7. ἐκεῖθεν. 8. || Κῶδ. 27,α. 10. βατοπαιδίου. 12. ἀπαλήφθη. 14. κατεγνωσθέντες. 16. δεκαδύος. 17. προσεδέχθησαν. 18. ἄλυτος. ἐγγράφος. 19. ἐβεβεώθη. τολμήσαντα. λατίνικον. 20. | Κῶδ. 27,6. 21. συνδιάζειν. 25. τῶ. αὐτοῦ. 26. συλειτουργεῖται.

στευόντων, καὶ ἄλλα ἃ οὐ θέμις εἰπεῖν ἐκεῖσε γίνονται. Διὰ ταῦτα καὶ τὰς ἄλλας ἡμῶν παραβάσεις τὰς πατρικὰς κατέλιπεν ὁ θεὸς τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἰδοὺ κινδυνεύει ἐρημωθῆναι καὶ καταπατηθῆναι τὰ ἅγια ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ αἴσθησιν λαμβάνομεν τῶν ἡμετέρων κακῶν καὶ ἐπι||στραφῆναι πρὸς Κύριον καὶ μετανοίᾳ περὶ τῶν παρελθόντων χρήσασθαι καὶ τοῦ λοιποῦ μὴ προςθεῖναι, ἀλλ' ἐπωρώθημεν τῇ διανοίᾳ καὶ ὁπλοφοροῦμεν τόξα καὶ ξίφη καὶ τὰ λοιπὰ εἰς ἀντιπαράταξιν, οἱ ἀσκηταί, οἱμοι, οἱ ἐρημῖται, οἱ ἐσταυρωμένοι τῷ κόσμῳ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅλις· περὶ δὲ τῆς τῶν αἱρετικῶν συνδυάσεως ἀναγκαῖον ᾠήθην ὀλίγας ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυρίας ἐκθεῖναι ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς εἰς τὴν τῶν εἰρημένων βεβαίωσιν.

5. Κῶδ. 28,α. 7. προσθῆναι. 8. ὁπλοφοροῦμεν. 9. οἱερημῆται. 11. συνδιάσεων. 12. ἐκθῆναι.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡᾳ

ΤΙΜΑΡΙΟΥ ΤΩΝ ΑΘΙΓΓΑΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

Ἡ πρώτη τοῦ Μαΐου ἑορτάζεται ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τρόπον, ὅσον μοι γνωστόν, διαφέροντα ἀπὸ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Οἱ ἀγρόται φέρουσι τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὴν πόλιν κορμὸν κυπαρίσσου οὗ τὸ φύλλωμα ἔχουσιν ἐστολισμένον διὰ ξυλίνων στεφανῶν ἃς ἐπικοσμοῦσι διὰ ταινιῶν πολυχρώμων, ὡῶν τοῦ Πάσχα κοκκίνων, κώνων πίτυος καὶ κινάρας καὶ ἄλλων ὀπωρῶν κεχρυσωμένων, περιστερῶν καὶ τῶν τοιούτων. Τὸ δένδρον τοῦτο τοῦ Μαΐου ἐνθυμίζει πως τὸ παρὰ τοῖς Φράγκοις δένδρον τῶν Χριστουγέννων. Ἄδουσι δὲ οἱ χωρικοὶ οἱ τὴν κυπάρισσον κρατοῦντες πρὸ τῶν οἰκιῶν ἑκάστων τὸ ἑξῆς ᾆσμα·

Καὶ ἂν εἶνε μὲ τὸν ὁρισμὸ, νὰ 'ποῦμε καὶ τὸ Μάϊ.
Μπρὲ 'μπῆκ' ὁ Μάϊς, μπρὲ 'μπῆκ' ὁ Μάϊς, μπρὲ 'μπῆκ' ὁ Μάϊς ὁ μῆνας,
ὁ Μάϊς μὲ τὰ τριαντάφυλλα καὶ ὁ 'Απρίλις μὲ τὰ ῥόδα.
'Απρίλι, 'Απρίλι ἀφόρετε· Μάϊ μου κανακάρι,
5 'π' ὅλο τὸν κόσμο 'γιόμισες ἀπ' ἄνθη καὶ λουλούδια.
Λουλούδισε, λουλούδισε, λουλούδισέ μου κόρη
νὰ 'πάῃ νὰ δώσῃ τὸ φιλὶ πρὶν βρέξῃ, πρὶν χιονίσῃ,
πρὶν καταιβάσῃ ὁ οὐρανὸς καὶ σύρουν τὰ ποτάμια.
Καὶ 'δῶ 'ποῦ τραγουδήσαμε πέτρα νὰ μὴ ῥαΐσῃ·
10 Καὶ ἀφέντη κῦρ. . . . . χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσῃς,
νὰ ζήσῃς χρόνους ἑκατὸ καὶ νά τους ἀπεράσῃς.*

* Ἢ ἄλλως

Καὶ ἀφέντη κῦρ. . . . . 'ψηλό μου κυπαρίσσι
'ποῦ τῶνομά σου ἀκούεται 'Ανατολὴ καὶ Δύσι.

Πολλὰ εἴπαμε τἀφέντη μας, νὰ 'ποῦμε τῆς κυρᾶς μας.
Κυρὰ χρυσῆ, κυρ' ἀργυρὴ, κυρὰ μαλαμματένια,
'ποῦ σε χτενίζει ὁ Ἔρωτας μὲ τὰ χρυσᾶ του χτένια,
μὲ τὰ χρυσᾶ, μὲ τἀργυρᾶ, μὲ τὰ μαλαμματένια. 15
Καὶ ἄνοιξε τἄξιο σου πουγγὶ τὸ μαργαριταρένιο
καὶ βάλε τὸ χεράκι σου τὸ καλομαθημένο,
καὶ ἂν ἔχῃς γρόσια φέρε τα καὶ ἂν ἔχῃς καὶ παράδες
καὶ ἂν ἔχῃς καὶ γλυκὸ κρασὶ, φέρε νά μας κεράσῃς.
Καὶ 'ςτῶν παιδιῶν σου τοὶς χαραὶς κουφέτα νὰ μοιράσῃς· 20
ὄχι κουφέτα μοναχὰ, μον' καὶ πολλὰ καρύδια
καὶ πλήθειο τὸ γλυκὸ κρασὶ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.
Καὶ 'δῶ 'ποῦ τραγουδήσαμε νὰ 'λθοῦμε καὶ τοῦ χρόνου,
καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς μὲ τὸ Χριστὸς 'Ανέστη (δίς).

Καὶ τὸ μὲν ᾆσμα ᾄδεται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς φαίνεται·* ἡ δὲ περιφορὰ τῆς κυπαρίσσου καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἔθιμα τὰ συνοδεύοντα τὸν ἑορτασμὸν τῆς *πρωτομαγιᾶς* ἀνήκουσιν, ὅσον τοὐλάχιστον ἐμοὶ γνωστὸν, εἰς μόνην τὴν Κέρκυραν. Νομίζω δὲ ὅτι αἱ ἰδιαίτεραι αὗται συνήθειαι δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ λόγων ἱστορικῶν, ἤτοι ὡς λείψανον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ ἐν Κερκύρᾳ 'Αθίγγανοι τὴν πρώτην τοῦ Μαΐου, εἰςερχόμενοι ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν πόλιν, ἐδείκνυον εἰς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν βαρόνον τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγήν. Δὲν θέλω δὲ νὰ εἴπω ὅτι οἱ 'Αθίγγανοι εἶνε καὶ οἱ τὸ πρῶτον εἰςαγαγόντες τὸν τρόπον τοῦ ἑορτασμοῦ εἰς τὴν νῆσον, ἀλλ' ὅτι, παραλαβόντες τὸ ἤδη, ὡς ἐκ τῶν ἐγγράφων φαίνεται, ἐπικρατοῦν ἐγχώριον ἔθιμον, διετήρησαν αὐτὸ καὶ συνέτειναν εἰς τὴν αὐτοῦ διάδοσιν.

Εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἀναγκαία εἶνε ἡ ἱστορικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὴν βαρονίαν τῶν ἐν Κερκύρᾳ 'Αθιγγάνων καὶ ἡ δημοσίευσίς τινων εἰς αὐτοὺς ἀναφερομένων ἐγγράφων.

Γνωστὸν εἶνε τὸ ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἰδίως

* Ἴδ. Passow Carmina popularia ἀρ. CCCX σ. 229.

ἐν Τουρκίᾳ, ἐν ταῖς παραδουναβίαις ἡγεμονίαις καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ διαδεδομένον γένος τῶν ἀνεστίων Ἀθιγγάνων. Ἐκ τῶν περὶ τούτων γενομένων ἰδίως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐρευνῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἰνδοευρωπαϊκὴν τῶν γλωσσῶν ὁλομέλειαν καὶ ὅτι κατάγονται ἐξ Ἰνδίας, ἔνθα φαίνονται ἔχοντες τὸ πρῶτον τὸ ἐθνικὸν ὄνομα Dschats. Καὶ μέχρι μέν τινος ἐνομίζετο ὅτι ἐξεχύθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην καθ' ὃν χρόνον ὁ τῶν Μογγόλων ἡγεμὼν Τιμοὺρ, ὁ κοινῶς ἐπικαλούμενος Ταμερλάνος, κατέλαβε τὴν Δελήν, ἤτοι μετὰ τὸ ἔτος 1399, ἐπειδὴ κατὰ πρῶτον ἐφαίνοντο παρουσιαζόμενοι ἐν Γερμανίᾳ τῷ 1417. Ἀλλὰ νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι ἡ μετοίκησις τῶν Ἀθιγγάνων εἰς Εὐρώπην εἶνε πάντως ἀρχαιοτέρα καὶ δὴ ὅτι ἐπῆλθε κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα, τῶν ἐπηλύδων ἐλθόντων τὸ πρῶτον εἰς Βασσαραβίαν καὶ Βλαχίαν.* Ἐκεῖθεν δὲ φαίνεται ὅτι ἐπῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν Ἀλβανῶν ἐποίκων κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα μεσοῦντα.** Βέβαιον δὲ εἶνε ὅτι κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα τελευτῶντα εὑρίσκομεν ἤδη τοὺς Ἀθιγγάνους ἀποτελοῦντας μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ὁποῖον ἀναγράφει αὐτὸν κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα ὁ Βυζαντῖνος Μάζαρις, καλῶν τοὺς Ἀθιγγάνους Αἰγυπτίους.*** Περὶ τούτου δὲ ὑπάρχουσι καὶ ῥηταὶ μαρτυρίαι Γερμανῶν περιηγητῶν τοῦ ιε' αἰῶνος.† Δύνανται δὲ νὰ προστεθῶσιν εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας καὶ τὰ περὶ Ζυγιωτῶν λεγόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθείσῃ περιηγήσει τοῦ Λασκάρεως Κανανοῦ. †† Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ εὑρίσκομεν ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ ιδ' αἰῶνος Ἀθιγγάνους, οἵτινες κατ' ὀλίγον ἀπετέλεσαν ἐν

* Hopf, Die Einwanderung der Zigeuner in Europa. Gotha. 1870. σ. 30 κ. ἑ.

** Αὐτ. σ. 28.

*** Ἐν τοῖς τοῦ Boissonade Anecd. Graeca. Τόμ. Γ' σ. 174.

† Hopf, ἐνθ. ἀν. σ. 13 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ Griechische Geschichte (Ersch καὶ Gruber τμῆμ. α', τόμ. 86) σ. 186.

†† Ἴδ. Παρνασσοῦ τόμ. Ε' σ. 710 κ. ἑ.

τῇ νήσῳ καὶ ἴδιον τιμάριον, ὑπάρξαν μέχρι σχεδὸν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ἤδη ἐν ἐγγράφοις τῆς ἀνδηγαυϊκῆς ἐν Κερκύρᾳ κυριαρχίας γίνεται λόγος περὶ τῶν homines vageniti, ἐν οἷς εὐκόλως ἀναγνωρίζονται οἱ Ἀθίγγανοι. Καὶ κατ'ἀρχὰς μὲν ἦσαν οὗτοι πλάνητες, κατ' ὀλίγον δὲ ἀποκατέστησαν, ἀναγνωρίσαντες τὴν δεσποτείαν τῶν Φράγκων βαρόνων οἵτινες παρεχώρησαν αὐτοῖς κτήματα πρὸς καλλιέργειαν. Ἀργότερον δ' ἀπετέλεσαν ἓν καὶ μόνον τιμάριον, ἀναγνωρίσαντες ὡς φεουδοῦχον τὸν Ἰωαννέλον de Habitabulo. Δὲν ὑπῆρξε δὲ κληρονομικὸν τὸ δικαίωμα τούτου τοῦ φεούδου, ἀλλὰ παρεχωρεῖτο κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ βενετικῆς κυριαρχίας ὑπὸ τῆς ἀρχῆς. Περὶ τῆς βαρονίας δὲ ταύτης τῶν Ἀθιγγάνων καί τινων τῶν βαρόνων ἐγράφησαν ἤδη ἱκανὰ ὑπό τε τοῦ Lunzi* καὶ τοῦ Hopf.** Ἀλλὰ θέλων ἀκριβέστερον νὰ καταγράψω τὰ κατὰ τὴν ἀθιγγανικὴν βαρονίαν ἐν Κερκύρᾳ παρεκάλεσα τὸν κ. Ἰωάννην Ῥωμανόν, ὅςτις εἶχεν ἐπιμελῶς συλλέξει ἐκ τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀποκειμένων ἐγγράφων τὰ περὶ τοῦ ἀθιγγανικοῦ φεούδου χάριν τοῦ Hopf, νά μοι ἀνακοινώσῃ ὅσας ἠδύνατο λεπτομερείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φιλόπονος οὗτος λόγιος ἐφιλοτιμήθη νά μοι ἀναγράψῃ τὰ κατὰ τὸ ἀθιγγανικὸν φέουδον μετὰ φιλοφροσύνης περισσῆς καὶ ἀκριβείας μεγίστης, θεωρῶ χρέος μου νὰ παραθέσω αὐτολεξεὶ τὰς ὑπ' αὐτοῦ σταλείσας μοι σημειώσεις.

«Οἱ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν πολλαῖς κώμαις τῆς Κερκύρας σποράδην κατοικοῦντες Ἀθίγγανοι, ἑκατὸν ὄντες ἐν συνόλῳ κατὰ τὴν ιζ' ἑκατονταετηρίδα, ἔτι δὲ οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἀντικειμένης στερεᾶς ταῖς ὑποκειμέναις τῇ βενετικῇ πολιτείᾳ ὤφειλον νὰ τελῶσι καθ' ὡρισμένους χρόνους ὡρισμένον χρηματικὸν τέλεσμα, ὅπερ ἀντὶ νὰ εἰςπράττωσιν οἱ κυβερ-

* Della condizione politica delle isole Ionie sotto il dominio Veneto. Venezia, 1858 σ. 464-465.

** Die Einwanderung der Zigeuner σ. 17 κ. ἑ.

νῶντες, παρεχώρουν εἴτε διὰ πωλήσεως εἴτε λόγῳ μεγαλοδωρίας πρός τινα τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀρχόντων, ὅςτις, ἐν ὅσῳ ἐξετέλει τοὺς ἐν τῇ ἐγγράφῳ παραχωρήσει περιεχομένους ὅρους, εἰςέπραττεν αὐτὸς παρὰ τῶν Ἀθιγγάνων τὸ τέλεσμα, ἔχων ἐπ' αὐτῶν τούτων καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ χρηματικὴ ἀπολαυὴ ἡ ἀπὸ τῶν εἰςπράξεων τῶν Ἀθιγγάνων προερχομένη ἀπετέλεσεν ἴδιον φέουδον, ὅπερ ἐπειδὴ περιῆλθεν ὕστερον εἴς τινα Κερκυραῖον ἄρχοντα ὀνόματι Ἰωαννέλον de Habitabulo, ὅςτις εἶχε καὶ αὐτὸς ἕτερον φέουδον, συνηνώθη μετὰ τοῦ φεούδου τοῦ Ἰωαννέλου εἰς ἓν καὶ μόνον, κληθὲν ἔκτοτε φέουδον Ἰωαννέλου de Habitabulo καὶ τῶν Ἀθιγγάνων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ φεούδου τούτου ἀνέρχεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀνδηγαυϊκῆς ἐποχῆς. Πρῶτος αὐτοῦ κάτοχος μνημονεύεται Aloysius de Citro, δεύτερος δὲ Ἀδὰμ de Sancto Ippolito, ἰσχυρότατος βαρόνος καὶ πρωταγωνιστήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναγινώσκεται ἐν πολλοῖς ἀνδηγαυϊκοῖς ἐγγράφοις. Τούτων διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἰωαννέλος de Habitabulo, ὅςτις εἶχε τὸ φέουδον κυριαρχούντων τῶν Βενετῶν ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐν ἔτει 1453 ἐν τῇ κατ' ἔθος γινομένῃ παρατάξει τῶν βαρονικῶν ἵππων καὶ ἐνόπλων ἱππέων ἐπέδειξεν ἵππον ἕνα μελανόρφνινον καὶ ἔνοπλον ἱππέα Κωνσταντῖνον καλούμενον, Ἕλληνα λίαν πιθανῶς τὸ γένος.

Jannelus de Habitabulo tenetur ostendere unum equum pro quatuor pedibus pro valore ducat. 24, ducat. 6 pro pede more consueto cum uno famulo armato.

Praesentavit equum baium scurum snaratum cum stella in fronte et balzanum a pede posteriori sinistro precio. . . . . .

Unum famulum armatum nomine Constantini . . . . . .

Ἐκ τῶν Investiture Feudali ed altro della città di Corfù, fol. 47t. - 49. Archivio di Corfù.

«Μετὰ τὸν Ἰωαννέλον ἐξάγομεν ἐκ τῶν ἐγγράφων ὅτι τοῦ φεούδου κάτοχος ἐγένετο ὁ Ἰάκωβος Δόνδης, μισθωσάμενος αὐτὸ

παρὰ τῆς βενετικῆς πολιτείας ἐπὶ δύο μόνα ἔτη. Ἐκ τῶν εἰρημένων φαίνεται ὅτι τὸ φέουδον δὲν ἦτο κληρονομικόν, βέβαιον ὅμως ἐκ τῶν ἑξῆς ὅτι κατέστη τοιοῦτον μετὰ τὴν γενομένην μίσθωσιν πρὸς τὸν εἰρημένον Δόνδην. Καὶ τῳόντι ἡ βενετικὴ πολιτεία παρεχώρησεν ὕστερον τὸ φέουδον πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δεληγότην (de Hugot) καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἕνεκεν ἐκδουλεύσεων πρὸς τὸ κράτος καὶ ἴσως ἕνεκεν φόβου, διότι ὁ Μιχαὴλ ἀνῆκεν εἰς πλουσιώτατον οἶκον εἰς ὃν περιῆλθον τὰ τιμάρια τοῦ περιφήμου Γαρνερίου Ἀλαμάννου. Ἡ πρὸς τὸν Μιχαὴλ παραχώρησις ἐγένετο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1464, ἡ δὲ ἐν Κερκύρᾳ περιβολὴ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1470, ὡς δεικνύει τὸ ἕτερον τῶν ἐπισυνημμένων ἐγγράφων. Τὸν Μιχαὴλ διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, περὶ οὗ ἀναγινώσκομεν τάδε ἔν τινι ἄλλῃ παρατάξει βαρονικῶν ἵππων περιεχομένῃ ἐν ᾧ βιβλίῳ καὶ ἡ ἀνωτέρω, ἀλλ' ἀχρονολογήτῳ, ὄντος τοῦ χειρογράφου εἰς ἄκρον ἐφθαρμένου.

Mag^cus Dominus Alexander de Gothis eques uti successor Dn̄i Michaelis suprascripti tamquam successoris q^m Joanelli de Habitabulo praesentavit unum equum κτλ.

Invest. Feud. fol. 4 - 5.

«Ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθη ὁ Βίκτωρ. Τούτου δὲ ἀτέκνου ἀποθανόντος, τὸ φέουδον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κτῆσιν τῆς βενετικῆς πολιτείας, ἥτις δι' ἀποφάσεως γενομένης τῇ 15 Ἰανουαρίου 1540 καὶ κοινοποιηθείσης τῇ 23 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρεχώρησε τὸ φέουδον πρὸς τὸν γνωστὸν Ἀντώνιον Ἔπαρχον ἐφ' ὅρῳ νὰ διδάσκῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Βενετίᾳ. Τούτου ὁ υἱὸς Νικηφόρος κατεῖχε τὸ φέουδον τῇ 9 Μαΐου 1573 ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ πατὴρ εἶχε τελευτήσῃ, ὑπογράφεται δὲ ἐν δυσὶν ἀποφάσεσι γενομέναις κατὰ δύο Ἀθιγγάνων (τῇ 6 Φεβρουαρίου 1588 καὶ 28 Ἰανουαρίου 1591) Nichiforo Eparco Feudatario del Feudo di Gianello Habitabuli e Acingani. Ἐν δυσὶ δὲ ἄλλαις ἐκδοθείσαις τὴν αὐτὴν ἡμέραν, 24 Ἰανου-

αρίου 1598, ὑπογράφεται ὡς φεουδοῦχος ὁ Ἰωαννίκιος Ἔπαρχος καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ τοῦ Νικηφόρου Λίβερα. Αὕτη ἦλθεν εἰς πρῶτον μὲν γάμον μετὰ Νικολάου Μορέλλου καὶ εἰς δεύτερον μετὰ Ἰακώβου Καρτάνου, οὗτινος τὸ ὄνομα ὡς βαρόνου ἀναγινώσκεται ἔν τινι καταδικαστικῇ ἀποφάσει κατ' Ἀθιγγάνων τῆς 15 Μαΐου 1615. Τούτου διάδοχος ὑπῆρξεν Ἱερώνυμος Μορέλλος γεννηθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου καὶ περιβληθεὶς τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1624, ἀλλ' ἀτέκνου τοῦ Μορέλλου ἀποθανόντος περιῆλθεν ἡ βαρονία εἰς ἕτερον Ἰάκωβον Καρτάνον ἔγγονον τοῦ πρώτου καὶ υἱὸν Φραγκίσκου, ὃν ἀπέκτησεν ἡ Λίβερα ἐκ δευτερογαμίας. Ὁ νεώτερος Ἰάκωβος περιεβλήθη βαρόνος τῇ 30 Μαρτίου 1667, ἐτελεύτησε δὲ ἐν ἔτει 1692 καταλιπὼν μονογενῆ θυγατέρα ὀνόματι Λίβεραν, ἥτις ὑπανδρεύθη μετὰ τοῦ δόκτωρος καὶ ἱππότου Θεοδώρου Προσαλέντου, Ἀγγελικοῦ καλουμένου, ὅθεν οὗτος τῇ 10 Μαΐου 1692 περιβάλλεται βαρόνος ἐπ' ὀνόματι τῆς συζύγου, λαβὼν ἐκ Βενετίας προηγουμένως τὴν περὶ τούτου ἄδειαν, ἧς ἕνεκεν καὶ πρὸ τῆς περιβολῆς ἤσκει ἐν Κερκύρᾳ τὰ δίκαια αὐτοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπομένης ἀξιομνημονεύτου προκηρύξεως·

Noi Co. D. Theodoro Prossalendi K^r per la Ser^ma Rep. di Venetia Baron, Giudice e Capitano delli Acingani.

Commettemo alli nostri Officiali che debbano intimar tutti li sottoposti al nostro feudo d'anni 12 in sù, acciò debbano tutti ritrovarsi nella nostra presenza per il primo di Maggio per accompagnar il nostro stendardo e passar il Rollo al solito; li Officiali et Archibugieri debbano portar le solite armi et i tamburi et suonatori di pifferi con li loro istrumenti, e tanto esequirite in pena ad arbitrio.

Corfù, data li 22 Aprile 1692.

D^r. THEODORO K^r. PROSSALENDI Baron
SPIRIDION MUSTOXIDI CANC.

«Ὁ γεννάδας βαρόνος ἦτο καὶ κόμης, ἀναδειχθεὶς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας Φραγκίσκου Φαρνεσίου, καὶ διοικητὴς τῆς Πάργας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ κόμης Τζανέτος (περιβληθεὶς τῇ 10 Μαΐου 1711), καὶ κατόπιν ἔρχονται ὁ κόμης Δημήτριος Παναγιώτης (περιβληθεὶς τῇ 26 Ἰανουαρίου 1743), ὁ κόμης Θεόδωρος Μιχαὴλ (περιβληθεὶς τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1770) καὶ ὁ κόμης Σπυρίδων, ἀναδειχθεὶς βαρόνος ὑπὸ τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας τῇ 3 Αὐγούστου 1799. Τελευταῖος κάτοχος τοῦ φεούδου ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Σπυρίδωνος θυγάτηρ Ἰουλία, ἤδη τελευτήσασα. Κληρονόμος αὐτῆς ἐγένετο ὁ βουλευτὴς Τριβώλης, οὗτινος ἡ ἑτέρα θυγάτηρ ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Φ. Κοσκινᾶ, ὅστις παρεχώρησε τὰ ἔγγραφα τοῦ οἴκου συνιστάμενα εἰς δύο οὐχὶ μεγάλα βιβλία χειρόγραφα πρὸς τὸν γέροντα καὶ ἤδη ἀποθανόντα Μαρκορᾶν. Ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις ἀναγινώσκονται αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἀποφάσεις. Ἄλλαι δὲ εἰδήσεις ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλων ποικίλων ἐγγράφων.»

Τοιαῦται αἱ εἰδήσεις ἃς εὐγενῶς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Ῥωμανός. Τὰ δὲ κυριώτατα τῶν ἐγγράφων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν Ἀθιγγάνων βαρονίας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν εἶνε τὰ ἑξῆς, ἀκριβῶς ἀντιγραφέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ λογίου φίλου.

Dal libro a coperta di legno della famiglia Prossalendi del Maggio.

fol. 3. Copia tratta dalli libri de' Privilegi et Sentenze del Feudo Gianello delli Habitabuli tenuti nella Cancellaria Feudal presentati nell'Ecc^mo Cons^o di 40 CV.

Nos Thomas Memo pro Illmo ac Ampliss^mo Ducali Venetiarum Dominio Bailus ac Capitaneus Civitatis ac Insulae Corphorum Universis et singulis litteras nostras patentes inspecturis patere volumus expresse, quod cum coram nobis tamquam

Capitaneo comparuisset spectabilis vir et omni virtute ac magnanimitate praeditus et ornatus Dominus Michael de Ugotis Nobilis Co. et Baronus filius q^{m} strenui Francisci et nepotis magnifici q^{m} Dn̄i Rizardi de Ugotis avi sui olim Dn̄i Idrunti, qui quidem Dominus Michael a virtutibus paternis et avitis minime degenerare videtur et exposuit quod cum per Illmum et Exellmum Dominium nostrum et suum Exc. Cons. X cum adietionibus sibi et filiis ac discendentibus suis masculis secundum morem Imperii Romaniæ concessum fuisset Feudum quod habebat q^{m} Ser Ioannelus de Habitabulo, et etiam Cinganos, tam pariter cum illis applicatur, cum hac condit.^{e} quam tenere debebat et solvebat Camerae nostrae Corphorum Ipp. C. in anno qua propter petebat et cum instantia requirebat juxta mores et statuta dicti imperii Romaniæ investiri debere de dicto Feudo —fol. 3,v.— et Cinganis cum modis, conditionibus, utilitatibus, praerogativis, honorificentiis, jurisdictionibus et auctoritatibus solitis et consuetis, cum quibus Ser Aloysius de Citro et spectabilis Dnus Adam de S. Ippolito et q^{m}. Ser Ioannelus de Habitabulo praecessores sui praedictum Feudum et Cinganorum habebant, tenebant et usufructuabant, unde audita dicta requisitione et petitione ac viso Privilegio concesso eidem Dno Michaeli Barono nostro per Illmum Ducale Dominium nostrum, quod nobis constat omnia praedicta exposita per ipsum vera esse. Datum in Ducali Palatio die tertia mensis Septembris 1464 Indict. Decima tertia, et intellecta Jurisdict.^{ne} quam habebat Dominum dicti Pheudi super dictos Cinganos sicut apparet testibus Off.^{o} Cancel.^{ae} nostrae et de mandato nostro examinatis quibs nobis constat quondam Ser Aloysium de Citro et spectabilem Dom. Adam de S. Ippolito et q^{m} Ser Ianelum de Habitabulo olim baronos et feudatarios et dominos praedicti Feudi, et Cinganorum habuisse jus, dominium et potestatem in dicto Feudo Cinganorum de administrando jus in Cinganis tam in

civilibus quam in criminalibus salvo quod de homicidio, habentes libertatem sententiandi, condamnandi et absolvendi sicut eis videbitur, visisque condictionibus et juribus cum quibus dictum Feudum alias venditum fuit Ser Jacobo Dondi per Regim. nostrum Corphorum, sicut constat ex Off.° eiusdem Cancel. nostrae quae jura omnia dictus Ser per biennium—fol. 4—habuit, tenuit et possedit dictum Feudum Cinganorum administravit omnia jura praedicta et exegit de dictis Cinganis, ut infra, videlicet, quod quilibet Cinganus maritatus terrenus solvebat sibi omnibus quatuor mensibus soldos decem argenteos et unam galinam. Item de mense Augusti solvebat sibi unum par pularum, Item ad nundinas Sancti Barbari solvebat et solvit aspros duos pro singulo maritato, Item die primo mensis Magii quilibet Cinganus maritatus praesentat domino suo unum Maium (et est in libertate domini et baroni accipere illud Maium) aut soldos quinque argenteos, Item quilibet solvit pro angaria arborum perperos duos in anno, et quilibet quando se maritat solvit perperum unum et duas bonas galinas domino suo; Item quilibet Cinganus forensis quando intrat sub jurisdictione solvit pro intratura perperum unum, et quando vult abire et recedere a jurisd.ne solvit etiam unum alium perperum; Item dicti forenses solvunt omnes alias angarias suprascriptas sicut terrenus, salvo quod non solvit galinas et soldos decem argenteos, sed loco ipsarum rerum solvunt pro omni Cingano soldos viginti quinque; Item quilibet Cinganus maritatus habitans sub jurisdictione nostra solvit omnes angarias praedictas ac si habitarent in civitate et insula Corphorum; nos igitur intendentes omni mira, studio et vigilantia ad ea quae conve—fol. 4,v.—niunt ad utile proprium et honorem Ilmi Dominii nostri antedicti tenore praesentium dictum dominum Michael de Ugotis baronum nostrum, ut omni virtute et sincerissima fide praestantem coram nobis in Ecclesia Cathedrali ante altare Domini Sancti Arsenii genibus

flexis constitutum, et humiliter petentem ac requirentem de dicto Feudo Cinganorum se investiri debere cum modis, conditionibus et jurisdictionibus omnibus suprascriptis juxta mores statuti Imperii Romaniæ, ex auctoritate nobis tamquam capitaneo praestita a praelibato Illmo Ducali Dominio Venetiarum eumdem investivimus, et earum series investiri cum annulo aureo quem in manibus nostris tenebamus, de dicto Feudo Cinganorum eidem concesso per Serenis.mum Ducale Dominium nostrum ut supra cum omnibus modis, jurisdictionibus, praerogativis, honorificentiis, condictionibus et auctoritatibus suprascriptis ut superius specificatis et expressis, et etiam de omnibus aliis et singulis jurisdictionibus, quas ipse haberet contra ipsos Cinganos, si quaesunt, quae hic expressa non fuissent ita et taliter, quod quilibet Cinganus maritatus stans et habitans sub regimine nostro tam in civitate, burgo et insula Corphorum, quam sub jurisdictione nostra, videlicet, Parghæ, Bastiae, Butroti, Sopoti et Cimarae, et aliorum locorum tenentium, ut debeat rendere et respondere Dno Michaeli et filiis —fol. 5—et descendentibus suis masculis omnia jura superius expressa delato tamen prius juram.to eidem Dno Michaeli fidelissimo et integerissimo barono nostro super Evangelium gloriosissimi Sancti Marci Evangelistae se ligium homagium et fidelitatem integram semper observaturum domino nostro eidem, fidem inviolatam semper servare, osculantes insuper ipsum, super ritum et morem ejusdem Statuti Imperii Romaniae per medium os suum in signum sinceritatis nostrae et fidelitatis suae per ipsum observandae. In quorum omnium fidem robur et testimonium praedictum Privilegium fieri jussimus et tribus sigillis Sancti Marci appensione muniri. Datum in Can.a nostra die 24 Martii 1470.

Nel libro a coperta di velluto rosso della stessa famiglia.

Nella domanda d'investitura fatta da Giacomo Quartano q.m Francesco a di 12 Giugno 1666 leggesi a fol. 18 ciò che segue. . . . . Il baron et investito in questo feudo oltre il benefizio conseguisce dalli beni contenuti nell'anagrafi et descrizione di quelli, cioè censuali, quartarie, daie portioni et altro, come in quella, ha anco autorità sopra l'Acingani s'attrovano in detta isola giudicando tutte le loro cause civili e criminali, in quanto al civile ogni summa et in quanto al criminale citra mortem cioè condanna pecuniaria di prigione o galera, ossia fustigatione, corda et altre simili, et quando il delitto ricercasse anco pena di morte, si suol ridurre — fol. 18, v. — il Capitano o Baron suddetto con l'Eccel.mo Sig. Prov. et Cap. et unitamente con voto deliberativo terminare quello stimano di giustizia.

Tiene detto Capitano o barone un cancelliere che nota tutti gli atti et sentenze rilasciando mandati et ogni altro.

Tiene anco alcune persone con titolo d'officiali, quali fanno le necessarie esecutioni, cioè citamenti, pegnore, intromissioni, et in caso d'arresto fanno anco prigioni riponendo li retenti nelle pubbliche prigioni, et altre volte trattenuti in casa sua nei ceppi.

Sono li suddetti Acingani al n° di cento in circa, hanno un Alifier et un capo, et il primo giorno di Maggio si portano uniti col stendardo del barone capitano portandoli il Maggio *all'usanza del paese*. In quel giorno detto barone dà da disnar a tutti li suddetti Acingani, poi il giorno seguente li fa passar il rollo, e mancando alcuno si dichiarisce per falitto, essendo tutti con pre — fol. 19 — cedenti mandati avvertiti, et all'hora li suddeti Acingani, cioè gli ammogliati, contribuiscono al baron aspri disisette per cadauno, et un paro di galine, et l'alifier un cechin d'oro all'anno, come pure il mese di Agosto,

li suddeti ammogliati pagano aspri quindeci per cadauno, et una galina, et l'istesso il primo dell'anno. Detto baron e capitano ha obbligo di mantener un cavallo et un huomo armato a pubblica requisitione e bisogno per servitio dell'isola, a prestar ogni impiego solito prestarsi da altri baroni, riportandosi a quel di più ne potesse avere tanto dell'emolumento ed agravio, di titolo et honorevolezza esso baron.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καθίσταται φανερὰ ἡ σχέσις τῶν βαρόνων ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς νήσου Βενετοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τοὺς ὑπείκοντας αὐτοῖς Ἀθιγγάνους. Καὶ παρὰ μὲν τῶν Βενετῶν ἐξεμισθοῦτο, καθ' ἃ ἤδη ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἡ βαρονία ἀντὶ ὡρισμένου ἐτησίου χρηματικοῦ τελέσματος. Πρὸς δὲ τοὺς ὑποταγεῖς Ἀθιγγάνους εἶχον σπουδαῖα κυριαρχικὰ δικαιώματα, ὧν ἐπιφανέστατον ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἔν τε ταῖς ἀστικαῖς καὶ ποινικαῖς δίκαις πλὴν τῶν φονικῶν, αἵτινες ἐξεδικάζοντο ὑπὸ τοῦ βαρόνου μετὰ τοῦ Βενετοῦ προνοητοῦ τῆς νήσου. Εἰςέπραττον δὲ οἱ βαρόνοι παρὰ τῶν Ἀθιγγάνων ὡρισμένα τελέσματα. Καὶ ἄλλα μὲν ἦσαν ὡρισμένα διὰ τοὺς ἤδη ἐγκατεστημένους, ἄλλα δὲ διὰ τοὺς ἔξωθεν εἰςερχομένους καὶ ἐγκαθισταμένους· ταῦτα δὲ πάντα ἀκριβέστατα διαγράφονται ἐν τῷ διατάγματι τοῦ Θωμᾶ Μέμου, ἀπὸ 24 Μαρτίου 1470, ὅπερ ἀνωτέρω ἐδημοσιεύθη. Μεταξὺ δὲ τῶν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν ὑποταγῶν Ἀθιγγάνων εἰς τὸν βαρόνον ἀναγράφονται καὶ τὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαΐου. Τότε ἕκαστος τῶν νενυμφευμένων Ἀθιγγάνων ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ προςφέρῃ τῷ βαρόνῳ ἕνα Μάϊον (unum Maium) ἢ ἀντ' αὐτοῦ, ἂν ὁ βαρόνος δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ αὐτὸν, πέντε ἀργυρᾶ σολδία. Ὑπὸ τὰς λέξεις unum Maium πρέπει, ὑποθέτω, νὰ ἐννοήσωμεν δένδρον τι κεκοσμημένον ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς περιέγραψα. Λίαν δὲ πιθανῶς, ἐπειδὴ τὸ δένδρον τοῦτο ἔπρεπε νὰ προςενεχθῇ εἰς τὸν βαρόνον, ἡ διακόσμησις αὐτοῦ

ἐγίνετο οὕτως, ὥστε οἱ ἐπ' αὐτοῦ τιθέμενοι καρποὶ καὶ τἆλλα πράγματα εἶχον τὴν ἀξίαν τῶν πέντε ἀργυρῶν σολδίων, ἅτινα ἀνέγραφον οἱ κανονισμοί. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγίνοντο κατὰ τὸ ἔγγραφον τοῦ Μέμου τὸν τε αἰῶνα τελευτῶντα. Ἐν δὲ μεταγενεστέροις χρόνοις εἶχέ πως ἀλλοιωθῆ ἡ συνήθεια. Τότε, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἄνω δημοσιευθέντων ἐγγράφων, οἱ Ἀθίγγανοι ὅλοι ὁμοῦ, φέροντες τὴν σημαίαν τοῦ βαρόνου αὐτῶν καὶ τὸν Μάϊον, μετέβαινον εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν βαρόνον, ὅστις εἱστία κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἅπαντας τοὺς Ἀθιγγάνους. Τὴν δ' ὑστεραίαν ἐγίνετο ἐπιθεώρησις αὐτῶν καὶ ὁ λείπων ἐθεωρεῖτο ὡς χρεωκοπήσας, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο μία τῶν τριῶν καθ' ἃς οἱ Ἀθίγγανοι παρεῖχον εἰς τὸν βαρόνον τὸ νενομισμένον χρηματικὸν αὐτῶν τέλεσμα. Συνίστατο δὲ τοῦτο εἰς τὴν πληρωμὴν δεκαεπτὰ ἄσπρων καὶ ζεύγους ὀρνίθων παρ' ἑκάστου τῶν νενυμφευμένων, μόνου τοῦ σημαιοφόρου, ὅστις κατεῖχεν ἀξίωμά τι παρὰ τοῖς ὁμογενέσι, πληρόνοντος χρυσοῦν τσεκίνιον κατ' ἔτος. Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἄνωθι ἀνακοινωθέντων ἐγγράφων, τῷ περιέχοντι ταύτας τὰς εἰδήσεις, λέγεται περὶ τοῦ δένδρου τοῦ Μαΐου ὅτι ἦτο l'usanza del paese, ἤτοι τὸ ἔθος τῆς χώρας. Ἀλλ' ἀναντιρρήτως ὁ πανηγυρικὸς τρόπος τῆς τελέσεως τοῦ ἐθίμου τούτου συνετέλεσεν εἰς διατήρησιν αὐτοῦ μέχρι καὶ τῆς σήμερον, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ εἰςποίησις· ὑπὸ τῶν βαρόνων τοῦ ἀθιγγανικοῦ ἐθίμου ἀφῆκεν ἴχνη τινὰ διακρινόμενα ἐν τῷ τρόπῳ καθ' ὃν καὶ μέχρι τῆς σήμερον τελεῖται ἡ ἑορτὴ τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου ἐν Κερκύρᾳ. Αἱ περιστεραὶ δι' ὧν ἐνίοτε κοσμεῖται τὸ δένδρον εἶνε ἴσως λείψανον τῆς ἐν τοῖς τελέσμασι τῶν Ἀθιγγάνων ἀναγραφομένης ὑποχρεώσεως αὐτῶν, τοῦ παρέχειν ὄρνιθας πρὸς τὸν βαρόνον. Ἡ ἰδία στολὴ τοῦ κρατοῦντος τὸ δένδρον καὶ τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς μετατροπὴ τοῦ πανηγυρικοῦ ἐνδύματος τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ σημαιοφόρου τῶν Ἀθιγγάνων. Ἴσως δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ψαλλομένῳ πρὸς τὸν ἦχον

τυμπάνων ᾄσματι σώζονταί τινα λείψανα τῆς προτροπῆς τῶν ὑποτελῶν πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν τιμαριοῦχον. Βεβαίως μὲν τὸ ᾆσμα τοῦτο δὲν ᾄδεται ὑπὸ πάντων ὁμοίως, ἀλλ' ὀφίζεται ἑκάστοτε τὴν αὐτὴν εὐχερῆ μεταβολὴν λέξεων ἢ καὶ στίχων ὁλοκλήρων εἰς ἣν ἐν τῇ εὐροίᾳ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ καὶ τῇ εὐχερείᾳ τοῦ πολιτικοῦ στίχου ὑπόκεινται τὰ ὑπὸ τοῦ πλήθους ᾀδόμενα. Θὰ ἦτο δὲ ἀναγκαία καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔτι ἔποψιν χρησιμωτάτη ἡ ἐπιμελὴς συλλογὴ πάντων τῶν διαφορῶν καὶ τύπων τοῦ ᾄσματος τούτου. Ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ ἐν τῷ ᾄσματι οἷον ἐδημοσιεύσαμεν αὐτὸ ἀναγνωρίζονται, νομίζω, τινὰ τεκμήρια τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἔσχεν ἐπὶ τὴν τέλεσιν τῆς ἑορτῆς ἡ παραδοχὴ τοῦ ἐθίμου σκοποῦσα τὸν στενότερον σύνδεσμον τῶν σχέσεων τῶν Ἀθιγγάνων πρὸς τὸν βαρόνον αὐτῶν. Τοιαύτην δὲ θεωρῶ τὴν πρὸς τὸν *αὐθέντην*, τὴν *κυρὰν* καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ ἀποστροφὴν καὶ τὴν μετὰ κολακείας θωπείαν τοῦ στίχου

ἐ ποῦ τῶνομά σου ἀκούεται Ἀνατολὴ καὶ Δύσι

ὅστις ὑπεμφαίνει ἴσως τὴν σχέσιν τοῦ βαρόνου πρός τε τοὺς ἐν Κερκύρᾳ ὑποτελεῖς καὶ τὴν ἐπικυρίαρχον Βενετίαν, καὶ τὸν ἄλλον στίχον

καὶ ἂν ἔχῃς καὶ γλυκὸ κρασί, φέρε νὰ μας κεράσῃς

ὅστις ἴσως ἀναφέρεται εἰς τὴν συνήθειαν τῆς τῇ 2 Μαΐου ἑκάστου ἔτους γινομένης ἑστιάσεως τῶν Ἀθιγγάνων ὑπὸ τοῦ βαρόνου.

Τοιαῦτα δι' ὀλίγων τὰ κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου καὶ τὴν βαρονίαν τῶν Ἀθιγγάνων ἐν Κερκύρᾳ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

Ἡ ἔλλειψις ἰδίου περιοδικοῦ φύλλου πραγματευομένου τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσι καὶ τοῖς νεωτέροις χρόνοις μὲ ἠνάγκασε καὶ με ἀναγκάζει νὰ διασπείρω τὰς εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀναφερομένας πραγματείας μου εἰς διαφόρους περιοδικὰς συγγραφὰς, ἐγχωρίους καὶ ξένας. Ἕνεκα δὲ ταύτης τῆς διασπορᾶς ἐθεώρησα ἀναγκαίαν τὴν ἐνταῦθα παρεχομένην περιληπτικὴν σημείωσιν περὶ ἐκείνων μόνων τῶν ἔργων μου, ὅσα, ἀντικείμενον ἔχοντα τοὺς μέσους καὶ νεωτέρους χρόνους, ἐδημοσιεύθησαν εἴτε ἐν ἰδίοις βιβλίοις, εἴτε ἐν διαφόροις περιοδικοῖς. Προσέθηκα δὲ ἐν παρενθέσει καὶ σημείωσιν περὶ τῶν κυριωτάτων ἐπικρίσεων, ὅσαι κατὰ καιροὺς ἐδημοσιεύθησαν ὑπό τε ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν λογίων, μὴ περιλαμβάνων τὰς πλείστας τῶν ἐν ταῖς ἐγχωρίοις ἐφημερίσι συντόμων ἄλλως καὶ προχειροτέρων βιβλιοκρισιῶν. Αἰτοῦμαι δὲ συγγνώμην εἰ παρέλειψά τινας τῶν ἐπικρίσεων μὴ περιελθούσας εἰς γνῶσίν μου.

1867

1) *Ὀζέλλαι, νομισματικὸν περίεργον* ἐν τῷ τοῦ *Ἀσωπίου* Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ, ἔτ. Α'. σ. 146 - 148.

1868

2) *Γεώργιος Ζαλοκώστας*. Ἀθήνησι. 1868 ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ.

1870

3) *Ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων, δρᾶμα εἰς μέρη πέντε*, μετ' εἰςαγωγῆς ἐξιστορούσης τὰ κατὰ τὴν καταλωνικὴν δυναστείαν ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως δ' ἐν Σαλώνοις, ἐκδοθείσης καὶ ἰδιαιτέρως (Ἴδ. *Θ. Ὀρφανίδου*, Κρίσιν τοῦ βουτσινάϊου ποιητικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1870.— *Ἰωάννην Τέλφυν* ἐν Budapesti Szemle, 1877, ἀριθ. 30.— *Ant. Rubiò y Lluch* ἐν τῷ καταλωνικῷ περιοδικῷ La veu del Montserrat 1881, ἀρ. 49-51.

4) *Δημήτριος Τζιλιμπάρης* ἐν τῷ Ἤλισσῷ, τόμ. Β' σ. 321-327, 361 - 366.

5) *Βραχέα τινὰ περὶ τῆς σπανίας τῶν παρ' ἡμῖν μεσαιωνικῶν μελετῶν* ἐν τῷ Ἤλισσῷ, τόμ. Γ'. σ. 161 - 164.

1871

6) *Περὶ Βελισσαρίου Κορενσίου, Ἕλληνος ζωγράφου ἐν Νεαπόλει* (1558 - 1643) ἐν τῇ Πανδώρᾳ, τόμ. ΚΒ' σ. 367 - 374 καὶ 385 - 390, καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ (Ἴδ. *Ἰω. Ῥωμανὸν* ἐν τῇ κερκυραϊκῇ ἐφημερίδι Καποδίστριας τῆς 8 Ἰουλίου 1872 καὶ *A. Dumont* ἐν τῇ Revue Archéologique τοῦ 1872, τόμ. XXIV, σ. 335 κ. ἑ.).

7) *Παναγιώτου Δοξαρᾶ περὶ ζωγραφίας, χειρόγραφον τοῦ ᾳψκς' νῦν τὸ πρῶτον μετὰ προλόγου ἐκδιδόμενον*. Ἐν Ἀθήναις. 1871 ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ.

8) *Ἐπεισόδιον τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου Σύρου*

ἐν τῷ τοῦ *Περρῆ* Οἰκογενειακῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1872, σ. 189 κ. ἑ.

1875

9) *Zum Codex Palatinus X, 88* ἐν τῷ Hermes, τομ. X, σ. 257 κ. ἑ. (Ἴδ. *R. Schöll* Zum Codex Palatinus des Lysias ἐν τῷ Hermes, τόμ. XI σ. 202 κ. ἑ.— *F. Blass* ἐν τῷ Jahresbericht über die Fortschritte der Alterthumswissenhaft 1877, τόμ. Α'. σελ. 261.— *H. Röhl* ἐν τῷ Jahresbericht des philologischen Vereins zu Berlin 1877, σ. 37).

10) *Ἐπίκρισις τῆς ὑπὸ Σάθα καὶ Legrand ἐκδόσεως τοῦ περὶ Διγενοῦς Ἀκρίτα ἔπους* ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τόμ. Δ' σ. 173 - 189 (Ἴδ. *Bursian* ἐν τῇ Jenaer Literaturzeitung τοῦ 1876, σ. 696.— *W. Wagner* ἐν τῷ Litterarisches Centralblatt τοῦ 1876, σ. 16.— *Eberhard* ἐν τῷ Jahresbericht über die Fortschritte der Alterthumswissenschaft 1876, τόμ. Α' σ. 238 κ. ἑ.).

1877

11) *Ἀνάπαρκτα ὀνόματα* ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Α', σ. 497 - 505.

12) *Περὶ τῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραφογνωσίαν συμβολῶν τοῦ καθηγητοῦ Gardthausen* ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τόμ. Γ', σ. 244 - 249 (Ἴδ. *M. Gitlbauer* ἐν τῇ Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien τοῦ 1878, σ. 813 κ. ἑ. — *R. Schöll* ἐν τῇ Jenaer Literaturzeitung τοῦ 1878, ἀρ. 31).

13) *Ueber das korinthische Amphitheater* ἰδίως ἐπὶ Βενετῶν μετ' εἰκόνος ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας εἰλημμένης ἐν ταῖς Mittheilungen des k. deutschen archäologischen Institutes τόμ. Β'. σ. 282 - 288.

1878

14) *Ἑλληνοϊταλικὸν λεξικὸν ἐν κώδικι τῆς ἐν Ὀξωνίῳ βιβλιοθήκης* ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν τόμ. Α' περ. Β', σ. 234 - 237.

15) *Ἐμπορικαὶ πανηγύρεις καὶ ἀγοραὶ ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸν ιζ' αἰῶνα* ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας ἐπιτροπῆς, τόμ. Α'. σ. 74 - 79,

16) *Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου* ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τόμ. Γ', σ. 354 - 367.

17) *Αἱ Ἀθῆναι περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος κατὰ πηγὰς ἀνεκδότους, διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ τοῦ μαθήματος τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἐν τῷ ἐθν. πανεπιστημίῳ* ἐν ἰδίῳ τεύχει, (Ἴδ. *Κ. Παπαρρηγόπουλον* ἐν τῇ Ὥρᾳ τῆς 21 Μαρτίου 1878 καὶ ἐν τῷ Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. Α' σ. 344 κ. ἑ.—*Γ.* ἐν τῷ Τηλεγράφῳ τῆς 31 Μαρτίου 1878. — *Ἀν. Βυζάντιον* ἐν τῇ Ἡμέρᾳ τῆς 23 Ὀκτωβρίου 1878. — *Gidel* ἐν τῇ Revue politique et littéraire τοῦ 1879, τόμ. Α' σ. 327 κ. ἑ. καὶ μετάφρασιν ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. ζ' σ. 74 κ. ἑ. — *F. Hirsch* ἐν τῇ Jenaer Literaturzeitung τοῦ 1878, σ. 533, ἐν ταῖς Mittheilungen aus der historischen Litteratur τοῦ 1879, σ. 28 κ. ἑ., ἐν τῷ Jahresberichte der Geschichtswissenschaft τοῦ 1878 σ. 328, καὶ ἐν τῇ τοῦ *Sybel* Historische Zeitschrift 1881, σ. 554 κ. ἑ. — *E. Miller* ἐν τοῖς Comptes rendus de l' Académie des Inscriptions et belles lettres τοῦ 1878 σ. 123. — *F. Delaunay* ἐν τῷ Journal officiel τῆς 15 Μαΐου 1878, σ.5240 καὶ μετάφρασιν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑστίας τῆς 21 Μαΐου 1878.— *W. Wagner* ἐν τῷ Litterarisches Centralblatt τοῦ 1878, ἀρ. 30.—*C. Bursian* ἐν τῷ Jahresbericht über die Fortschritte der Alterthumswissenschaft τοῦ 1878, τόμ. Γ' σ.98. — *A. Frabasile* ἐν τῷ Il nuovo istitutore τοῦ Σαλέρνου, 1879,

σ. 284 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ Crisallide τῆς Νεαπόλεως τῆς 8 Ἰουνίου τοῦ 1878.—Academy τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1878.—*A. Boltz* ἐν τῇ Beilage zur Allgemeinen Zeitung 1882, σ. 201 κ. ἑ.)

18) *Σημείωσις περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας τῶν ἁγ. Θεοδώρων* ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Β' σ. 70 - 73.

19) *Ἀνέκδοτον χρονικὸν περὶ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ις' αἰῶνα* ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τόμ. ϛ' σ. 438 - 442.

20) *Περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου* μετ' ἐπιγραφῆς ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Β', σ. 874 - 882.

21) *Περὶ Κύπρου* ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. ϛ' σ. 705 - 711 καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ.

22) *Ἀνέκδοτος μονῳδία Ῥωμανοῦ τοῦ 6' ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Βέρθας* ἐν τῷ Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. Β' σ. 266-273 (Ἰδ. *F. Hirsch* ἐν τοῖς Jahresberichte der Geschichtswissenschaft τοῦ 1879, σ. 230).

23) *Sur une chronique inédite de Laomédon Lécapène* ἐν τῷ Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. Α' σ. 516 - 521 (ἰδ. *F. Hirsch*, ἔνθ. ἀν. σ. 232).

1879

24) *Ἡ παράδοσις τῶν Ἰωαννίνων* ἐν τῇ Ὥρᾳ τῆς 29 Ἰανουαρίου καὶ ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Γ' σ. 400 - 407.

25) *Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ὡς ἱστορικὸς* ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. Η' σ. 551 - 554.

26) *Τὸ πρῶτον δημῶδες ᾆσμα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης* ἐν τῷ Παρνασσῷ τόμ. Γ' σ. 400 - 407.

27) *Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ σωζόμενα, τὰ πλεῖστα ἐκδιδόμενα νῦν τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ, Ὀξωνίῳ, Παρισίοις καὶ Βιέννῃ κώδικας δαπάνῃ τοῦ δήμου*

Ἀθηναίων. Τόμος Α'. Ὁ τόμ. Β' καὶ ἡ Εἰσαγωγὴ ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐξεδόθησαν τῷ 1880 (Ἴδ. *Κασταρχη* ἐν Ἀθηναίου τόμ. Η' σ. 135 κ. ἑ. — *Κυμανοιδη* αὐτ. τόμ. Θ' σ. 201 κ. ἑ.— *Σ. Κ. Σ.* ἐν τῷ τῆς Ἑστίας δελτίῳ τῆς 29 Ἰουνίου 1880. — *C. Bursian* ἐν τῷ Jahresbericht über die Fortschritte der Alterthumswissenschaft 1879, τόμ. Γ' σ. 544. — *E. Miller* ἐν τῷ Journal des Savants 1880, σ. 735 κ. ἑ. καὶ ἐν τοῖς Comptes rendus de l' Académie des Inscriptions et belles-lettres τοῦ 1880, σ. 293.— *F. Delaunay* ἐν τῷ Journal officiel de la republique française τῆς 18 Αὐγούστου 1880, σ. 9367. — *F. Hirsch* ἐν ταῖς Mittheilungen aus der historischen Litteratur τόμ. IX, σ. 11 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ τοῦ *Sybel* Historische Zeitschrift σ. 554 κ. ἑ. — *Θεοδ. Οὐσπένσκη* ἐν τῷ XXII τόμῳ τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Ὀδησσῷ ἀκαδημείας καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.— *F. Gregorovius* ἐν τῇ πραγματείᾳ Athen in den dunklen Jahrhunderten ἐν τῇ Unsere Zeit τοῦ 1880 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει, ἧς μετάφρασις ὑπὸ Α. Προβελεγίου κατεχωρίσθη ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Ε', σ. 513 κ. ἑ. 616 κ. ἑ. — *A. Boltz* ἐν τῇ Beilage zur Allgemeinen Zeitung τοῦ 1882, σ. 201 κ. ἑ. — Annuaire de l' association pour l' encouragement des études grecques en France 1880 σ. LIX.

28) *Ὀλίγαι λέξεις περὶ Σλάβων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ περὶ τῶν κληθέντων σλαβικῶν κτιρίων τῆς Ὀλυμπίας* ἐν τῇ Ὥρᾳ τῆς 5 καὶ 6 Μαΐου.

29) *Modern greek literature on Cyprus* ἐν τῷ Athenaeum τῆς 3 καὶ τῆς 10 Σεπτεμβρίου.

1880

30) *Γουλιέλμος Βάγνερ* ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Δ' σ. 331 -334. (Ἴδ. *Ad. Metz*, Zur Erinnerung an W. Wagner, σ. XIX.)

31) *Ἀνέκδοτος θρῆνος Παρθενίου ἱερομονάχου* ἐν τῷ τοῦ

Deffner Archiv für mittel-und neugriechische Philologie τόμ. Α' σ. 115 - 123.

32) Collection de romans Grecs en langue vulgaire et en vers publiés pour la première fois d' après les manuscrits de Leyde et d' Oxford. Paris. 1880. (Ἴδ. *Κουμαρούδην* ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τόμ. Θ' σ. 142 κ. ἑ.— *Σ. Κ. Σ.* ἐν τῷ τῆς Ἑστίας δελτίῳ τῆς 18 Μαΐου 1880. — *A. Boltz* ἐν τῷ Die Bibliotheken der Klöster des Athos σ. 30 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ Beilage zur Allgemeinen Zeitung τοῦ 1881, σ. 1826 κ. ἑ.— *E. Miller* ἐν τοῖς Comptes-rendus de l' Académie des Inscriptions et Belles - lettres 1880, σ. 194 κ. ἑ. — *F. Delaunay* ἐν τῷ Journal officiel τῆς 19 Μαΐου 1880 σ.5415.—*K.F(oy)* ἐν τῷ Litterarisches Centralblatt τοῦ 1880, σ. 1262. — *K. Krumbacher* ἐν τοῖς Blätter für das bayrische Gymnasialwesen 1881 σ. 221 κ. ἑ.—Athenaeum τῆς 6 Νοεμβρίου 1880, σ.601 κ.ἑ.

33) *Ἔκθεσις πρὸς τὴν βουλὴν τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποστολῆς κατὰ τὸ θέρος τοῦ* 1880 ἐν τῷ Αἰῶνι τῆς 7 - 11 Ὀκτωβρίου 1880 καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ. Ἀθήνησιν 1880.Ἀνετυπώθη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατ' Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1880. Μετεφράσθη δὲ γερμανιστὶ ὑπὸ *Aug. Boltz* ὑπὸ τὸν τίτλον Die Bibliotheken der Klöster des Athos. Bonn. 1881, πληρέστερον δὲ ὑπὸ *Heinrich von Rickenbach* ὑπὸ τὸν τίτλον Ein Besuch auf dem Berge Athos. Würzburg. Wien. 1881 καὶ ῥωσιστὶ ἐν περιλήψει ὑπὸ *Γαβριὴλ Δεστούνη* ἐν τῷ τεύχει τοῦ Φεβρουαρίου 1881 τοῦ ἐν Πετρουπόλει ἐκδιδομένου περιοδικοῦ τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. (Ἴδ. Νεολόγον Κ]λεως τῆς 9 Ἰανουαρίου 1881. — Ἀνατολικὸν Ἀστέρα τῆς 5'Ἰανουαρίου 1881.— Θρησκευτικὴν Φωνὴν τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1880 σ. 178 — Revue politique et litteraire τῆς 1 Φεβρουαρίου 1879 καὶ 1 Ἰανουαρίου 1880. — *V. Puntoni* ἐν τῷ Il Movimento letterario Italiano τῆς 15 Μαρτίου 1881. —

L. D(iefenbach) ἐν τῇ Darmstädter Zeitung τῆς 3 Μαρτίου 1881. — Bonner Zeitung τῆς 25 Μαρτίου 1881. — Rheinischer Kurier τῆς 3 Μαρτίου 1881.—Sonntagsbeilage der Norddeutschen Allgemeinen Zeitung τῆς 22 Μαΐου 1881. — Vossische Zeitung τῆς 18 Ἰουνίου 1881. — *A. Boltz* ἐν τῇ Beilage zur Allgemeinen Zeitung τῆς 5 Μαΐου 1881.—*V.G(ardthausen)* ἐν τῷ Litterarisches Centralblatt τῆς 18 Ἰουνίου 1881 καὶ τῆς 24 Δεκεμβρίου 1881, σ. 1800.— *G. Müller* ἐν τῇ Rivista di filologia ἔτ. IX, σ. 408 κ. ἑ. — *W. Wattenbach* ἐν τῇ Deutsche Rundschau Ἀπριλίου 1881, σ. 140 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ Deutsche Literaturzeitung τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1881.— *H. Messner* ἐν τῇ Neue evangelische Kirchenzeitung τόμ. XXII,52.— Theologische Litteraturzeitung τῆς 4 Ἰουνίου 1881. — *E. Miller* ἐν τῷ Journal des Savants 1880, σ. 755 καὶ ἐν τοῖς Comptes-rendus de l' Académie des inscriptions et belles lettres τοῦ 1880, σ. 500.— Revue critique 1881, σ. 38.— Athenaeum τῆς 11 Δεκεμβρίου 1880, σ. 779.— Academy τῆς 10 Δεκεμβρίου 1881.— Magazin für die Literatur des In-und Auslandes τῆς 19 Μαρτίου 1881, σ. 190.

1881

34) *Πρόχειρά τινα περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας* ἐν τῷ Παρνασσῷ, τόμ. Ε' σ. 244 - 253 (Ἴδ. Revue archéologique 1881 σ. 319).

35) *Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Παρσελήνου* μετὰ χρωματολιθογραφίας ἐν τῷ Παρνασσῷ τόμ. Ε'. σ. 448-452 καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ. (Ἴδ. Θρησκευτικὴν Φωνὴν τῆς 5 Ἰουνίου, σ. 94).

36) *Σεισμοὶ ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ* 1821 ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. ΙΑ' σ. 289 - 292.

37) *Περὶ ὀλίγων κατεστραμμένων σελίδων τῆς πατρίου ἱστορίας* ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. ΙΑ' σ. 406 - 409.

38) *Αἱ βυζαντιακαὶ ἐκκλησίαι τῶν Ἀθηνῶν* μετὰ τῆς εἰκόνος τῶν ἁγ. Θεοδώρων ἐν τῷ τοῦ *Ἰω. Περβάνογλου* Ἑσπέρῳ, τόμ. Α'. σ. 97 - 99.

39) *Καναὸς Λάσκαρις καὶ Βασίλειος Βατάτζης, δύο Ἕλληνες περιηγηταὶ τοῦ ιε' καὶ ιη' αἰῶνος* ἐν τῷ Παρνασσῷ τόμ. Ε' σ. 705 - 719 καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ (Ἴδ. Vossische Zeitung τῆς 18 Νοεμβρίου 1881 ἀριθ. 539 Beilage, αὐτ. 23 Νοεμβρίου ἀρ. 547 I Beilage.—*Γ. Δεστούνην* ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας τοῦ 1881).

40) *Περὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐμμέτρων μεταφράσεων τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ τῆς ὑπὸ Πολυλᾶ μεταφράσεως τῆς Ὀδυσσείας* ἐν τῇ Ὥρᾳ τῆς 6 Αὐγούστου 1881 (Ἴδ. *A. Boltz* ἐν τῇ Beilage zur Allgemeinen Zeitung τῆς 8 Νοεμβρίου σ. 4587 κ. ἑ.)

41) *Σπυρίδων Ζαμπέλιος* ἐν τῇ Ὥρᾳ τῆς 7 Σεπτεμβρίου καὶ ἐν τῷ τῆς Ἑστίας δελτίῳ τῆς 13 Σεπτεμβρίου.

42) *Spyridon Zambelios* ἐν τῷ λονδινείῳ Athenaeum τῆς 8 Ὀκτωβρίου, σ. 465 κ. ἑ.

43) *Ἐπίκρισις τῶν ὑπὸ Γ. Δεστούνη γενομένων δημοσιεύσεων μεσαιωνικῶν ἐπυλλίων* ἐν τῇ τοῦ Βερολίνου Philologische Wochenschrift ἀρ. 1 τῆς 1 Ὀκτωβρίου, σ. 7.

44) *Ἐπίκρισις τῆς συγγραφῆς τοῦ Gregorovius* Athen in den dunklen Jahrhunderten ἐν τῇ τοῦ Βερολίνου Deutche Literaturzeitung τῆς 5 Νοεμβρίου σ. 1747.

45) *Ἐπιθεώρησις τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας κατὰ τὸ* 1880 *καὶ* 1881 ἐν τῷ Athenaeum τῆς 31 Δεκεμβρίου 1881, σ. 885 κ. ἑ. μεταφρασθεῖσα ἐν τῇ Νέᾳ Ἐφημερίδι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1882.

46) *Ἐπίκρισις τῆς συγγραφῆς τοῦ Marrast* La vie byzantine ἐν τῇ τοῦ Βερολίνου Deutsche Literaturzeitung τῆς 18 Φεβρουαρίου, σ. 251.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Φερδινάνδῳ Γρηγοροβίῳ . . . . . σελ. 1
Πρόλογος . . . . . » 3
Ἀρσενίου Κερκύρας ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα Θερῖνον (εἰσαγωγή) . . . . . » 5
Ἀρσενίου ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Θερῖνον τὸν μάρτυρα (κείμενον) . » 9
Νικολάου Κερκύρας ποίημα ἐπὶ τῇ παραιτήσει ἀπὸ τῆς ἱεραρχίας (εἰσαγωγή) . . . . » 22
Στίχοι ἰαμβικοὶ τοῦ σοφωτάτου Κερκύρων κῦρ Νικολάου γεγονότες ἐπὶ τῇ παραιτήσει αὐτοῦ (κείμενον) . . . . . » 30
Βασιλείου Πεδιαδίτου ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντῖνον Στιλβῆν (εἰσαγωγή) . . . . . » 42
Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν διδάσκαλον κύριον Κωνσταντῖνον τῶν Στιλβῆν ἀρχιερατεύσαντος τοῦ Πεδιαδίτου ὅτε ταύτην ἔπεμψε πρὸς τὸν αὐτὸν Στιλβῆν (κείμενον) . . . . . » 48
Τὰ σφάλματα καὶ αἰτιάματα τῶν Κερκυραίων ἤγουν Κορυφιάτων δι' ἃ αὐτοὺς ἀποστρεφόμεθα (εἰσαγωγή) . . . . . » 50
Τὰ σφάλματα καὶ αἰτιάματα τῶν Κερκυραίων κτλ. (κείμενον) . . . . . » 56
Περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ τιμαρίου τῶν Ἀθιγγάνων καὶ τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου . . . . . » 60
Πίναξ τῶν εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν ἀναφερομένων συγγραφῶν τοῦ ἐκδότου . . . . . » 75

Τοῦ αὐτοῦ πωλοῦνται

Παναγιώτου Δοξαρᾶ περὶ ζωγραφίας, χειρόγραφον τοῦ ΑΨΚς' νῦν τὸ πρῶτον, μετὰ προλόγου ἐκδιδόμενον ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου. Ἐν Ἀθήναις. 1871. Δρ. 2.50

Τὰ κατὰ τοὺς οἰκιστὰς τῶν παρ' Ἕλλησιν ἀποικιῶν καὶ τὰς αὐτοῖς ἀπονεμομένας τιμὰς καὶ προνομίας. Dissertatio inauguralis historica. Lipsiae. MDCCCLXXIII. Δρ. ν. 2.

Αἱ Ἀθῆναι περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος κατὰ πηγὰς ἀνεκδότους, διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ τοῦ μαθήματος τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀθήνησι. 1878. Δρ. ν. 3.

Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐκφωνηθεὶς τῇ 30 Μαρτίου 1878. Ἀθήνησι. 1878. Δρ. ν. 1.

Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ σωζόμενα. Ἐν Ἀθήναις 1879 - 1880. Τόμοι δύο μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ. Δρ. ν. 30.

Collection de Romans grecs en langue vulgaire et en vers d' après les manuscrits de Leyde et d' Oxford. Paris Maisonneuve. 1880. Δρ. ν. 20.

Προσεχῶς ἐκδίδονται

Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου συλλογὴ τῆς περὶ ζώων ἱστορίας, ἐκδιδομένη κατὰ τὰ ἐν Παρισίοις καὶ Ἁγίῳ Ὄρει ἀπόγραφα ἐντολῇ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημείας.

Κατάλογος ἀπογραφικὸς τῶν ἐν ταῖς ἁγιορειτικαῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἑλληνικῶν κωδίκων. Τόμος Α' περιέχων τὰ χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πρωτάτου, τῶν μονῶν Ξενοφῶντος, Γρηγορίου, Κωνσταμονίτου, Ζωγράφου, Χιλιανταρίου, ἁγίου Παύλου καὶ τῆς σκήτης τῆς ἁγίας Ἄννης.

3 2044 019 951 938